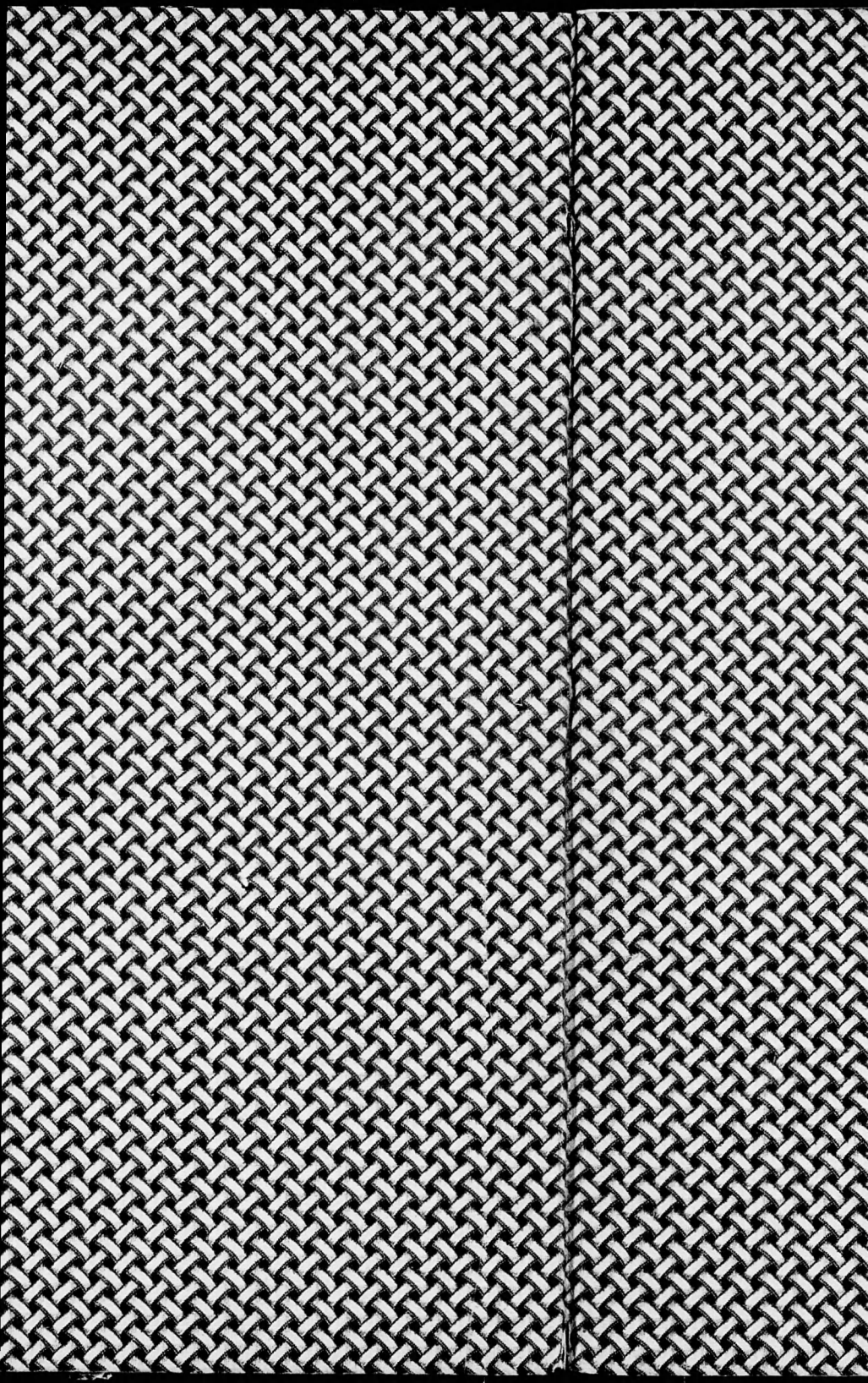

Vak 155

35

PROSODIA

L A T I N A.

Gestel St. Michaëlis,

EX TYPOGRAPHIA DIOECESIS BUSCODUCENSIS
IN INSTITUTO SURDO-MUTORUM.

—
1890.

IMPRIMATUR.

Datum in HAAREN, die festo S. Francisci Salesii 1890.

F. A. L. BRONGEEST,
S. Theol. Prof., Libr. Cens.

PROSODIA LATINA.

PRAENOTANDA.

1. Prosodia (græcè *προσῳδία*, accentus, bijzang, ex *πρός*, ad, et *ᾠδή*, cantus), tertia Grammaticæ pars, docet quantitatem syllabarum earumque in versus conjunctionem. Cf. Fig. Inf. pag. 1.

2. Itaque Prosodia, ut nos eam consideravimus, in duas partes distinguitur, quarum agit :

Pars I De syllabarum quantitate.

Pars II De versibus.

Nota. Ab aliis pro versificatione latinâ tres distinguuntur partes :

Prosodia, quae docet syllabarum quantitatem ;

Metrica, quae praecepta tradit variorum versuum ;

Rhythmica, quae agit de numerositate.

Quum autem neque termini illi eadem apud omnes significatione sumantur, neque duae partes posteriores sine tironum incommodo separari posse videantur, hoc libello divisioni supra positae nos inhaerebimus.

Hisce verò pertractatis, in modum Appendicis nonnulla subjungemus de licentiis poetâis, de mutatione et additione vocum in versibus, de tropis ; quae etsi ad Prosodiam non pertinent, conducunt tamen, ut tirones facilius poetâs intelligant et versificent ipsi ; vide n. 112 sqq.

PARS I.

De Syllabarum Quantitate.

Praen. Ad rectam vocabulorum pronuntiationem duo in primis requiruntur: *mora temporis* ad efferendam syllabam necessaria, quae *dimensio*, vulgò *quantitas* dicitur; — et *tonus* i. e. elevatio vocis, quâ syllaba enuntianda est, qui *accentus* vocatur. Sic v. g. in vocibus *mater*, *pater*, *moveo*, *accentus* est in syllabis *ma*, *pa*, *mo*, ubi elevatur vox, quum deprimatur in reliquis.

Quum vero haec accentuum doctrina in plurimis vocabulis perierit, ita ut quaeque gens suae fere linguae genium jam sequatur (cf. Etym. n. 13), objectum hujus partis ad solam *quantitatem* restringi debuit, quae poëtarum maxime scriptis fuit conservata, et in vocabulis plurium quam duarum syllabarum etiamnum in paenultima syllabâ pronuntiatione nobis patet.

Ab accentu distinguitur *arsis* et *thesis* (ἄρσις ab αἰρω, elevo, — θέσις a τίθημι, pono), e quibus oritur versuum *rhythmus* (ῥυθμός, numerus, gelijkmatige beweging, cf. n. 72). Ita hexametri metrum comparari potest metro musicorum veterum, (qui gravem sonum digiti elevatione, debilem ejusdem depressione signabant), in duo tempora diviso.

Longior cujusque pedis pars, similis digiti elevationi, dicitur *arsis*, — *brevior*, depressioni digiti similis, vocatur *thesis*; v. g.

a. th. a. th. a. th. a. th. a. th. a. th.

Τίτῳρῃ, | τῦ πᾶτῦ|λαε̄ ρῆcῦ|βᾶns sῦb | τῆgμῖnῆ | fᾶgῖ.

3. Syllabae omnes sunt aut *longae* aut *breves* aut *ancipites*.

Anceps vocatur syllaba, quae ad libitum poëtae vel *longa* vel *brevis* adhiberi potest, etsi ab oratoribus semper corripitur. Quod indicatur signo $\vee$ vel $\ominus$, supra vocalem posito; v. g. *ἔνῃβραc̄*.

Nota 1. Signum quantitatis solet supra *vocalem* poni, quia *mora* praecipuè fit in pronuntiatione *vocalis*.

Nota 2. Syllabam pronuntiare *longam*, dicitur *producere*, interdum *ducere*, *protrahere*, *trahere*, *tendere*; — *brevem* verò, *corripere*, nonnumquam *breviare* vel *contrahere*.

4. *Ultima* syllaba cujusque *versûs* vocatur *indifferens*, i. e. positione suâ in fine *versûs* semper ad libitum poëtae vel *longa* est vel *brevis*, prout natura carminis aut *longam* aut *brevem* in ultimâ sede postulat. Vide exempla infra et in Parte II.

5. Regulae quantitatis distinguuntur in *generales*, quae semper, et in *speciales*, quae in certis rerum adjunctis sunt servandae.

In collisione autem regulae generalis cum speciali praeferri debet regula *generalis*.

Dicemus igitur :

Capite I de regulis generalibus.

Capite II de regulis specialibus.

Caput I.

Regulae Generales de Quantitate.

6. Regulae *generales* de quantitate distinguuntur *quatuor*:

I. De diphthongis.

II. De contractis.

III. De vocali ante vocalem.

IV. De positione. — Quibus addi solet :

Appendix. De elisione.

Nota. Regulae de syllabarum quantitate, memoriae juvandae causâ, versibus hexametris proponi solent, quem morem, a patribus acceptum, hoc libello secuturi sumus.

Versus *hexamëter* (ἑξ, sex, et μέτρον, metrum, = zesvoetig vers), ut nomen indicat, constat *sex* pedibus. *Quatuor* priores possunt esse vel *dactyli* (— — —) vel *spondēi* (— —), (cf. n. 71. Nota 3); — *quintus* pes semper est *dactylus*; — *sextus* semper *spondēus*. En schema :

1	2	3	4	5	6
— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— —
— —	— —	— —	— —	— —	— —

Quodsi leges, de hoc metro in parte alterâ statuendas, non ubique servaverimus, difficultas materiae excuset.

Ad ipsos autem versus aliaque ediscenda quae attinent, jam pridem omnia ad arbitrium Praeceptoris contulimus; vide dicta in Etym. n. 3. Nota et in Proëmio ad Synt.

I. De Diphthongis.

7. Diphthongus longa est in graecis atque latinis; —
Prae brevis est, praeciens vocalem voce in eâdem.

Longae igitur sunt diphthongi omnes, tum in vocibus *latinis* tum *graecis*; v. g. *aeu*um, *men*sae, *aur*um, *hei*! *neu*ter, *heu*! *amo*enus, *su*avis, *cui*, *hui*! — *Orphe*us, *como*edus, *Pira*eus, *Aeo*lia. — Huc refer, quae olim per diphthongum scribi solebant; v. g. *hæ*res (haeres), *fē*mina (foemina), *fē*lus (foetus).

Excipe solam praepositionem *prae*, quae, quum in voce *compositâ* praecedit *vocalem*, *brevis* est; v. g. *prae*ire, *prae*ustus; ob reg. gen. III, n. 9; — (sed: *prae*ferre, *prae* ceteris).

Nota 1. Diphthongus, in duas vocales resoluta, juxta regulam generalem III corripit vocalem; v. g. sicut semper dicitur *mall*eus, *pœ*ta, et regulariter *Orph*ei, *hū*c, ita dicere licet *cū*i, *sū*avis, etc., — excepto uno *Plē*as.

Haec figura Etymologiae vocatur *diaeresis* (διαίρεσις, divisio, a *δια*, quod in compositis saepe divisionem indicat, et *αἰρέω*, capio), ad quam pertinet licentia poetica, quâ interdum *j* aut *v* mutatur in *i* aut *u*; v. g. *Gū*ius pro *Gaj*us; *Iō*annes pro *Jo*annes; *silū*ae pro *silv*ae; *dissolū*endus pro *dissolv*endus.

Diaeresi opponitur *synaeresis*, de quâ n. seq. *Nota*.

Nota 2. In *fine* vocis diphthongus eliditur, si vox sequens per *vocalem* incipit, ut dicetur n. 13.

II. De Contractis.

8. Contracta e geminis esto tibi syllaba longa.

Syllaba, quae *contracta* est e pluribus, semper *longa* est; v. g. *cō*go (cōāgo), *nō*lo (non vōlo), *mā*lo (magis vōlo), *bī*gae (bījūgae), *tibī*cen (tibīfīcen, ex tibia et canere; sed: *tubī*cen, ex tuba et canere, cf. Etym. n. 45. 3°), *lō*būus vel *lū*būus (bōvībus), *cū*i (cūi), *nī*l (nīhil), *nē*mo (ne hōmo), *mī* (mīhi), *dē*ni (dēcēni), *alī*us (genit. ex alīus), *jū*nior (iūvēnior), *exā*men (exagmen), *gratī*s (gratiis).

Nota. Huc etiam pertinent, quae a solis fere poetis contrahuntur, ut frequentissimè *dē*in (dēin), *dē*inceps, *prō*in (prōin), *hū*c (hūic), *Ulys*sēi

(Ulyssēi), etc.; — rariùs: *dēerant*, *postea*, *semiānīmīs*, *alvēaria*, *antēhac*, etc. — Quae figura Etymologiae dicitur *synaerēsis* (συναίρεσις, contractio, a σύν, cum, et αἰρέω, capio).

III. De Vocali ante Vocalem.

9. Vocalem breviant, aliâ subeunte, Latini. —
 Produc, ni sequitur *r*, *fio*; — et nomina quintae,
 Quae geminos casus *e* longo assumit in *ēi*;
 Sed tamen exceptis *fidēique*, *rēique*, *spēique*; —
 Producent *ēheu*, *dīus*, saepe *δhe*, *Dīana*. —
 Sit brevis et longus vati genitivus in *ius*;
 Corripit *alterius*, verūm *i* producit *alius*.

Itaque generatim *vocalis ante vocalem brevis* est in vocibus *latinis*, (de graecis infra n. 10); v. g. *Dēus*, *carvā*, *filīus*, *rūina*, *mutūus*, et, quia *h* est aspiratio tantūm, etiam: *trāho*, *rēho*, *mīhi*. — Quinimo hūc pertinent vocales et diphthongi, ceteroquin longae; v. g. *praeire* (n. 7); *dēorsum*, *sēorsum* (cf. n. 45. Nota 2; rationem vide n. 5.)

Exceptiones :

1° Verbum *fio* habet *i* longum, nisi sequitur littera *r*; hinc: *fīo*, *fīebam*, *fīam*; sed: *fīeri*, *fīerem*; v. g. Omnia jam *fīent*, *fīeri* quae posse negabam. (Ovid.)

2° Longum est *e* in gen. et dat. sing. *quintae* declinationis; v. g. *diēi*, *speciēi*, *aciēi*; — exceptis *fidēi*, *rēi*, *spēi*, quamvis Lucretius ea producat; (sed semper: *Dēi*, *mallēi*, quia 2^{ae} declin.).

3° Semper longum est *e* in *ēheu*, item *i* in *dīus*, plerumque *o* in *δhe*, sat frequenter *i* in *Dīana*.

4° Littera *i* genitivi *ius*, quae oratoribus semper longa est, poētis est *anceps*; v. g. *unīus*, *ullīus*, *ipsīus*; — at semper invenitur *alterius*.

Nota 1. Genitivus *alius* semper habet *i* longum, quia est contractus ex *aliūs*; cf. reg. gen. II, n. 8; — (nominativus sonat *alius*, juxta regulam supra positam).

Nota 2. Longa est *a* et *e* in vocativis *Cāi*, *Pompēi* et similibus,

quae a nominativis in *ājus* (*āius*) vel *ējus* (*ēius*) derivantur.

Item in obsoletis genitivis in *ai*; v. g. *aulāi* (aulae), *pictāi* (pictae).

Nota 3. Ad regulas praefatas, etsi sequitur vocalis, non pertinent:

1° *Qu* (= kw); v. g. *aguā*, *equēs*, *liquīdus*, *relinquō* vel *relinquō*, *coquūs*; cf. n. 11. I. 1°. Nota 2. pag. 9.

2° *Gu*, praecedente litterā *n* (= gw); v. g. *linguā*, *exstinguere*, *sanguis*; — (sed: *arguere*, *exiguitas*).

3° *Su* (sw) in *suādere*, *suavis* et *suescere* horumque compositis (n. 44); ut: *dissuādere*, *insuavis*, *assuescere*; — sed: *sūus*, *sūes* (zwijnen), *sūere* (naaien), etc.; interdum *dissuādere*, *insuavis*, etc. (n. 7. Nota 1).

10. Quae praecedenti numero praecepta sunt, de solis vocibus latinis intelliguntur. Etenim vocabula graeca regulariter graecam quantitatem servant. — Itaque generatim:

1° *Producuntur*:

a) *ā* ex *α* *longo* vel *η*; v. g. *āer*, *Lāis*, *Lycāon*, *Agēsilaus*, *Menelāus*, *māter* (μήτηρ); — (sed: *pāter*, *Phāon*, *Thebāis*, quia ex *α* brevi).

b) *ē* et *ī* ex *η* vel *ε*; v. g. *ēos*, *Dēiphobus*, *Priamēias*, (in quibus *e* ex *η*); *gigantēus*, *spondēus*, *Aenēas*, *Aenēis*, *Atrīdes*, *Peīlides*, *Medēa*, *Heraclēa*, (in quibus *e* ex *ε*); — *elegīa*, *nosocomium*, *Arius*, *Darius*, *Clīo*, *Thalīa*, *Iphigenīa*, *Antiochiā*, *Nicomediā*, *Samarīa*, *Seleucia*, (in quibus *i* ex *ε*); attamen *Nerēis*.

Excipe: *platēa* (plerumque *platēa*), *chorēu* (plerumque *chorēa*) et *Malēa*. — (Sed: *idēa*, *Androgēos*, quia ex *ε* brevi).

c) *ī* ex *ι* *longo*; v. g. *Amphīon*, *Ixīon*, *Orīon* (juxta quosdam anceps); — (sed: *philosophīa*, *Deucalīon*, *Aeacīdes*, quia ex *ι* brevi).

d) *ō* ex *ω* *longo*; v. g. *herōis* (heldin), *Latōis*, *Trōas*, *Minōius*, *Jōseph*; — (sed: *philōsōphus*, *prolōgus*, quia ex *ο*).

Nota 1. Quantum ad graeca nomina propria eorumque derivata (n. 42. Nota), quorum usus est frequentissimus, ex his regulis generalibus tres regulae erui possunt speciales.

Longa sunt:

1° Nomina propria in *āon*, *āus* et *ion*; v. g. *Lycāon*, *Agēsilaus*, *Menelāus*; *Amphion*, *Ixion*; — exceptis: *Phāon*, *Deucalion*, *Pygmalion*; interdum *Orion*; (longè usitatius *Orion*).

2° *Patronymica* in *āis*, *ēis* et *ōis*; v. g. *Ptolemāis*, *Aenēis*, *Latōis*; — excipe *Thebāis* et *Nerēis* vel *Nerēis*.

3° *Possessiva* in *ēius* et *ōius*; v. g. *Nerēius*, *Priamēius*, *Achelōius*, *Minōius*.

Nota 2. Diphthongi in vocabulis graecis etiam ante vocalem longae sunt, ut dictum est in reg. gen. I, n. 7; v. g. Aëacus, Oëagrus, Eubœa.

2° *Corripiuntur vero: ã, ê, ĭ, ō ex graecis brevibus, ut supra adiunximus exempla. — Interdum reperitur: academîa et harmonîa (pro: academîa, harmonîa).*

IV. De Positione.

11. Vocalis longa est, si consona bina sequatur,
(Altera diversâ quamvis in voce locetur.)
Aut duplex. — Verùm, mutâ liquidâque sequente,
Quae ponuntur syllabâ in unâ et voce in eâdem,
Contrahit orator, variant in carmine vates;
Excipe, naturâ si forte est syllaba longa.

Itaque *positione*, i. e. loco, quo ponitur vocalis:

I. *Longa* est syllaba, sive positio *fortis* habetur:

1° Si *duae consonantes* sequuntur, sive in *eâdem* voce; v. g. *vũlt, mēntes, corrũpũnt*; — sive in *diversâ* voce, i. e. si vox in consonantem desinit et sequens per consonantem incipit; v. g.

Agricolām laudāt jurīs legumque peritus,
in quo versu tres syllabae *am, at, is*, per se breves, longae fiunt *positione*.

Nota 1. Ad hoc attendendum est, quando in Gradu ad Parnassum quaeruntur voces; saepe enim ultima syllaba cujusdam vocabuli brevis est, et tamen ibi signatur longa, quia vox sequens a consonante inchoat.

Nota 2. Qu non facit positionem; v. g. liquidus; neque h cum consonante; v. g. ūbhinc; cf. n. 9. reg. gen. et Nota 3. 1°.

2° Si sequitur *duplex* (*j, x, z*) in *eâdem* voce; v. g. *mājor, rēx, gāza*; — (sed: *Maximā jam* restat via).

Excipe hinc litteram j in compositis; v. g. bījugus, trījugus, quadrījugus, multījugus, semījacens, jurējurando (abl.). Ratio est, quod in initio vocum *j* habetur littera simplex (= *i*; cf. n. 7. Nota 1 sub finem).

II. *Anceps* autem *positione* est poëtis (oratores enim semper contrahunt) vocalis, *per se brevis*, quam sequitur *muta* et dein

liquida (in vocibus latinis *l* et *r*, in graecis insuper *m* et *n*), quae pertinent ad *eandem syllabam*, in *eâdem voce*; v. g. *pātris* (pāter), *āgricola* (āger), *assēcla* (assēqui), *tenēbrae*, *rēpleo*, *rētribuo* (rē, n. 45), *arbītra* (arbīter), *trīclinium* (trīceps), *mediōcris*, *volūceris* (volūcer), *lugūbris* (lugūber), *Patrōclus* (Πάτροκλος), *drāchma* (δραχμή), *Therāpne* (Θεραπνή), etc.; — (apud oratores semper: *assēcla*, *tenēbrae*, *arbītra*, *mediōcris*, etc.)

Haec positio vocatur *debilis*.

Nota 1. Itaque ut habeatur positio *debilis* tria vel quatuor simul requiruntur:

1° Vocalis debet esse *per se brevis*; etenim, si naturā suā longa est, semper longa manet, ut dictum est versu ultimo; hinc: *arātrum* (arāre), *ambulācrum* (ambulāre), *mātris* (māter), *salūbris* (salus, gen. salūtis), *ēbrius*, *sōbrius*, *pūblicus*.

2° Sequi debet immediatē *muta*, dein *liquida*; nam si sequuntur aut duae mutae aut duae liquidae, aut primum liquida dein *muta*, aut tres consonantes, syllaba est longa; v. g. *grēssus*; *bēllum*; *pūlso*, *vērsum*; *cōnstans*, *scēptrum*.

3° *Muta* et *liquida* ambae pertinere debent ad *eandem syllabam* et *quidem ejusdem vocis*. Defectu prioris longa sunt: *āb-luo* (ex āb et luo), *ōb-ruo* (ex ōb et ruo); — defectu posterioris breve: *liniū frangit*.

Nota 2. Praepositio *rē* in compositis ante *fl* et *fr* plerumque manet *brevis*; v. g. *rēflecto*, *rēfringo*. — Semper enim attendendum ad usum poëtarum, qui, etiamsi est positio debilis, alias tamen syllabas semper producunt, alias semper corripiunt. Sic v. g. semper legimus: *nīgri*, *pīgri*, et contrā: *arbītror*, *genūtrix* (a *nīger*, *pīger*, *arbīter*, *genūtum*).

Nota 3. Interdum poëtae syllabam *breve*m producunt propter arsim in fine vocis, praesertim encliticum *que* ante mutam et liquidam; (*diastōle*, διαστολή, productio, uiteenzetting, verlenging; a *διὰ* et *πέλλω*, pono); v. g. *Terrasquē* tractusque; — *Sideraquē* ventique; *Pectoribūs* inhians; *Date telā*, scandite muros (n. 77. *Nota*).

Contrā, interdum *longam* corripiunt (*systōle*, συστολή, correptio, inkrimping, verkorting, a *σύν* et *πέλλω*); v. g. *Obstupui steteruntque* comae. —

Diastole et *systole* maximē usurpantur in vocibus, quae alias hexametrum vel pentametrum intrare non possunt; cf. n. 63. *Nota*.

Nota 4. His figuris Etymologiae addantur hoc loco sequentes:

1. *Syncōpe* et *apocōpe*, quibus aliquid *supprimitur*.

a) *Syncōpe* (συνκοπή, affkorting, a *σύν* et *κόπτω*, caedo) est, quā supprimitur littera vel syllaba in *mediā* voce; v. g. *vincla* (vincūla), *perīcla* (pericula), *deūm* (deorum), *compostum*, *repostum* (compositum, repositum), *ōbīce* (ōbjice). — (*Abīēte* (ābīēte), *gēnva* (gēnūa), et similia, in quibus *i* aut

u mutatur in *j* aut *v*, potius ad synaeresim pertinent, de quâ n. 8).

b) *Apocōpe* (ἀποκοπή, abscisio, afhouwring, ex ἀπό, ab, et κόπτω) est, quâ littera vel syllaba supprimitur in *fine* vocis; v. g. *metu* (metui), *imperi* (imperii), *ingēni* (ingenii); — *vidistin* (vidistine), *vidēn* (videsne), *ain* (aisne), cf. n. 27.

2. *Diplasiasmus* et *paragōge*, quibus aliquid additur.

a) *Diplasiasmus* (διπλασιασμός, duplicatio, verdubbeling, ex δίς, bis, et πλάσσω, fingo) est, quo littera additur seu potius duplicatur in *mediâ* voce, praesertim eo fine, ut brevis syllaba longa fiat; v. g. *Jūppiter* (Jūpiter); *quāttuor* (quattuor), *rēttulit* (rētulit), *rēlliquiae* (rēliquiae). Cf. n. 45. Nota 2 in fine.

b) *Paragōge* (παραγωγή, additio, bijvoeging, ex παρά, ad, et ἄγω, duco) est, quâ littera vel syllaba additur in *fine*; v. g. *laudari* (laudari), *haberi* (haberi).

3. *Tmesis* (τμήσις, snijding, verdeeling, a τέμνω, seco), quâ vox composita dissecatur; v. g. *Qui te cunque* manent casus, (Quicunque); *Hac celebrata tenus*, (Hactēnus); *Super unus eram*, (Superēram); *Septem* subjecta *trioni*, (Septemtrioni); *Collo dare brachia circum*, (circumdāre).

APPENDIX.

De Elisione.

12. *Elisio* est, quum postrema syllaba cujusdam vocis cum primâ syllabâ sequentis vocis coalescit.

Nota. Vocatur *elisio* (uitstooting), quia postrema illa syllaba tunc eliditur sive ejicitur, ita ut in versu non computetur.

Hâc elisione utuntur poëtae ad tollendum hiatus (gaping, letterschok), qui ut plurimum est ingratus ideoque carminis suavitati nocet.

13. *Elisio* locum habet duplicem:

1° Quum vox in *vocalem* vel *diphthongum* desinit et sequens per *vocalem* (cui assimilatur *h*) vel *diphthongum* incipit; (elisio proprie dicta).

2° Quum vox in litteram *m* (*am*, *um*, *em*, *im*) desinit et sequens per *vocalem* aut *diphthongum* incipit; (ecthlipsis, ἐκθλιψις, ab ἐκ et θλίβω, premo). — V. g.

Nullane ha|bes viti|a? Imo ali|a, haud for|tasse mi|nora.
 Oran|dum est, ut | sit mens | sana in | corpore | sano. *Hor.*
 Necdum eti|am cau|sae ira|rum sae|vique dol|lores
 Excide|rant ani|mo. *Aen. I. 29.*
 Monstrum hor|rendum in|forme, in|gens, cui | lumen
 ad|emptum. *Aen. III. 658.*

Nota. Ratio, ob quam eliditur *m*, videtur haec, quòd Latini hanc litteram vix pronuntiaverint, ut etiamnum Galli in: *nom, faim, parfum.*

Ercipe semper *interjectiones*, ut *o, ah, heu, cheu, vah, etc.*, quae numquam eliduntur:

Flumina am|em syl|vasque in|glorius. | *Ō ubi | campi!*
Georg. II. 486.

Nota 1. Elisionem nonnumquam negligunt poëtae, (tuncque vocalem vel diphthongum in *arsi* habent *longam*, in *thesi* *brevem*):

1° Ut rem tristem, difficilem, horridam etc. exprimant; (harmonia imitativa); v. g.

Lamen|tis gemi|tuque et | *femine* | *ō* ulu|latu
 Tecta fre|munt. *Aen. IV. 667.*
 Ter sunt | *conatū* im|ponere | *Peliō* | Ossam. *Georg. I. 281.*

2° Si duae voces signo interpunctionis longiore separantur; v. g.

Et ve|tra in|ces|su patu|it *deū*. | Ille ubi | matrem
 Agnovit etc. *Aen. I. 405.*

3° Interdum in aliis adjunctis ad imitationem Graecorum; v. g.

Imple|runt mon|tes; fle|runt *Rhodo* | *peiae* | arces. *Georg. IV. 461.*
 Clama|ssent, ut | littus „*Hy|lā, Hylā* |” omne so|naret. *Ecl. VI. 44.*
 Di|ctoque va|lle, *valē* |, inquit et | Echo. *Ov.*

Nota 2. Rarò eliditur syllaba *finalis versūs* per initium versūs sequentis; qui versus *hypermeter* vocatur (*ὑπερ*, super, et *μέτρον*, mensura), quo gravitas sententiae additur; v. g.

Quem non | inculsavi a|mens homi|numque de|orum|que?
Aut quid in eversā vidi crudelius urbe? *Aen. II. 745.*
 Jamque iter | emen|si, tur|res ac | tecta La|tino|rum
 Ardua cernebant. *Aen. VII. 160.*

Nota 3. Vitandae sunt generatim elisiones *duriores*, ut: cujusque vocis *monosyllabae* in *initio* versūs, — item *praepositionis monosyllabae*, ubi-
cunque haec occurrit; v. g.

Nam ut ferulā feriat meritum majora subire,
 Vir sapiens de aliis sed poenis cogitat ante.

Quas elisiones, etsi in poësi familiari toleraveris, in heroicā semper devites,

Elisiones suaviorum sunt vocalis *e* et consonantis *m*; v. g. *atque omnes*, *venere artes*, *ille etiam extincto*.

Cavendum insuper, ne elisiones *crebriores* fiant, nisi forte ob harmoniam imitativam; cf. supra n. 13. 2° exemplum primum cum ultimo. Vide latius n. 86 sqq.

Caput II.

Regulae Speciales de Quantitate.

14. Hoc capite dicemus :

§ 1. De vocabulorum radice.

§ 2. De syllabis finalibus.

§ 3. De derivatis.

I. De derivatis in genere.

II. De perfectis et supinis.

III. De penultimâ in nonnullis derivatis.

§ 4. De compositis.

§ 5. De incrementis :

I. Nominum.

II. Verborum.

§ 1. De Vocabulorum Radice.

15. *Radices* vocum vix vel nevis regulis submitti possunt, ita ut sola auctoritas ususque poëtarum de earum quantitate statuere debeat.

Nota. Saepe tamen dimensio radices cognosci poterit, quum in polysyllabis hanc ad penultimam syllabam duxeris. Sic v. g. primae syllabae longae sunt in: *stāre*, *spērare*, *rīdere*, *rōdere*, *tūdus*, quia pronuntiamus *praestāre*, *despēro*, *irridet*, *corrōdo*, *collūdo*; — breves autem in: *āvus*, *lēgere*, *prōbus*, *ambūlare*, quia *proāvus*, *colligo*, *imprōbus*, *ambūlo*. Confer dicenda de compositis n. 44.

§ 2. De Syllabis Finalibus.

I. De Syllabis, quae desinunt in Vocalem.

16. A finale.

A finale trahes. — *Itā* cum *putā*, sic *quiā* et *ejā*
 Hinc deme; — et casus omnes, sed protrahe sextum; —
 Quintum corripias graecum, si venerit ex *es*. —
 In *ginta* potius nomen non flexile produc.

Vocalis *a* in fine vocis *longum* est; v. g. *dā*, *putā* (verbum),
memorā, *circā*, *ultrā*, *praetereā*, *ā*, *āh*.

Exceptiones :

1° Breve est *a* finale:

a) in *itā*, *putā* (adv. = bij voorbeeld; sed: *putā* = denk),
ejā, *quiā*.

b) in *casibus nominum* quibusvis, excepto *ablativo*, qui semper
 producitur; v. g. *mensā*, *corporā*, *bonā*, *illā*; sed: in *abl.*: *men-*
sā, *bonā*, *illā*.

c) in *vocativo* nominum graecorum, quae in nominativo desi-
 nunt in *es*; v. g. *Anchisā*, *Orestā*, quia in nominativo *Anchises*,
Orestes; — (sed: *Aeneā*, *Pallā*, quia in nom. *Aeneas*, *Pallas*).

2° *Anceps* est in numeralibus in *ginta*; quae tamen melius
 producuntur; v. g. *trigintā*; juxta nonnullos in *postē*, *antē*,
 quae Virgilius semper producit.

17. E finale.

Corripe *e*. — Sed primae quintaeque vocabula produc; —
 Junge *mōnē* similemque modum; — et monosyllaba, praeter
 Encliticas ac syllabicas; — necnon (*malē* dempto
 Ac *benē*) produces adverbia cuncta secundae; —
 Adde *famē*, *Lethē*, *Tempē*, *fermē*, *ferē* et *ohē*.

E in fine vocis *breve* est; v. g. *dominē*, *sermonē*, *vilē*, *cor-*
porē, *illē*, *scirē*, *fugē*, *propē*, *facilē*.

*Exceptiones :**Longum habent e finale :*

1° *Graeca* vocabula *primae* declinationis; v. g. *epitomē*, *Eurōpē*, *Penelopē*, *Anchisiadē*; et *latina quintae*; v. g. *speciē*, *rē*, *diē*, cum compositis *quarē*, *hodiē*, *postridiē*, etc.; cf. n. 44.

2° *Imperativi singularis* numeri *secundae* conjugationis; v. g. *monē*, *docē*, *sedē*, *tacē*, *valē*. — Attamen *e* anceps est in *cavē*, (juxta quosdam in *valē* et *respondē*, sed cf. n. 13. Nota 1. 3°; semper autem breve est in *valēdicere*, n. 47).

3° *Monosyllaba*; v. g. *mē*, *tē*, *sē*, *dē*, *ē*, *nē*. — Corripe tamen adjectiones encliticas *que*, *ve*, *ne*; v. g. *mihiquē*, *atquē*, *Deusvē*, *videsnē* (n. 11. Nota 4. 2° et n. 27) et syllabicas *cē*, *tē*, *ptē*; v. g. *hiccē*, *tutē*, *suaptē*. Ratio est, quòd, quum semper praecedenti voci annectantur, jam non sunt monosyllabae.

4° *Adverbia*, quae derivantur ab adjectivis *secundae* declinationis; v. g. *doctē*, *temerē*, *minimē*, *aegrē*, *valdē* (ex *validē*); — praeter *benē* et *malē*, et apud Lucretium *infernē*, *supernē*.

5° Haec specialia: *famē* (abl. substantivi obsoleti *fames*, genit. *ei*, cf. 1°), *Lethē*, *Tempē*, item *cetē* (ex graecis *Λίθη*, *Τέμπε* et *κίτη*); *ferē* (interdum *ferē*), *fermē*, *ohē*.

18.

■ finale.

I produc. — Brevia *nīsī* cum *quasī*, — graecaque ternae. —

Jure *mihī* variare *tibi*que *sibi*que solemus;

Queis *utī*, *ubi* jungas et *ibi*, dissyllabon et *cul*;

Sicutī sed brevia, cum *neculī*, *sicubī* semper.

I in fine vocis *longum* est; v. g. *agrī*, *dominī*, *sermonī*, *animālī* (dat. et abl.), *quī*, *ipsī*, *venī* (imperat. et perf.), *fieri*, *atquī*, *velutī*.

Exceptiones :

1° Breve est *i* finale :

a) in *nīsī*, *quasī* (juxta quosdam *quasī*), et in nonnullis aliis, infra sub 2°.

b) in nominibus *graecis* *tertia*e declinationis; v. g. *sinapī*, *gummī*; *Alexī*, *Parī*; *Paridī*, *Palladī*; etsi dativus a nonnullis

habetur anceps; — (sed: *Orphēi*, quia 2^{ae} declin.)

2° *Anceps* est in dativo quatuor pronominum: *mihi*, *tibi*, *sibi*, *cui* (dissyllabon, sed contractum *cui*), et in tribus particulis: *ut*, *ubi*, *ibi*, quorum composita tamen *sicuti*, *necubi*, *sicubi* semper in fine corripiuntur a plurimis; (de compositis, quae *i* in medio semper corripiunt aut producunt, vide n. 48).

Nota. Addunt: si *s* rejicitur in fine, *i* breve est; v. g. *dabi* pro *dabis*, *lateralī* pro *lateralis*; sed apud Virgilium, Horatium aliosque probatos poetas haec licentia non occurrit.

19.

O finale.

O datur ambiguis. — Ternum sextumque secundae Produces; — produc pariter monosyllaba cuncta; — Particulaeque in eo; — atque adverbia, nomine nata, (Ast *serō*, *verō*); — tandem quod nascitur ex ω. — Contra *cedō*, *duō* et *sciō* sunt cum *nesciō* curta, Sic *modō* cum *natis*, *egō* cum *citō* et *illicō* et *imō*.

O in fine est *anceps*; v. g. *homō*, *ambō*, *moneō*, *dixerō*, *diciō*, *quandō*; *ergō* (adv. = derhalve).

Exceptiones:

1° *Longum* habent o finale:

a) *dativus* et *ablativus secundae* declinationis: *dominō*, *bonō*, *ipsō*, *tuō*. Hinc potius producuntur, a Virgilio quidem semper, *gerundia* in *do*, sive dativi sive ablativi; v. g. *ligandō*, *monendō*; quamvis alii nonnumquam corripiant.

b) omnia *monosyllaba*; v. g. *dō*, *stō*, *prō*, *prōh*, *ōh*, *ō* (cf. *Nota infra*).

c) *particulae* omnes in eo; v. g. *ideō*, *adeō*.

d) *adverbia*, e *nomine* i. e. *adjectivo*, *participio*, *pronomine* derivata; v. g. *multō*, *crebrō*, *primō*, *omniō*, *intrō* (pro intero ab interus), *profecto* (ex pro et factus), *illō* (ille); praeter *serō* et *verō*, quae nonnulli variant.

e) *graeca*, quae scribuntur per ω; v. g. *Didō*, *Sapphō*, *Androgeō*, *echō*, *ergō* (= causâ).

2° *Breve* habent *o* haec specialia: *cedō* (= geef op; sed *cedŏ*, ik ga); *duō* (et juxta nonnullos *octō*), *sciō* ejusque compositum *nesciō*, *modō* (adverbium) cum compositis, ut: *dummodō*, *quomodō*, *postmodō*; *egō* (hinc: *egōmet*), *citō*, *illicō*, *imō*, (etsi haec omnia nonnulli interdum variant).

Nota. Interjectio *o* vel *oh* ante consonantem semper longa est; — ante vocalem autem distingue: in *arsi* semper est longa, in *thesi* semper brevis (cf. Praen. ad n. 3 et n. 13. 2°. Excipe); v. g.

Ō pater |, *ō* homi|num divumque aeterna potestas! *Aen.* X. 18.

Vos, *ō* | Calliope, precor, aspirate canenti. *Aen.* IX. 525.

Te Cory|don, *ō* Alexi! trahit sua quemque voluptas. *Ecl.* II. 65.

20.

U finale.

U latium produc, quoties in fine locatum est.

U in fine vocis semper est *longum*; v. g. *manū*, *genū*, *dictū*, *diū*.

Nota. Antiqui poëtae *s* nonnumquam rejiciebant in fine et breviant *u*; v. g. *minū* pro *minus*, (n. 18. *Nota*); unde obsoletum *indūperator* pro *imperator*. Dicitur in versiculo „*u latium*”, nam unum alterumve quod datur graecum, graecam dimensionem servat; v. g. *astū*.

21.

Y finale.

Litteram *y* Graecorum mos est brevare Latinis.

Y in fine vocis *breve* est; sicut graecè; v. g. *astŷ*, *molŷ*.

II. De Syllabis, quae desinunt in Consonantem.

Praen. Consonantes, quibus vox latina terminari potest, sunt: *b, c, d, l, m, n, r, s, t, x*.

22.

B finale.

Corripe *b* latium; peregrinum ducere malim.

B finale in vocibus *latinis* semper est *breve*; v. g. *āb*, *ōb*, *sūb*; — in *peregrinis* autem est *anceps*, sed rectiūs *producitur*; v. g. *Beelzebūb*, *Joāb*.

23. **C** finale.

C finem produc. — Ut *nēc* sic corripit *donēc*. —
Hēc, pronomēn, erit varium, cui jungitur et *fāc*.

C in fine vocis *longum* est; v. g. *lāc*, *hōc*, *dīc*, *dūc*, *sīc*,
hīc (adv.), *hūc*, *hatēc*, *Habacūc*.

Exceptiones :

1° *Breve* est *c* in *nēc* et *donēc*.

2° *Anceps* in nominativo pronominis *hēc* et imperativo *fāc*.

24. **D** finale.

D latium brevia, variè peregrina leguntur.

D finale in vocibus *latinis* breve est; v. g. *īd*, *istūd*, *quīd*, *quōd*,
ād, *apūd*; — in *peregrinis* habetur *anceps*; v. g. *Davīd*, *Galaād*.

25. **L** finale.

L brevis est; *nīl*, *sōl*, *sāl*, et peregrina trahuntur.

L in fine corripitur; v. g. *consūl*, *mēl*, *vīgīl*, *semēl*; — ex-
ceptis *nīl* (contr. ex nihil), *sōl*, *sāl*, et *peregrinis*, in quibus
est *longum*; v. g. *Daniēl*, *Saūl*, *Beliāl*.

26. **M** finale.

M breviant prisci, quod te composta docebunt.

M in fine vocis apud priscos poētas *brevem* indicabat syllabam,
ut in hoc versu Ennii:

Insignita fere tum millia militū octo.

Idem etiamnum obtinet in *compositis*, si sequitur *vocalis*; v. g.
circūmago, *circūmeo*. — Ceteroquin hodie *m* eliditur (n. 13),
aut positione suā producitur (n. 11).

27. **N** finale.

Quīn produc, *nōn*, *ēn*, *sīn*, atque *liēn*, *rēn* et *splēn*, —
Quaeque trahunt Graeci; — in reliquis *n* corripit semper.

N in fine *breve* est; v. g. *nomĕn*, *flumĕn*, *tamĕn*, *ĭn*, *ăn*, *for-sitān*, *vidĕn*, *aĭn*, *satĭn*, *Alexĭn*, *Ilĭōn*, *Peliōn*, *Itĭn*; (attamen *nemōn* pro *nemone*).

Exceptiones:

Longum est *n*:

1° *In*: *quĭn*, *nōn*, *ēn*, *sĭn* (contr. ex: *si non*), *liēn*, *rēn*, *splēn*.

2° *In* vocabulis *graecis*, quae *graecè n longum* habent; v. g. *Titān*, *Pān*, *Aeneān* (acc.), *Tethĭn* (acc., cf. n. 35); et omnia, quae litteris *η* vel *ω* terminantur; ut: *Anchisēn* (acc.), *Sirēn*, *Acteōn*, *Corydōn*.

28.

R finale.

R *breve*. — Duc monosyllaba (*cōr*, *vĭr* contrahe, *fĕr*, *pĕr*),
Duc et *Ibĕr*, — et in *ēr* quaevis crescentia *graeca*.

R in fine *breve* est; v. g. *matĕr*, *patĕr*, *furfŭr*, *robŭr*, *Cae-sār*, *Hectōr*, *rhetōr*, *sempĕr*.

Exceptiones:

Longum habent *r*:

1° *Monosyllaba*; ut: *fār*, *lār*, *nār*, *rēr*, *fŭr* (hinc etiam *tri-fŭr*), *pār* (hinc etiam *compār*, *impār*, etc.; sed: *pārĭter*, quia in gen. *pārĭs*, n. 55), *cūr*; — praeterquam *cōr*, *vĕr* (hinc etiam *triumvĕr*, *levĕr*, etc.), imperativus *fĕr* (hinc etiam *affĕr*, *confĕr*, etc.), et praepositio *pĕr* (n. 45); — item producitur *Ibĕr*.

2° *Graeca* quorum *genitivus* *crescit*; v. g. *aĕr* (aëris), *aethĕr* (aethĕris), *cratĕr* (cratĕris); — (sed: *patĕr*, *matĕr*, quia in gen.: *patris*, *matris*).

29.

S finale.

S finale variat pro variâ vocali, quae praecedit. Itaque:

30.

1. **As** finale.

As *produc.* — Quartum Graecorum *tertia* casum

Corripit; — et *rectum*, per *ălis* si patrius exit.

As in fine vocis *longum* est; v. g. *aetās*, *vās*, *anās*, *mensās*,

ligās, *moneās*, *aliās* (adj. et adv.), *crās*, *Atlās*.

Exceptiones :

Breve est as in vocibus graecis tertiae declinationis :

a) in *accusativo* semper ; v. g. *Arcadās*, *Troās*, *Delphinās*, *heroās*.

b) in *nominativo*, si gen. exit in *ālis* ; v. g. *Pallās*, gen. *ālis* ;
(sed : *Pallās*, gen. *antis*), *lampās*, *Ilīās*.

31.

2. **Es** finale.

Es produc. — Breviat numero sed tertia primo
Rectum, si patrius brevis et paenultima crescens,
Praeter *pēs*, *pariēs*, *ariēs*, *abiēsque*, *Cerēsque* ; —
Corripe et *ēs* de *sum*, *penēs*, — et neutralia graeca, —
Queis primum et quintum numeri da graeca secundi.

Es finale *longum* est ; v. g. *Anchisēs*, *herēs*, *diēs* (nom. et voc. sing. et nom. voc. et acc. plur.), *hominēs* (nom. voc. et acc. plur.), *docēs*, *ponēs*, *totiēs*, *ēs* (pro : edis.)

Exceptiones :

Breve est es :

a) In *nominativo* et *vocativo singulari* vocum *tertiae* declinationis, quae in genitivo *crescunt* et simul *paenultimam brevem* habent ; v. g. *miēs* (militis) ; *segēs* (segētis) ; *divēs* (divītis) ; — praeter quinque, versu tertio enumerata, cum compositis, ut : *bipēs*, *quadrupēs*.

b) In *ēs*, a verbo *sum* ; unde etiam *potēs*, *abēs*, etc. (sed : *ēs*, pro : edis), — et in adverbio *penēs*.

c) In *graecis* vocabulis :

a) *neutrius* generis (in nom. voc. et acc.) ; v. g. *cocoēthēs*, *hip-pomanēs*.

β) *masculini* vel *feminini* generis in *nominativo* et *vocativo* plur. tantum ; v. g. *Arcadēs*, *Troēs*, *daemonēs*, *Amasonēs* ; (in acc. plur. *ēs longum* est ; si brevi indigemus, utimur terminatione graecā *ās*, quae corripitur ; n. 30).

32.

3. **Is finale.**

Corripies *is*. — Plurales sed protrahe casus, —
 Et voces, quorum genitivus longus habetur; —
Is verbi, cujus plurale est *itis*, ut *audis*
 Cum sociis, *faxis*, *sīs*, *fīs*, *ausis*que, *velis*que; —
Vīs (verbum et nomen), — pariterque adverbia produc. —
Ris conjunctivi poterit variare poeta.

Is in fine vocis corripitur; v. g. *sanguis*, *patris*, *is* (pron.),
quis, *ponis*, *ponitis*.

Exceptiones:

1° *Longum* est *is*:

a) In *dativo* et *ablativo plurali*; v. g. *mensis*, *agrīs*, *donis*,
poëmatīs (pro: *poëmatibus*), *nobis*, *vobis*.

b) In *nominativo* vocabulorum, quae in genitivo *paenultimam* ha-
 bent *longam*, ut dicitur n. 56; v. g. *glīs* (gliris), *līs* (litis), *dīs*
 (dītis, contr. ex divitis), *Salamīs* (inis), *Simoīs* (Simoēntis).

c) In *secundā* personā numeri *singularis*, si pluralis est *itis*
 (per *i longum*); qualia sunt in primis omnia verba *quartae* con-
 jugationis; v. g. *audis*, *nescis*, *punis*; item *faxis*, *sīs* (hinc etiam
possis, *adsis*), *ausis*, *velis* (hinc etiam *notis*, *malis*), *fīs*; quia
auditis, *nescitis*, *punitis*; *faxitis*, *sitis*, *velitis*, *fītis*, (sed *po-
 nis*, *cognoscis*, quia *ponitis*, *cognoscitis*; et ultima syllaba in *au-
 ditis*, *sitis*, quia numeri *pluralis*).

d) In voce *vīs*, sive est nomen, sive verbum = *kracht*, *gij*
wilt (hinc etiam: *navis*, *quivis*, *quamvis*, *ofschoon*, *quantumvis*).

e) In *adverbiis*; v. g. *foris*, *gratis*.

2° *Anceps* interdum est *ris* in *ful. exacto et perf. conj.*; v. g.
ligaveris; longe usitatus tamen corripitur juxta regulam.

33.

4. **Os finale.**

Os produc. — Brevia sed *compōs* et *impōs*, *ōs* (ossis), —
 Queis omni in casu quaevis in *os* addere cures.

Os in fine *longum* est; v. g. *agrōs*, *dominōs*, *honōs*, *nepōs*;

herōs, *Athōs*, et omnia graeca, quae scribuntur per ω; cf. b).

Exceptiones:

Breve habent os:

a) Haec latina: *compōs*, *impōs*, *ōs* (gen. *ossis*; hinc etiam *exōs*; — sed *ōs*, gen. *ōris*).

b) Omnia vocabula *graeca*, in eo casu, quo graecè desinunt in ω; sive in nom. et voc., ut: *Arctōs*, *Lesbōs*; — sive in nom. voc. et acc., ut: *chaōs*, *epōs*, *Argōs*; — sive in gen., ut *Arca-dōs*, *Tethyōs*.

34.

5. **Us** finale.

Us breve ponatur. — Produc monosyllaba, — quaeque In patrio formant *u* longum, — et nomina quartae, Excepto primo et quinto; — et graecè quod in ως est; *Oedipūs* ast brevia semper, cui *polypūs* adde.

Us in fine breve est; v. g. *annūs*, *tempūs*, *sensibūs*, *manūs*, (in nom. et voc.; cf. Except. c), *meūs*, *illiūs*, *secūs*, *Pamphagūs*; *ligamūs*, *volumūs*.

Exceptiones:

Longum habent us:

a) Omnia *monosyllaba*; v. g. *grūs*, *mūs*, *jūs*, *rūs*, *plūs*, *sūs*.

b) Quae in genitivo formant *u* longum; v. g. *incūs* (*ūdis*), *tellūs* (*ūris*), *salūs* (*ūtis*); — (sed: *pectūs*, *ūdis*; *intercūs*, *ūtis*); n. 59.

c) Casus omnes *quartae* declinationis, praeter *nominativum* et *vocativum* numeri *singularis*. Itaque: *hujus manūs*, *hae manūs*, *has manūs*; — (sed: *haec manūs*; item: *manūs*!)

d) Quae graecè terminantur in ως; qualia sunt composita ex ποδς; ut: *tripūs*, *lagopūs* (attamen *Oedipūs*, *polypūs*); — item nomina in *us*, gen. *untis*, ut *Amathūs*, *Trapezūs*; — item contracta in ως ex ως; sive in nominativo, ut *Panthūs*, *Melampūs*; sive in genitivo, ut *Didūs*, *echūs*; — quo etiam pertinet sanctissimum nomen *Jesūs*; — (sed: *Pamphagūs* ex ως).

35.

6. **Ys finale.**

Ys graecum, claudens vocabula, corripere semper; —
Produc sed *Tethys* et quae contracta leguntur.

Ys in fine vocis graecae tantum occurrit et regulariter *breve* est; v. g. *chlamys*, *Halys*, *Othrys*.

Excipe: *Tethys*, — et contracta ex *ys*, *yes*, *yas*; v. g. *Eryn-*
nys (pro: *Erynnyes* vel *Erynnyas*).

36.

T finale.

Corripere *t*, licet in verbis quandoque trahatur.

T in fine *breve* est; v. g. *caput*, *quod*, *dāt*, *movet*, *ponit*, *audīt*.

Nota. Interdum *t* ante vocalem producitur in arsi, raro in thesi, ut dictum est n. 13. *Nota* 1 sub finem.

37.

X finale.

X semper produc, siquidem haec est littera duplex.

X in fine *longum* est, quia est duplex; cf. n. 11; v. g. *rēx*,
grēx, *opifēx*.

§ 3. De Derivatis.

I. De Derivatis in Genere.

38. Derivata patris naturam verba sequuntur.

Regula generalis est: *derivata vocabula eandem quantitatem habent atque eorum primitiva*.

Sic *breve* est *a* in *amicus*, *pateruus*, *pavidus*, *avitus*, *dātus*, *dātor*, quia derivantur ab *amare*, *pāter*, *pāvēre*, *āvus*, *dātum* (sup.; n. 41); — *longum* autem in *māternus*, *nātivus*, *solāmen*, *invāsor*, quia veniunt a *māter*, *nātus*, *solāri*, *invāsum* (sup.); — quum in *ārātrum* ab *ārāre*, et in *ārātor* a supino *ārātum*, prius *a* corripitur, posterius producat.

Item in declinatione dices: *sermōni*, *sermōnem*, etc., *rēgi*, *rēgem*, etc., sed *arbōri*, *arbōrem*, etc., *pulvērī*, *pulvērem*, etc., quia in genitivo, a quo reliqui casus formantur, dicitur: *sermōnis*, *rēgis*; sed *arbōris*, *pulvēris*.

Hinc etiam in conjugatione tempora, quae derivantur a *praesenti*, *praesentis* quantitatem servant; quae a *perfecto*, *perfecti*; quae a *supino*, *supini*; sic v. g. dices: *lēgo* (*ik lees*), *lēgebam*, *lēgam*, *lēge*, *lēgerem*, primâ *brevi*, quia haec tempora oriuntur ab infinitivo *lēgere*; — contrâ: *lēgeram*, *lēgero*, *lēgerim*, *lēgissem*, primâ *longâ*, quia derivantur a *perfecto* *lēgi*; — et quia reliquae personae cujusque temporis formantur a primâ, conjugabis: *lēgo*, *lēgis*, *lēgit*, etc., *lēgebam*, *lēgebās*, *lēgebāt*, etc., *lēgēram*, *lēgēras*, *lēgērat*, etc.

Inde quoque verba, quae a substantivis vel adjectivis derivantur, eandem quantitatem retinent, quam habet ille casus, a quo formantur. Sic v. g. dicimus: *lābōro*, quia derivatur a genitivo *lābōris* (*lābor*); *dēcōro*, quia a gen. *dēcōris* (*dēcus*); *lītīgo*, quia a dat. plur. *lītibus* (*lis*, gen. *lītis*); *mītīgo* a *mītibus* (*mītis*); *dormīto* a sup. *dormītum* (*dormīre*); etc.

39. Ab hâc regulâ generali de derivatis excipiuntur voces complures, quas usus contrariâ suis primitivis dimensione donavit, et nos, cui placebit, his versiculis proponimus:

Dico *dīcax* dat, *fīdo* *fīdes*, *mōles*que *mōlestus*,

Dūco *dūcem*, *sāgit*que *sāgax*, *lūcis*que *lūcerna*,

Vādo *vādum*, *vōcis*que *vōco*, *pācis*que *pāciscor*,

Dis (*ditis*) *dītio*, *suspīcio* *suspīcor*, atque

Hūmor *hūmus*, *vāris* *vāricosus*; ut *āreo* *ārena*,

Sic *glōmus* *glōmero* gignit, *būbus*que *būbulcus*,

Et *nōtum* *nōta* corripit atque *diū* *diūturnus*. —

At *sēdeo* *sēdes*, *rēgo* *rēgem* et *rēgula* ducit;

Ut *lēgo* dat *lēgem* (nomen), *lēgo* *lēgula* gignit;

Ex *hōmine* *hūmanus*, *sōpīt* sic exque *sōpere*;

Sēcīus a *sēcus* est, *jūga* sic dant *jūgera* campi. —

Orta *fīdes* variant: dic *perfīdus* atque *fīdelis*;

Sed *fīdus* contrâ, *infīdus*, *fīducia* produc.

Itaque :

I. *Corripiuntur* a primitivis *longis* seu potiùs derivantur ab :
 āre-re — ārena. lux , gen. lūcis — lūcerna.
 būbus (abl. a bos) — būbulcus. mōles — mōlestus. [(subst.).
 dicere — dīcax. nōtum , sup. a noscere — nōta
 dis , gen. dītis — dītio. pax , gen. pācis — pācisci.
 diū — diūturnus. sāgire — sāgax.
 dūcere — dux , gen. dūcis (n. 59). suspicere — suspicari.
 fīdere — fīdes (subst.). vādere — vādum.
 glōmus — glōmerare. vārix — vāricosus.
 hūmor — hūmus. vox , gen. vōcis — vōcare.

II. *Producuntur* a primitivis *brevibus* s. derivantur ab :
 hōmo — hūmanus. sēcus — sēcius.
 jūgum — jūgerum. sēdere — sēdes (subst.).
 lēgere — lex , gen. lēgis. sōpor — sōpire.
 pēnus — pēnuria. tēgere — tēgula.
 rēgere — rex , rēgis , item rēgula.

Nota 1. Vocabula, quae ab his ipsis exceptionibus formantur, sequuntur regulam generalem, i. e. ipsarum exceptionum quantitatem servant; v. g. *ārenosus* (ārena), *mōlestia* (mōlestus), *nōtabilis* (nōta), *vōcabulum* (vōcare); — *lēgitimus* (lex, lēgis), *rēgina* (rex, rēgis). — Idem dic de compositis (cf. n. 44); v. g. *redux*, gen. *redūcis* (re et dux, dūcis), *convōcare* (cum et vōcare); — *lēgifer* (lex, lēgis et ferre), *consōpire* (cum et sōpire).

Excipe, quae derivantur a *fides*; haec enim diversae quantitatis sunt: corripiuntur *perfīdus* et *fīdelis*; producuntur verò *fīdus*, *infīdus*, *fīducia*.

Nota 2. Substantivum *ōdium*, quod nonnulli ad exceptiones referunt, ab obsoleto praesenti *ōdire* (non a perf. *ōdi*) est; — adverbium *pēne* autem ex *paene* provenit.

Nota 3. Ad exceptiones propriè pertinent multa perfecta et supina, quare de iis seorsum dicturi sumus.

II. De Perfectis et Supinis.

1. Perfecta.

40. Perfecta assumunt primam dissyllaba longam;
 Tolle *bibo*, *findo*, *scindo*, *do*, *sto*, *fero*, *sisto*. —
 Perfectum geminans primam breviabit utramque;
Caedo cecidit habet longam, sic *pedo pēpēdi*. —
 Perfecta observant praesentis cetera primam
 Praeterquam *gēnui*, *pōsui*, *pōtui* atque *cōegi*. —
 In *vi* et *si* longa est omnis paenultima semper. —

Itaque regulae de quantitate perfecti quatuor distingui possunt:

I. Perfecta *dissyllaba*, i. e. duarum tantum syllabarum, habent priorem longam; v. g. *vēni*, *vīdi*, *vīci*, *flāvi*, *ēgi*, *mōvi*, *fūgi*, etc.

Ercipiuntur haec septem: *bībi*, *fīdi* (a *findo*), *scīdi*, *dēdi*, *stēti*, *tūli*, *stīti*; cum derivatis et compositis: *ebībi*, *circumdēdi*, etc., ut ubique intelligitur; cf. n. 38 et 44.

II. Perfecta, in quibus prima syllaba *duplicatur*, duas priores ambas habent breves; v. g. *dīdīci* (discere), *cēcīdi* (cadere), *tētīgi* (tangere).

Ercipe duo: *cēcīdi* (caedere) et *pēpēdi* (pedere), quae secundam habent longam.

Nota. In *fēfēlli* (fallere), *mōmōrdi* (mordere), *pōpōsci* (poscere), aliisque, secunda syllaba est longa ob regulam generalem de positione; cf. n. 11.

III. *Reliqua* perfecta in radice servant quantitatem *primitivi*, i. e. sui *praesentis infinitivi*; v. g. *līgavi* (līgare), *fūmavi* (fūmare), *dōcui* (dōcere), *compēri* (compērire), juxta regulam de derivatis n. 38.

Ercipe haec tria vel quatuor: *gēnui* (a gignere), *pōsui* (a pōnere), *pōtui* (pōtis fui a pōsse), *cōegi* (a cōgere; cf. n. 9).

IV. Omnia perfecta, quae desinunt in *vi* (avi, evi, ivi, ovi) aut *si*, habent *paenultimam longam*; v. g. *līgāvi*, *fūmāvi*, *delēvi*, *petīvi*, *audīvi*; *cognōvi*; *evāsi*, *divīsi*.

Nota. De quantitate perfectorum, quae his regulis non comprehenduntur, consulatur lexicon.

2. Supina.

41. Cuncta supina volunt, sibi sit paenultima longa. —
 At *reor* et *cio*, *sero* et *ire*, *sinoque linoque*,
Do, *queo*, *sisto*, *ruo* breviant cum *praesto* priorem; —
 Et polysyllaba *itum*, ni *ivi* perfecta dedere,
 Bina, *recensitum* tantum *oblitusque* trahuntur,
 Contrà sed *gēnitum*, *pōsitum* breviabit utramque.

Regula itaque generalis est, ut omnia supina habeant *paenultimam longam*, sive dissyllaba sint sive polysyllaba; v. g. *flātum*, *flētum*, *vīsum*, *scītum*, *mōtum*, *lūsum*; — *ligātum*, *delētum*, *audītum*, *divīsum*, *ignōtum*, *tribūtum*; — a fortiori: *vēntum*, *vīctum*; *perrēctum*, *sepūltum*; cf. n. 11.

Exceptiones :

Brevem paenultimam habent supina :

1° Decem dissyllaba: *rātum* (rēri, cf. Nota 4 infra), *cītum* (ciēre, Nota 1), *sātum* (serēre), *ītum* (ire, Nota 2), *sītum* (sinēre), *lītum* (linēre), *dātum* (dāre), *quītum* (quīre), *stātum* (sistere, Nota 3), *rūtum* (ruēre), quod est obsoletum sed subsistit in compositis: ut *dirūtum*, *obrūtum*; — quibus adde unum ex *stare* compositum: *praestītum* (Nota 3 infra).

2° *Polysyllaba* in *itum*, quorum perfectum *non* terminatur in *ivi* (ī longo); v. g. *sonītum* (sonare, sonui), *monītum* (monēre, monui), *abolītum* (abolēre, abolēvi), *agnītum* (agnoscere, agnovi), *creditum* (credere, credidi); — sed: *cupītum* (cupere, cupīvi), *arcessītum* (arcessere, arcessīvi), etc.; item haec duo: *recensītum* (recensere, recensui), *oblītus* (oblivisci, cf. Nota 4), quae habent ī longum, quia propriè derivantur ab obsoletis infinitivis *recensire* et *oblire* (sed: *oblītus* ab *oblinere*; cf. Exc. 1°).

Contrà, *gēnitum* a *gignere*, et *pōsitum* a *pōnere* etiam primam syllabam corripunt. — Praeter haec duo, reliqua supina *polysyllaba*, extra terminationem sibi propriam, in aliis syllabis ser-

vant quantitatem sui primitivi, juxta regulam de derivatis n. 38, sicut n. praec. III de perfectis diximus; v. g. *ligatum* (līgare), *fūmatum* (fūmare), *ōbēditum* (ōbēdire), *lōcutus sum* (lōqui, cf. Nota 4); — nisi regula generalis obstet; v. g. *cōactum* (cōgere).

Nota 1. Dicitur *cītum* a *cīere*, unde *concītus*, *excītus*, aangedreven; sed *cītum* a *cīre*, unde *accītus*, ontboden, *concītus*, saengeropen; etc.

Nota 2. Compositā ex *ire* (eo), gaan, juxta regulam n. 44 similiter habent *itum*; v. g. *abītum*, *exītum*, etc. unde *abītus*, *exītus*, etc. — praeter *ambīre* (io), sup. *ambītum*, cujus derivata insuper variant; cf. n. 44. Exc. 3°.

Nota 3. Distingue inter verbum *sistēre*, sup. *stātum*, et verbum *stare*, sup. *stātum* (*). Etenim juxta regulam n. 38 prioris derivata et composita corripuntur, ut: *stātor*, *stātus*, *stātio*, *stātua*, *stātura*, *stābulum*, *stābilis*, *stātīm* (aanstonds); *astītum*, *destītum*, *obstītum*; — posterioris autem *producuntur*, ut: *stāturus*, *stāmen*, *stātīm* (vaststaande, altijd); *constāturus*, *instāturus*.

Nota 4. Quae supra de supinis praecepta sunt, etiam applica perfectis deponentium et semi-deponentium; horum enim particippia derivantur ab obsoletis verbis in *re*. Brevitatis gratiā de illis ita dici potest:

Omnia perfecta verborum deponentium et semi-deponentium *paenultimam* syllabam *producunt*, exceptis tantum *rātus sum* (rēri, supra Exc. 1°) et verbis *secundae* et *tertiæ* conjugationis, in *itus* desinentibus, quae habent *ītus*, praeter unum *oblītus sum* (oblivisci), cf. supra Exc. 2°. (Itaque *primae* et *quartae* conjugationis prorsus omnia *producuntur*). — Hinc: *mirātus sum* (mirari), *auxiliātus sum* (auxiliari), *ūsus sum* (uti), *locūtus sum* (loqui), *largītus sum* (largiri); *gavisus sum* (gaudēre), *fīsus sum* (fidere); — sed: *merītus sum* (merēri), *solītus sum* (solēre), *verītus sum* (verēri), *frūītus sum* (frui).

In reliquis syllabis servant quantitatem sui infinitivi; v. g. *mirātus sum* (mirari), *lōcutus sum* (lōqui).

Nota 5. De quantitate supinorum, quae his regulis non comprehenduntur, consulatur lexicon.

III. De Paenultimā in nonnullis Derivatis.

Praen. Quamvis paenultima derivatorum sit multiplex et in plerisque ex ipsā pronuntiatione innotescat, tamen planè supervacuum fortasse non videbitur quasdam allegasse regulas, quae de nonnullis generibus stantiant. Sint itaque:

(*) Ita optimi auctores, licet quidam contradicant.

1. Substantiva derivata.

42. In substantivis deductis protrahito *ātus*,
 Sic *ēlum*, *īle* atque *ēla*, *īna*, atque quod exit in *ūra*. —
 Ante *do*, *go* quaevis vocalis ducitur usque. —
A, *e*, *o* produc velut *u*, quum desinit in *men*;
 Excipe sed *colūmen*; rectè distinguitur *imen*. —
 Derivatum in *ulum* semper sed corripe nomen.

Itaque in substantivis derivatis:

I. In *atus*, *elum*, *īle*, *ela*, *ina* et *ura* semper *paenultima longa* est; v. g. *consulātus* (consul), *tribunātus* (tribunus); *olivētum* (oliva), *rubētum* (rubus); *bovīle* (bos), *ovīle* (ovis), *querēla* (queri), *tutēla* (tueri); — *medicīna* (medicus), *ruīna* (ruere); *cultūra* (colere), *natūra* (natum, a nasci).

II. Ante *do* et *go* omnes vocales *producuntur*; v. g. *dulcēdo* (dulcis), *consuetūdo* (consuetus), *cupīdo* (cupere); *vorāgo* (vorare), *orīgo* (orire), *aerūgo* (aes). — (Sed: *mitīgo*, *navīgo*, quia non sunt substantiva sed *verba* derivata).

III. Ante *men* inter vocales distingue: *a*, *e*, *o* et *u* semper sunt *longae*; v. g. *flāmen* (flare), *solāmen* (solari); *sēmen* (serere); *nōmen* (noscere); *volūmen* (volvere); — excipitur unum: *colūmen*. — At *i* ante *men* modò *longum*, modò *breve* est; v. g. *lenīmen* (lenire), *vīmen* (viēre); — contrà: *regīmen* (regere), *specīmen* (obs. specere).

IV. In *ulum* *paenultima* semper *corripitur*; v. g. *fercūlum* (ferre), *pabūlum* (pasci), *opercūlum* (operire). — Refer hūc omnia *de*minutiva in *ulus*, *a*, *um* (cf. Etym. n. 19); v. g. *puerūlus* (puer), *particūla* (pars), *vulpecūla* (vulpes), *oppidūlum* (oppidum); item in *olus*, *a*, *um*; v. g. *filiōlus* (filius), *areōla* (area), *palliōlum* (pallium).

Nota. Quum *patronymica* poëtis sint usitatissima, de eorum *paenultimis* hos *proponimus* versiculos:

In *des* corripitur quaevis *paenultima*; verūm
 Masculeum produc, ejus stirps desinit in *ēus*. —
 Feminum producitur omne, quod exit in *ine*.

I. Patronymica in *des* regulariter paenultimam habent *brevem*; v. g. *Aeneïdes* vel *Aeneïdes* (Aenēas), *Telamoniādes* (Telāmon), *Cecropides* (Cecrops).

Excipe, quorum primitivum desinit in *eus*; v. g. *Atrides* (Atrēus), *Pelides* (Pelēus).

II. Patronymica in *ine*, feminini generis, semper *producuntur*; v. g. *Nerine* (Nereus), *Neptunine* (Neptunus).

2. Adjectiva derivata.

43. Ex adjectivis deductis protrahito *ōsus*,

Sic etiam *ālis* et *ānus* et *āris*, ut *ēlis* et *ivus*. —

Corripias *īdus*; *infīdus* sed sit tibi longum. —

Corripe *īlis* verbi; sed produc nomen *īlis*,

Ast *humīlis*, *parīlis* sic *pestīle*, *dapsīle* demptis. —

Pleraque corripias, quae in *īcus* clauduntur *īmusve*. —

Produces *īnus*; sed pleraque temporis aufer,

Et quae materiam, velut *crystallīna*, signant.

Itaque in adjectivis derivatis:

I. In *osus*, *alis*, *anus*, *aris*, *elis* et *ivus* semper paenultima est *longa*; v. g. *verbōsus* (verbum), *aequālis* (aequus), *montānus* (mons), *vulgāris* (vulgus), *fidēlis* (fides), *aestīvus* (aestas), *captīvus* (capere).

II. In *īdus* paenultima *brevis* est; v. g. *arīdus* (arēre), *callīdus* (callēre), *frigīdus* (frigēre); — praeter *infīdus* (fides, n. 39).

III. In *īlis* distinguendum est: *brevis* est paenultima, si adjectivum a *verbo*, — *longa*, si a *nomine* (subst. vel adj.) derivatur; v. g. *docīlis* (docere), *flebīlis* (flet), *reptīlis* (reperere); *utīlis* (uti); — contrā: *anīlis* (anus), *exīlis* (ex et ilia), *hostīlis* (hostis), *puerīlis* (puer), *subtīlis* (sub et tela), *senīlis* (senex).

Excipiuntur haec tria latina: *humīlis* (humus), *parīlis* (par), *pestīlis* (pestis); quibus adde graecum *dapsīlis* (δαψις).

IV. In *īcus* et *īmus* plurima adjectiva habent paenultimam *brevem*; v. g. *bellicus* (bellum), *beneficus* (benefacere), *maledicus* (male et dicere; n. 44. Exc. 1° a), *rusticus* (rus); *decimus* (decem), *doctissimus* (doctus), *finitimus* (finis).

Quae *icus* aut *imus* *producunt*, hîc notari possunt: *amicus* (amare), *apricus* (aperire), *pudicus* (pudere), *anticus* (ante), *posticus* (post), *primus* (prior), *imus* (inferus), *bimus* (bis), *trimus* (tres), *quadrimus* (quatuor), *opimus* (ops).

V. In *inus* plura adjectiva habent *i longum*, in primis quae a nominibus *animalium* derivantur, ut: *agninus* (agnus), *equinus* (equus), *vitulinus* (vitulus), — et plura alia, ut: *clandestinus* (clam), *divinus* (divus), *genuinus* (gignere), *marinus* (mare), *intestinus* (intus), *vicinus* (vicus).

Excipiuntur:

1° Adjectiva *temporis*; v. g. *crastinus* (cras), *diutinus* (diu), *pristinus* (πρῆν), *serotinus* (sero); — praeterquam: *matutinus* (mane) et *vespertinus* (vesper).

2° Quae *materiam* indicant, v. g. *crystallinus* (crystallum), *adamantinus* (adamus), *cedrinus* (cedrus), *faginus* (fagus).

Nota 1. His subjungantur nonnulla de *antepaenultimis* quorumdam adjectivorum:

1° Ante *bilis* vocales *a*, *e*, *o*, *u* sunt *longae* juxta regulas de derivatis (n. 38) aut de contractis (n. 8); v. g. *amabilis* (amare), *stabilis* (flere), *nobilis* (ex noscibilis a noscere), *mobilis* (ex movibilis a movere), *volubilis* (ex volvibilis a volvere).

Verum *i* ante *bilis* regulariter *corripitur*; v. g. *horribilis* (horrere), *credibilis* (credere), *sensibilis* (sentire, sup. sensum).

2° Littera *a* producit in *aceus* et *arius*; v. g. *gallinaceus* (gallina), *testaceus* (testa), *statuarius* (statua), *lignarius* (lignum), *denarius* (deni).

Dicitur *aquatilis* (aquâ), sed *versatilis* (versare, sup. versatum).

3° Littera *u* semper *corripitur* in *ulentus*; v. g. *fraudentus* (fraus), *turbulentus* (turba), *virulentus* (virus).

Adde his omnia verba *desiderativa* (Ety. n. 37); v. g. *esurire* (edere, sup. esum), *empturire* (emere, sup. emptum); itaque: *esurio*, *esuris*, *esurit*, etc. — (Sed: *ligurire*, *prurire*, *scaturire*; quia non sunt desiderativa).

Nota 2. *Adverbia* in *iter* et *itus* omnia habent *paenultimam brevem*; v. g. *graviter* (gravis), *leniter* (lenis), *coelitus* (coelum), *humanitus* (humanus).

Contrâ, in *tim*, praeter *affatim* (ex ad et fatim) et *perpetim* (perpes), *paenultimam* semper habent *longam*; v. g. *catervatim* (caterva), *gregatim* (grex), *membratim* (membrum).

§ 4. De Compositis.

- I. De quantitate simplicium in compositis.
- II. De quantitate praepositionis in compositis.
- III. De quantitate prioris partis in reliquis compositis.

I. Quantitas Simplicium in Compositis.

- 44.** Tempus simplicium retinent composita suorum,
Vocalem licet aut diphthongum syllaba mutet.

Composita quantitatem simplicium i. e. vocabulorum, e quibus componuntur, servant, etiam quando horum vocalis vel diphthongus mutatur, nisi obstat regula generalis; v. g. *impröbus* (pröbus, de praep. n. sq.), *irritus* (rätus), *perlëgo*, *relëgo*, *elëgo* (lëgere), contrà: *ablëgo*, *delëgo*, *collëga* (lëgare); *obëdio* (audire), *collïdo*, *elïdo* (laedere), *complôdo* (plaudere), *suffôco* (fauces); *oc-cïdo* (caedere), sed: *occïdo* (cädere), *advënio* (vënire), sed: *advëni* (vëni, perf.); item *ägricöla* (äger, gen. *ägri* et cölere), *hönörifi-cus* (hönor, gen. hönöris et fäcere); (de utroque i intermedio vide n. 48).

Exceptiones:

1° *Corripiuntur* a simplicibus longis:

a) Nomina in *dicus* a verbo *dicere*; v. g. *causidicus*, *fatidicus*, *maledicus*, *veridicus*; — (sed: *mendicus* a mendum, *pu-dicus* a pudëre).

b) Haec specialia: *nihilum* (hilum), *dejëro* et *pejëro* (jüro), *agnitum* et *cognitum* (nötum), *educare* (dücere), *semisöpitus* (söpitus).

2° *Producuntur* a simplicibus brevibus: *imlëcillis* (bäculus), *compëgi* et *impëgi* (pëpëgi).

3° *Ambire* (1^a pers. *ambio*), quamvis ex *amb* et *ire* (1^a pers. *eo*, sup. *itum*), supinum habet *ambitum*, hincque part. praet. pass. *ambitus*; attamen: *ambitus* (subst. = omtrek, kuiperij), *ambitio*, *ambitiosus*.

Nota. *Excidium* juxta plures non a *caedo* sed ab *excïdo* est.

II. De Praepositionibus in Compositis.

45. Vocalem produc, quâ, quod praeponitur, exit.
Antè, rè sed brevia; — jungas *dīrimo* atque *dīsertus*; —
 Adde *āperit*, sicutque *ōperit* brevietur *ōmittit*. —
Pro latium produc; contrā sed corripe graecum,
 Sic quoque quae *fundus, fugio, neptisque neposque,*
Et festus, fari, fateor fanumque crearunt;
Huc prōfiscor adesto, *prōcella* adijunge, *prōfecto*,
 Ut *prōpero, prōceres*, sic et breviato *prōtervus*. —
Prōpago, verbum, variatque *prōpino, prōfundo,*
Prōcuro, prōcumbo, prōpello, Prōserpina junge. —
 Praepositum breves semper, quod consona claudit.

Itaque de quantitate praepositionum in vocibus *compositis* (cf. n. 16 sq.) duplex regula statuitur:

I. *Longae* sunt generatim praepositiones, quae desinunt in *vocalem*; v. g. *āmitto, āmoveo; dēduco, dēdecus; dīvido; ērumpo, ēlegans; sēparo, sēcurus; contrādico; trāduco*; — item *pro* in vocibus *latinis*; v. g. *prōconsul, prōmitto, prōdesse, prōdire*, (in quibus *d* inseritur solius numeri causâ; cf. II infra).

Exceptiones:

1° *Antè* et *rè* semper *corripiuntur*; v. g. *antēcello, antēfero; rēparo, rēfero* (sed *rēfert*, verbum impersonale, quod componitur ex substantivo *res*, n. sq.).

2° *Di* breve est in *dīrimo* et *dīsertus*, ceteroquin longum.

3° *A* similiter breve est in *āperio* (ad et pario); — *o* in *ōperio* et *ōmitto* (ob et pario, mitto).

4° *Pro*:

a) *Breve* est:

α) in omnibus vocabulis *graecis*; v. g. *prōpheta, prōlogus, Prōpontis*.

β) in *compositis* ex unâ e vocibus, in carmine allegatis; v. g. *prōfundus, prōfugio, prōneptis, prōnepos, prōfestus, prōfari, prō-*

fiteri, *pröfanus*, utique cum derivatis, ut: *pröfundum*, *pröfugus*, *pröfessor*, *pröfanare*, etc.

γ) in specialibus vocabulis, quae in versiculis assignantur.

β) *Anceps* est in nonnullis, ibidem enumeratis.

Nota 1. Rarò producitur *pro* in *pröfundere*, verbo; rarò corripitur in *pröpellere*.

Nota 2. Distingue inter *pröpago* vel *pröpago*, verbum = voortplan-ten; *pröpago*, subst. = afzetsel van een wijstok; et *pröpago*, subst. = spruit, nakomeling.

II. *Breves* sunt ad unam omnes praepositiones, quae in *consonantem* exeunt; v. g. *äleo*, *äbhinc*, *ädoro*, *circümago*, *inuro*, *intëreram*, *öleo*, *përeo*, *praetëreo*, *sübigo*, *supëradlo*.

Nota 1. His adde *α* privans graecum et *παρά*; v. g. *ätheus*, *paräsitus*.

Nota 2. Ubiunque dictum est, praepositiones esse longas aut breves, semper intellige *per se*, i. e. nisi regula generalis obstat. Itaque: *dëalbo*, *dëeram*, *dëhinc*; *pröavus*, *pröhinc*; *sëorsum*; etc., juxta n. 9; *antëstor*, *rëspondeo*; *äbsolvo*, *ädmonéo*, *invado*; *rëtribuo*, *rëpleo*, etc., juxta n. 11.

Quinimo poetæ, ut praepositionem *re* reddant longam, sequentem consonantem duplicant; (diplasismus; n. 11. *Nota 4.* 2° pag. 11). Sic semper quidem legimus *rëddëre* (*re* et *dare*); frequenter *rëttuli*, *rëppuli*, *rëpperi*, *rëttudi*; interdum *rëlligio*, *rëlliquiae*, *rëdducere*.

III. De Reliquis in Priore Parte Compositi.

Praen. Hâc paragrapho non dicemus de compositis, quorum pars prior cum posteriore manifestò *contrahitur*; talis syllaba enim juxta regulam gen. II n. 8 semper est *longa*; v. g. *bigae* (*bijugae*, ex *bis* et *jugum*), *quadrigae* (*quadrjugae*, ex *quattuor* et *jugum*), *tibicen* (*tibicen*, ex *tibia* et *cünere*).

Neque de illis, nisi excipiuntur, quae constant ex duabus vocibus *simpliciter* connexis; etenim haec sequuntur regulam de compositis n. 44; ut: *quianam* (ex *quiä* et *nam*), *itäque* (ex *itä* et *que*), n. 16; *mëmet*, *mëcum* (ex *më* et *met*, cum), *hujuscëmodi* (ex *hujuscë* et *modi*), n. 17; *siquis*, *sive* (ex *sï* et *quis*, *ve(l)*), *ubique* vel *ubique* (ex *ubi* vel *ubi* et *cunque*), n. 18; *ideöque* (ex *ideö* et *que*), *egömet* (ex *egö* et *met*), n. 19.

Verum tractaturi sumus de fine prioris partis illorum vocabulorum tantum, quorum prior pars in fine *propter ipsam compositionem immutatur*, sive solâ quantitate; v. g. *ibidem* (ex *ibi* vel *ibi* et enclitico *dem*), *quöque* (ex *quö* et *que*); sive suppressâ unâ alterâve litterâ, aliâ saepe interpositâ; v. g. *sëdecim* (*sex* et *decem*), *scilicet* (*scire* et *licet*); *agr-i-cola* (*ager*, gen. *agr-i* et *colere*), *pav-ë-facere* (*pav-ëre* et *facere*); cf. *Etym.* n. 45 sqq.

46. His positis, ita breviter dici potest: pars compositi, quae desinit in *a* aut *o*, plerumque *longa* est; — quae desinit in *e*, *i* aut *u*, plerumque *brevis*.

Quas quoque regulas cum earum exceptionibus more nostro solito versiculis proponemus in gratiam eorum, quibus placebit; cf. n. 6. Nota sub finem.

46*.**A compositi.**

Primam compositi, finitam *a*, protrahe partem.

Sed *quāsi* corripas, sic et breviato Pelasga; —

Dic *eādem*, solus sed sextus ducit *eādem*.

Quando prior pars compositi desinit in litteram *a*, haec regulariter *longa* est; v. g. *quāre*, *quāpropter*, *quātenus*.

Excipe: *quāsi* et omnia *graeca*, quae habent *a* *breve*; v. g. *hexāmeter*, *pentāmeter*, *catāpulta*.

Dicitur *eādem* in nom. et voc. sing. feminini et in nom. acc. voc. plur. neutrius generis; sed in abl. sing. fem. *eādem*.

47.**E compositi.**

Corripe *e*, quod legitur compositi in parte priore.

Sed *rēfert*, *impersonale*, a *res*, trahe semper; —

Duc *nē* et *vē* (*nēque* seponas, *nēqueque* *nēfasque*); —

Sēdecim et adde, *videlicet* atque *venēfica*, *Trēvir*,

Assuefit jungas, *consuefit* et *expergēfit*. —

Da variis: *calēfac*, *liquēfac*, *patēfac*, *tepēfac*que.

Littera *e* in fine prioris partis compositorum *brevis* est; v. g. *parēfacere*, *tremēfacere*, *valēdicere*, *ēquidem*.

Exceptiones:

1° *Longum* habent *e*:

a) *rēfert*, perf. *rētulit*, verbum *impersonale*; (sed: *rēfert*, *rētuli*, a *rēfero*).

b) composita ex *ne* et *ve* ($\equiv$ non); v. g. *nēdum*, *nēquaquam*, *nēgligo*; *vēcors*, *vēsannus*; — praeter haec tria ex *ne*: *nēque*, *nē-*

queo, *nēfas*, unde *nēfastus* (n. 38).

c) specialia, in versibus recensita.

2° *Anceps* est in quatuor verbis: *calēfacere*, *liquēfacere*, *patēfacere*, *tepēfacere*.

48.

■ compositi.

Corripe *i*, quæis *siquidem* atque *utīnam* nec non *utīque* adsint.

Contrā sed longum, variat quōd casibus, effer; —

Nimirum pariter, *trīceni*, sic et *ibidem*;

Scilicet adsit; *ubique*, *utrobique* atque *ilicet* adde; —

Produc et quævis dederint composita *diei*,

Quotīdie tamen et natum variare licebit. —

Idem masculineum produc, sed corrippe neutrum.

In fine prioris partis *i* corripitur; v. g. *atīger*, *biceps*, *bivium*, *trivium*, *artīfex*; item in simpliciter compositis: *siquidem* (ex *sī* et *quidem*, unde: *sīquis*, *sīve*); *utīnam*, *utīque* (ex *utī* et *nam*, *que*), et juxta plures in *ubīnam*, *ubīvis* (ex *ubī* et *nam*, *vis*). — Similiter *y* ex *o* brevi semper corrippe; v. g. *polīpus*, *Polīphemus*.

Exceptiones :

1° *Longum* habent *i* :

a) vocabula, quæ *declinantur*; v. g. *quīvis*, *quīlibet*, *quantīvis*, *qualīcunque*, *utrīque*, *plerīque*.

b) specialia, in versibus allegata.

c) composita ex *dies*; v. g. *prīdie*, *postrīdie*, *merīdie*, *bīduum*, *trīduum*; — præter *quotīdie* ejusque derivatum *quotīdianus*, in quibus *i* est *anceps*.

2° Dicitur *īdem* pro *masculino*, sed *īdem* pro *neutro* genere.

49.

○ compositi.

O latium cupiunt sibi plura vocabula longum.

Sed *hōdie*, *quōque*, *quandōquidem* cum *utrōbique* remotis; —

Exceptis pariter, quæ duplici nomine constant. —

O mega quæ genuit, produc; sed corrippe *o* mikron.

Litteram *o* in fine compositorum regulariter *producunt* Latini;
v. g. *aliōquin*, *ceterōquin*, *utrōque*, *intrōduc*, *intrōgredi*.

Exceptiones :

1° *Breve* habent *o* :

a) *specialia*, in carmine enumerata: *hōdie* (unde *hōdiernus*),
quōque, *quandōquidem* (quod nonnulli dicunt *anceps*, cf. n. 19),
utrōbique.

b) *composita* ex *duobus* *nominibus*; v. g. *sacrōsanctus*, *duōdecim*
(n. 19).

2° In vocibus *graecis* *distingue*: quae scribuntur per *ω*, *pro-*
ducuntur, — quae per *ο*, *corripiuntur*; v. g. *geōmetria*, *lagōpus*;
contrā: *bibliōtheca*, *philōsophus*.

50. U compositi.

Corripe *u*; — sed sextum quartae cum *jūdicō* produc.

Littera *u* in fine prioris partis *brevis* est; v. g. *quadrūpes*,
dūcenti.

Excipe *composita* ex *ablativo quartae* *declinationis*; haec enim
u habent *longum*; v. g. *usūcapere*, *genūsflectere*; — item *verbum*
jūdicare.

Nota. Si prior pars *desinit in consonantem*, applicantur *regulae*,
supra *traditae*; v. g. *legīslator*, n. 11; *Caesūraugusta*, n. 28 et 44; *mīsan-*
thropus (μῖσος), *phīlanthropus* (φίλος), n. 38.

§ 5. De Incrementis. (*)

51. Per *incrementum* (ab *increscere*, *aangroeien*) *intelligi-*
tur syllaba, quā *nomen* (*substantivum* vel *adjectivum*) in *decli-*
natione, aut *verbum* in *conjugatione* *accrescit* sive *fit longius*;
v. g. *sermo* = *sermonis*; *anceps* = *ancipitis*; *ponis* (2^a pers. sing.
praes. ind. a *ponere*) = *ponimus*, *ponimini*; cf. n. sq. et n. 62.

Duplex itaque *distinguitur incrementorum genus*: *nominum* et
verborum.

(*) Licet *nomen incrementi* nonnullis minus *accuratum* videatur, ad *vitanda* *majora*
incommoda illud *retinendum* esse *censuimus*.

I. Incrementa Nominum.

52. *Nominum* incrementorum rursus duplex species distinguitur: numeri *singularis* et numeri *pluralis*.

Norma utriusque est ejusdem *nominativus*, i. e. pro incrementis numeri *singularis* (item nominativi pluralis) norma est *nominativus singularis*; — pro incrementis numeri *pluralis* autem *nominativus pluralis*.

Computantur incrementa a *paenultimâ* syllabâ, ita ut ultima syllaba numquam sit incrementum; haec enim dicitur *finalis*, de quâ egimus § 2. n. 16 sqq.

Itaque v. g. genitivus *sermonis*, dativus *sermoni*, accusativus *sermonem*, ablativus *sermone*, item nominativus pluralis *sermones*, qui omnes tribus constant syllabis, *unum* habent incrementum, scil. *mo*, numeri *singularis*, quia nominativus *sermo* duabus syllabis constat; — genitivus *ancipitis*, quatuor syllaborum, a nominativo *anceps*, duarum syllabarum, *duo* incrementa habet, primum *ci*, alterum *pi*, utrumque numeri *singularis*; — dativus et ablativus pluralis *sermonibus* similiter *duo* incrementa habet, sed primum *mo*, numeri *singularis*; alterum *ni*, numeri *pluralis*; — vox *domini*, trium syllabarum, *nullum* habet incrementum, neque in gen. sing. neque in nom. plur., quia nominativus singularis *dominus* pariter trium syllabarum est; verum genitivus pluralis *dominorum* habet *unum* incrementum, *no*, numeri *pluralis*.

1. Incrementa Numeri Singularis.

A. Incrementa Primae, Secundae, Quartae Quintaeque Declinationis.

53. Prima aliò spectat cum quartâ et quintâ. — Secunda Corripit incrementa; unum producit *Ibëri*.

I. *Primae, quartae et quintae* declinationis incrementa *singularis* numeri semper est vocalis ante vocalem, ideoque pertinet ad regulam generalem III cum ejusdem exceptionibus; cf. n. 9; hinc: *autāi*, *fructūi*, *speciēi*, *rēi*, etc.

II. *Secundae* declinationis incrementum numeri *singularis brevis* est; v. g. puer, *puērī*; miser, *misērī*; vir, *vīrī*; satur, *satūrī*.
Excipe unum: Iber, *Ibērī* (hinc etiam Celtiber, *Celtibērī*, n. 38).

Nota. Itaque hoc puncto superest, ut agamus de solis incrementis numeri singularis *tertiaae* declinationis.

B. Incrementa Tertiae Declinationis.

Praen. Ubi dicitur de incrementis, attenditur ad solam *vocalem*, quae syllabam inrescentem claudit.

54. Incrementum *a* tertiae.

Nominis *a* crescens, quod flectit tertia, longum est.

Mascula, *al*, *ar* finita, sed omnia corripe; — neutra

Quattuor adde: *hepar*, *baccar*, *nectar*que *jubar*que; —

Cum *vāde*, *mas* et *anas*, *fax* et *trabs*, *par* ut *Arabs*que; —

A quoque et *as* graecum breve postulat incrementum. —

Aæ Graecorum autem produc aut corripe, ut illi.

Incrementum *a* tertiae declinationis regulariter *longum* est; v. g. pietas, *pietātis*; Titan, *Titānis*; pax, *pācis*; limax, *limācis*; animal, *animālis*; audax, *audācis*; fallax, *fallācis*.

Exceptiones:

1° Breve habent incrementum *a*:

a) omnia substantiva *masculini* generis in *al* et *ar*; v. g. sal, *sālīs*; Hannibal, *Hannibālīs*; — lar, *lārīs*; Hamilcar, *Hamilcārīs*.

b) quattuor *neutra* in *ar*: *hepar*, *hepātīs*; *baccar*, *baccārīs*; *nectar*, *nectārīs*; *jubar*, *jubārīs*.

c) haec specialia latina: vas, *vādīs* (= borg; sed vas, *vāsīs*, = vat); mas, *māris*; anas, *anātīs*; fax, *fācis*; trabs, *trābīs*;

Arabs, *Arābis*; — quibus jungē adjectivum *pār*, gen. *pāris* (hinc etiam: *compār*, *compāris*; *dispār*, *dispāris*; *pārīter*, etc., n. 38 et 44).

d) *graeca* in *a* et *as*; v. g. poëma, *poëmātis*; dogma, *dogmātis*; — lampas, *lampādīs*; Pallas, *Pallādīs*.

2° Modò *longum*, modò *breve*, sicut graecè, est incrementum *a* in *graecis* vocabulis in *ax*; v. g. thorax, *thorācis*; Ajax, *Ajācis*; — contrā: climax, *climācis*; corax, *corācis*.

55. Incrementum *e* tertiae.

E crescens numero breviabit tertia primo.

Praeter *hymen* produc, quēis patrius exit in *ēnis*; —

Ver et *Iber*, *locuples*, *heres*, *mercesque quiesque*,

Lex, *vervex*, *mansues*, *rex*, *plebs*, *seps*, insuper *halec*; —

El peregrinum; — *er*, *es* graecum, *aethère* et *aëre* demptis.

Incrementum *e* tertiae declinationis *breve* est; v. g. pulvis, *pulvērīs*; pes, *pēdīs*; grex, *grēgis*; nex (obs.), *nēcīs*; Ceres, *Cērērīs*; degener, *degenērīs*; teres, *terētīs*; vetus, *vetērīs*.

Exceptiones :

Longum habent incrementum *e* :

a) nomina in *en*; haec enim in gen. formant *ēnis*; v. g. ren, *rēnis*; splen, *splēnis*; Siren, *Sirēnis*; — praeter unum: *hymen*, *hymēnis*.

b) specialia, in carmine recensita; itaque in gen.: *vērīs*, *Ibērīs*, *locuplētīs*, *herēdis*, *mercēdis*, *quiētīs*, *lēgis*, *vervēcīs*, *mansuētīs*, *rēgis*, *plēbis*, *sēpis*, *halēcīs*.

c) peregrina in *el*; v. g. Daniël, *Daniēlis*; Israël, *Israēlis*; Raphaël, *Raphaēlis*.

d) *graeca* in *er* et *es*; v. g. character, *charactērīs*; crater, *cra-tērīs*; — lebes, *lebētīs*; magnes, *magnētīs*; — praeter haec duo: aether, *aethērīs*; aër, *aērīs*.

56. Incrementum *i* tertiae.

I crescens numero breviabit tertia primo.

Tende *ix*: exceptis cum *fornice* et *hystrice*, *nix*, *pix*,

Atque *calix*, *varix*, *strix*; junge *larix*que *salix*que,

Atque *fili*x, *vix*, *coxendix*, *choenix*que *Cilix*que,

Interdum *natrix*, *appendix* propriaque in *gis*; —

Glis, *lis*, *ris*, *Samnis*, *Dis*, sic *Nesis*que *Quiris*que

Cum *vibice absis* longa incrementa requirunt; —

Grajaque, quae patrio casu labuntur in *ivos*.

Incrementum *i* tertiae breve est; v. g. ordo, *ordinis*; sanguis, *sanguinis*; cespes, *cespitis*; pugil, *pugilis*; carmen, *carminis*; supplex, *supplicis*; vigil, *vigilis*.

Exceptiones:

Longum habent incrementum *i*:

a) nomina in *ix*; v. g. radix, *radicis*; cervix, *cervicis*; cicatrix, *cicatricis*; mastix, *mastigis*; felix, *felicis*; nutrix, *nutricis*; victrix, *victricis*; — praeter ea, quae in carmine allegantur; hinc in gen.: *fornicis*, *hystricis*, *nivis*, *picis*, *calicis*, *varicis*, *laricis*, *salicis*, *filicis*, *vicis* (obs. *vix*), *coxendicis*, *choenicis*, *Cilicis*. — Reperitur *natricis* et *natricis*, *appendicis* et *appendicis*; — tandem nonnulla *propria* in *ix* habent gen. *igis*; ut: *Ambidrix*, *Ambiorigis*; *Dumndrix*, *Dumnorigis*.

b) specialia, in versibus enumerata; itaque: *gliris*, *litis*, *vi-res* (plur), *Samnitis*, *Ditis*, *Nesidis*, *Quiritis*, *vibicis*, *absidis*.

c) *graeca*, quae in gen. formant *ivos* (t longum); v. g. *Delphin*, *Delphinis*; *Salamis* vel *Salamin*, *Salaminis*.

57. Incrementum *o* tertiae.

O crescens numero producit usque priore.

Corripitur genitivus *ōris*, quem neutra dedere,

(Exceptis gradibus mediis, *osque*, *ōris*); — ut *arbor*

Sic *arbos*, et *πῶς* composta, et *bos*, *lepus* et *scrobs*,

Ac *memor*, *ops* sataque, et *praecox*, *compos* et *impos*; —

Pleraque da curtis gentilia, verum *io* produc; —

Or graecum dat *ōris*, quare et breviato latinè;

On dat *ōnis*, quorum genitivus fit per *o* mikron.

Incrementum *o* tertiae longum est; v. g. sermo, *sermōnis*; sol, *sōlis*; vox, *vōcis*; nepos, *nepōtis*; cercops, *cercōpis*; cyclops, *cyclōpis*.

Exceptiones:

Breve habent incrementum *o*:

a) *neutra*; horum enim genitivus est *ōris*; v. g. marmor, *mar-mōris*; aequor, *aequōris*; pecus, *pecōris*; tempus, *tempōris*; — praeter *neutra comparativorum*, quae servant quantitatem masculini; v. g. doctius, *doctiōris*; majus, *majōris*; et substantivum *os*, gen. *ōris*.

b) *specialia*, in carmine allegata; itaque in gen.: *arbōris*, *tripōdis*, *bōvis*, *lepōris* (sed: lepor, gen. *lepōris*), *scrōbis*, *memōris* cum composito *immemōris*, *ōpis* (ops in nom. est obsoletum) cum composito *inōpis*; item *praecōcis*, *compōtis* et *impōtis*.

c) pleraque *gentilia*; v. g. Aethiops, *Aethiōpis*; Saxo, *Saxōnis*; Macēdo, *Macedōnis*; Allōbrox, *Allobrōgis*; Cappādox, *Cappadōcis*; — sed in *io* gignunt *iōnis* juxta regulam; v. g. Burgundio, *Burgundiōnis*; Suessio, *Suessiōnis*.

d) plura *graeca*; scil.:

α) quae desinunt in *or* (ex *ωρ*, gen. *ωρος*); v. g. rhetor, *rhetōris*; Hector, *Hectōris*; Nestor, *Nestōris*; Castor, *Castōris*.

β) quae desinunt in *on*, ex *ων*, gen. *ωνος*; v. g. canon, *canōnis*; sindon, *sindōnis*; daemon, *daemōnis*; Strymon, *Strymōnis*; — sed: Helicon, *Helicōnis*; Solon, *Solōnis*; Conon, *Conōnis*, quia in gen. habent *ωνος*.

58. Incrementum *u* tertiae.

U breve.— *Lux*, *Pollux*, *frux*, *furque trifurque* trahuntur; —

Us casus longos dat in *ūdis* et *ūris* et *ūtis*,

Attamen *intercus* breviato *pecusque Ligu*sque.

Incrementum *u* tertiae breve est; v. g. consul, *consūlis*; crux, *crūcis*; dux, *dūcis*; nux, *nūcis*; furfur, *furfūris*; auceps, *aucūpis*.

Exceptiones:

Longum habent incrementum *u*:

a) *specialia*, versu primo enumerata; itaque in gen.: *lūcis*,

Pollūcis, *frūgis* (frux in nom. obsolevit), *fūris* cum composito *trifūris*.

b) nomina in *us*, quorum genitivus est *udis*, *uris* aut *utis*; v. g. incus, *incūdis*; palus, *palūdis*; — tellus, *tellūris*; — salus, *salūtis*; — praeter haec tria: intercus, *intercūtis*; pecus, *pecūdīs*; Ligur, *Ligūris*.

59. Incrementum *y* tertiae.

Y graecum semper producit aut corripit, ut illi.

Incrementum *y* tertiae eandem quantitatem habet ac graecè. Itaque v. g. *producitur* in: bombyx, *bombȳcis*; coccyx, *coccȳgis*; Phoreyn, *Phoreȳnis*; — *corripitur* autem in: calyx, *calȳcis*; Eryx, *Erȳcis*; oryx, *orȳgis*; Phryx, *Phrȳgis*; Styx, *Stȳgis*; onyx, *onȳchis*; sardonyx, *sardonȳchis*; — *anceps* est in: Bebryx, *Bebrȳcis*; sandyx, *sandȳcis*.

2. Incrementa Numeri Pluralis.

Praen. Norma incrementorum numeri pluralis est nominativus pluralis, ut dictum est n. 52.

60. Regula pro omnibus declinationibus.

Pluralis casus, si crescit, protrahit *a*, *e*.

Atque *o*; — sed contrà reliquas, *i* et *u*, corripit usque.

Incrementa numeri pluralis omnia *cujusvis declinationis* duabus regulis comprehenduntur:

I. *a*, *e*, *o* semper *producuntur*; v. g. *mensārum* (mensae), *ambābus* (ambae), *hārum* (hae), *quārum* (quae); — *rērum* (res), *speciērum* (species); — *donōrum* (dona), *ambōrum* (ambo), *hōrum* (hi vel haec), *quōrum* (qui vel quae).

II. *i* et *u* semper *corripiuntur*; v. g. *sermonibus* (sermones), *pedibus* (pedes), *temporibus* (tempora), *quibus* (qui vel quae); — *artibus* (artus), *portibus* (portus).

Nota 1. *Būbus*, quod nonnulli hūc referunt, contractum est ex *bo-vibus*; cf. n. 8.

Nota 2. Apprime incrementa numeri *pluralis* distingue ab incrementis numeri *singularis*. Sic v. g. corripitur *e* in *pēdibus* juxta n. 55, item *o* in *tempōribus* juxta n. 57; — contrā, producitur prius *i* in *radicibus* juxta n. 56, item *u* in *fūribus* juxta n. 58.

II. Incrementa Verborum.

61. *Norma* incrementorum in verbis distinguitur triplex:

1° Temporum, quae ab *infinitivo* derivantur, norma est *secunda persona singularis praesentis indicativi activi*; v. g. *ligas*, *mones*, *ponis*, *audis*, *potes* normae sunt vocabulorum: *liga* (nullum incr.), *ligāre* (unum incr.); *monēmus* (unum incr.), *monēbāmur* (duo incr.); *ponite* (unum incr.), *ponimīni* (duo incr.); *audirēmus* (duo incr.), *audirēmīni* (tria incr.); *potērītis* (duo incr.).

Nota. In verbis *deponentibus* fingitur secunda illa persona activa, quae norma sit incrementorum; v. g. verborum *admiror*, *reor*, norma est *admiras*, *res*. Unde *admirāris*, *rēris*, unum habent incrementum; *admirābimur*, *rēbāris*, duo; *admirārēmīni*, *rēbāmīni*, tria.

2° Temporum, quae derivantur a *perfecto*, norma est *prima persona singularis perfecti indicativi activi* (n. 40); v. g. *ligavi*, *monui*, *dixi*, *audivi* normae sunt vocum: *ligavit* (nullum incr.), *ligavimus* (unum incr.); *monuērāmus* (duo incr.); *dixēro* (unum incr.); *audivērēmus* (duo incr.).

3° *Participii futuri temporis* in *rus* norma est *supinum* (n. 41); v. g. *ligatum*, *positum*, *auditum* normae sunt participiorum *ligatūrus*, *positūrus*, *auditūrus*, singula cum uno incremento.

Nota. Computantur verborum incrementa a *paenultimā* syllabā, ut n. 52 de incrementis nominum dictum est, ita tamen ut in assignando eorum loco a sinistrā ad dextram progrediamur. Sic v. g. in voce *audīebāmīni*, e quatuor incrementis 1^m est *ī* (dī), 2^m *ē*, 3^m *ā* (bā), 4^m *ī* (mī); — quum prima syllaba (au) pertineat ad radicem (n. 15), ultima (ni) sit finalis (n. 16 sqq.).

62. Incrementum *a* verborum.

A crescens producit; — *do* incrementum excipe primum.

Incrementum *a* verborum *longum* est; v. g. *stābam*, *ligābāmus*, *docēāmur*, *consolāmini*.

Excipe incrementum *primum* verbi *dāre* ejusque compositorum, quod *breve* est; v. g. *dāre*, *dābam*, *circumdābunt*, *circumdātur*, *venumdābor*, *satisdāre*, *pessumdābamini* (in quo syllaba *ba* longa est, quia *secundum* incrementum; item producitur 2^a pers. sing. ind. *dās* et imperativi *dā*, quae non sunt incrementa, sed *as* et *a finale*; n. 30 et 16).

63. Incrementum *e* verborum.

E quoque producit verba *inrescentia*. — Verūm

Primum *e* corripiant ante *r* duo tempora ternae; —

Sit breve *e*, quando *ram*, *ro*, *rim* subjuncta sequantur; —

Dic *bēris* atque *bēre*, — utque *vēlim* sic corripe nata.

Incrementum *e* verborum *longum* est; v. g. *monēbam*, *ponēbas*, *circumdētur*, *circumdēmur*, *ponētis* (fut. pass.; cf. Exc. 1^e), *docērēmus*, *audiēbar*, *rēris*, *ligavērunt*, *legērunt*.

Exceptiones :

Breve est incrementum *e* :

a) in *primo* incremento ante litteram *r* in duobus temporibus, *praesente* et *imperfecto*, cujusvis modi et formae verborum *tertia*e conjugationis; v. g. *ponēre*, *legēre*, (= praes. inf. act. vel 2^a pers. sing. praes. imperat. pass.); *sequēre*, *proficiscēre*, (= imperat. dep.); — *ponērem*, *legēres*, (= imperf. conj., quo etiam exprimitur nostrum fut. condit.); *ponēris*, *legēris*, *sequēris*, (= 2^a pers. sing. praes. ind. act.); *ponēreris*, *legēreris*, (= imperf. conj. pass., *primum* incrementum breve); — sed : *ponēris*, *legēris*, in *futuro*; item *ponerēris*, *legerēris*, quia *secundum* incrementum; *miserēre*, quia *secunda* conjugatio.

b) semper ante *ram*, *ro*, *rim*; v. g. *ēram*, *ēro*, *ērim* a verbo *esse* (hinc etiam *adēram*, *adēro*, *adērim*, etc.), *ligavēram*, *mo-*

nuëro, *audivërim*; — quam quantitatem ceterae personae horum temporum in conjugatione retinent juxta regulam de derivatis n. 38; itaque: *adëras*, *adërat*, etc.; *ligavëris*, *ligavërit*, etc.; *monuëris*, *monuërit*, etc.; *audivërim*, *audivëris*, etc.

c) in paenultimâ futuri ind. pass. *bëris* et *bëre*; v. g. *ligabëris* vel *ligabëre*.

d) in praes. conj. verbi *velle*: *vëlim*, *vëlis*, *vëlit*, etc.

Nota. Poëtica licentia est, quum paenultima tertiae personae plur. perfecti act. corripitur. Quae licentia *systole* dicitur (pag. 10. Nota 3), et praesertim reperitur in perfectis *stetërun*t, *dedërun*t, *tulërun*t; et in nonnullis aliis, quae aliter hexametrum vel pentametrum intrare non possunt; v. g. *pröföërun*t, *prödëdërun*t, etc. — At numquam dicitur: *stetëre*, *tulëre*, *proföëre*, etc. pro *stetëre*, *tulëre*, etc.

64. Incrementum *i* verborum.

Corripit *i* crescens verbum. — Ast *eo* quartaque primum Ducunt; praeter *imus*, tibi quod perfecta dedëre; — Tende *velimus*, *simus*, quaeque hinc nata dabuntur. — *Ri* conjunctivi poterit variare poëta.

Incrementum *i* verborum breve est; v. g. *legitis*, *facite*, *sequitur*, *ponimur*, *monebimini*, *aggredimini*.

Exceptiones:

Longum est incrementum *i*:

a) in *primo* incremento verborum *quartae* conjugationis, quibus assimilatur verbum *ire* cum compositis; v. g. *audimus*, *venitis*, *largitur*; *ibam*, *ibitis* (*bi* breve, quia est *secundum* incr.), *adibor*; — praeterquam in terminatione *imus perfecti*; v. g. *venimus* (sed *vënimus*, praes., pag. 50. 38°), *comperimus*, *audivimus*, *cupivimus*, *ivimus*, *tetigimus* (in ultimo exemplo, *tëligimus*, *primum i* breve est, in tribus paenultimis *audivimus*, *cupivimus*, *ivimus* autem longum, juxta regulas de perfecto n. 40).

b) in *velimus* et *simus*, et quae inde oriuntur; v. g. *velitis*; *notimus*, *nolitis*; *malimus*, *malitis*; — *sitis*; *adsimus*, *adsitis*; etc.; — item *notite*, *notito*, *notitote*.

c) interdum in terminatione *ri*, in *rimus* et *ritis* perfecti conjun-

ctivi, de cujus quantitate poëtae disputant; v. g. *ligaverimus*, *ligaveritis*.

Nota. Verba *potiri*, *oriri*, *mori* olim tum tertiae tum quartae conjugationis fuerunt. Hinc invenitur apud poëtas: *potitur* et *potitur*, *oritur* et *oritur*; et Ennius *morimur*, Terentius *emoriri* dixit.

65. Incrementum *o* verborum.

O crescens verbi produc, — *volo* cum *före* demptis.

Incrementum *o* verborum *longum* est; v. g. *estöle*, *mementöle*, *facitöle*.

Excipe: verbum *velle*, quod *o* corripit; itaque: *volo*, *volumus*; *volebam*, *volebas*, etc.; *volum*, *völes*, etc.; — item infinitivum *före*, cum derivato *förem*, *föres*, etc.; (hinc etiam *afföre*, *afförem*, etc.; n. 38.)

66. Incrementum *u* verborum.

Sit brevis *u* crescens, — sed producat in *urus*.

Incrementum *u* verborum *breve* est; v. g. *sūmus* (hinc etiam *adsūmus*, *desūmus*, etc.), *possūmus*, *volūmus*.

Excipe participium fut. temp. in *rus*, quod semper habet *urus*; v. g. *ligatūrus*, *auditūrus*, *secutūrus*, *futūrus*.

APPENDIX.

67. Nonnullae voces pro diversâ significatione diversam habent quantitatem. Earum praecipuas hexametris de more hîc subjicimus, quorum unum alterumve saltem memoriae mandasse forsan olim juvabit.

1. Est *acer* in silvis; equus *acer* Olympia vincit.
2. *Dē cānē*, *cānē dēcāne*, *cānīs*; non, *cāne decane*,
De *cāne*: de *cānīs*, *cāne decane*, *cāne*. (*)
3. Fert ancilla *colum*; penetrat res humida *colum*.
4. Si bonus esse *cōmēs* vis, mores indue *cōmēs*.
5. Bellandi *cupido* damno est sua *cupido*.
6. Oblitus *decōris* violat praecepta *decōris*.
7. Vin', tibi *dicamus*? tibi carmina nostra *dicamus*.
8. Solvere *diffidit* nodum, qui *diffidit* ense.
9. Claros ecce *dūces*, quos mox in vincula *dūces*.
10. Multa gulosus *ēdit*; res multas impiger *ēdit*.
11. *Edūcat* hic catulos, ut mox *edūcat* in agros.
12. Ni sit certa *fīdes*, non cuiquam tu bene *fīdes*.
13. Decepit me saepe *frētum*, nimis aequore *frētum*.
14. Per quod quis peccat, per *īdem* punitur et *īdem*.
15. Tu *jacēre* illa cupis, quae illic permitto *jacēre*.
16. Difficilis *lābor* est, cujus sub pondere *lābor*.
17. *Lēgo* virum, regi qui, quae *lēgo*, dicere debet.
18. In silvis *lepōres*, in verbis quaere *lepōres*.
19. *Lēvis* adhuc puer est facie; tu ne *lēvis* esto.
20. Ex *māli mālō mālā* sunt orta omnia mundo.
21. *Nitēre* cum studio, si vis aliquando *nitēre*.
22. *Oblītus* es coeno, sed non *oblītus* honoris.
23. *Occīdit* latro; verūm sol *occīdit* almus.
24. *Ōs*, *oris*, loquitur; sed *ōs*, *ossis*, roditur ore.
25. Gaudet uterque *pārens*, quum filius est bene *pārens*.
26. *Pendēre* vult justus; non vult *pendēre* malignus.
27. Ludo *pīlā*; *pīlum* petit hostes; *pīla* columna est.
28. Pro rete et regione *plāga* est; pro verbere *plāga*.

(*) Van uwen hond, grijze deken, zingt gij; niet, grijze deken,
Van uwen hond: van uwe grijze haren, grijze deken, zing (hiervan).

1. *acer* (subst.), eschdoorn; — *acer* (adj.), scherp, vurig.
2. *cānis*, abl. *cānē*, hond; — *cānus*, voc. *cānē*, abl. pl. *cānīs*, grijs; — *cānere*, 2^a pers. *cānēs*, imperat. *cānē*, zingen.
3. *cōlus*, ūs of i, f., spinrok; — *cōlum*, i, n., zeef, doorslag.
4. *cōmēs* (subst.), gezel; — *cōmis*, e, acc. pl. *cōmēs*, vriendelijk.
5. *cupīdus* (adj.), begeerig; — *cupido* (subst.), begeerte.
6. *decus*, gen. *ōris*, n., sieraad, deugd; — *decor*, gen. *ōris*, welvoeglijkheid.
7. *dicere*, praes. conj. *dicamus*, zeggen; — *dicare*, toewijden.
8. *diffidēre*, mistrouwen; — *diffindēre*, perf. *diffidi*, doorhakken.
9. *dux*, gen. *dūcis*, aanvoerder; — *dūcere*, 2^a p. fut. *dūces*, voeren.
10. *ēdere*, eten; — *ēdere*, voor den dag brengen.
11. *edūco* (are), opvoeden; — *edūco* (ēre), buiten leiden.
12. *fīdes* (subst.), trouw; — *fīdēre*, 2^a p. fut. *fīdes*, vertrouwen.
13. *frētum* (subst.), stroom, zee; — *frētus* (adj.), vertrouwend.
14. *īdem* = neutrum; — *īdem* = masculinum.
15. *jacēre* (io), (weg)werpen; — *jacēre* (eo), liggen.
16. *lābor* (subst.), arbeid; — *lābor* (verb.), vallen.
17. *lēgo* (are), als gezant zenden; — *lēgo* (ēre), lezen.
18. *lepus*, gen. *ōris*, haas; — *lepor*, gen. *ōris*, geestigheid.
19. *lēvis*, glad, baardeloos; — *lēvis*, lichtzinnig.
20. *mālus*, i, f., appelboom (item: mast); — *mālum*, appel; — *mālus*, a, um, slecht, unde *mālum*, ramp.
21. *nīti*, imperat. *nītēre*, zijn best doen; — *nītēre* (īnf.), schitteren.
22. *oblīnere*, part. *oblītus*, besmeuren; — *oblīvisci*, *oblītus sum*, vergeten.
23. *occīdo*, dooden; — *occīdo*, ondergaan.
24. *ōs*, gen. *ōris*, mond; — *ōs*, gen. *ossis*, been, bot.
25. *pārens* (subst., a *pārēre*), ouder; — *pārens*, (part., a *pārēre*), gehoorzamen.
26. *pendēre*, betalen; — *pendēre*, hangen.
27. *pīla*, bal; — *pīlum*, werpspies; — *pīla*, pilaar.
28. *plāga*, jagersnet, item landstreek; — *plāga*, slag.

Secipiens vīras pīlū mīla fēna mīlas
abālo mīlum quāqvis mīlum quāqvis cōkingat
abāli mīla mīlo faciunt mīla mīna mīpādo

29. *Plānus* it in *plāno* ; *plānus* at non *plāna* peragrat.
30. *Pōpulus* in silvis ; *pōpulus* reperitur in urbe.
31. Si vitare *pōtes* , ne plurima pocula *pōtes*.
32. Dat *prōpago* merum ; surgit de patre *prōpago*.
33. Raparum *rāpina* satus , raptusque *rāpina*.
34. Pluribus ille *rēfert* , quae nil cognoscere *rēfert*.
35. Si quā *sēdē* *sēdes* , et erit tibi commoda *sēdes* ,
 Illā sēdē sēdē , nec ab *illā sēdē* recede.
36. Si transire *vēlis* maris undas , utere *vēlis*.
37. Merx nummis *vēnit* ; *vēnit* huc , aliunde profectus.
38. *Vēnīmus* hesternā , ast hodiernā luce *vēnīmus*.
-

29. *plānus* (adj.), vlak, effen, item rechtzinnig, unde *plānum* (subst.), vlakte; — *plānus* (subst.), landlooper.
30. *pōpulus*, populier; — *pōpulus*, volk.
31. *pōtes*, a *posse*, kunnen; — *pōtes*, conj. a *pōlare*, drinken.
32. *prōpago*, (loot van een) wijnstok; — *prōpago*, nakomelingschap.
33. *rāpina*, knollenveld; — *rāpina*, roof.
34. *rēfert*, a *rēferre*, verhalen; — *rēfert* (verb. imp.), aan gelegen zijn.
35. *sēdes*, abl. *sēdē*, stoel, zitplaats, — *sēdere*, 2^a pers. *sēdes*, imperat. *sēdē*, zitten.
36. *vēlis*, 2^a p. conj. a *velle*, willen; — *vēlis*, abl. a *vēlum*, zeil.
37. *vēnit*, praes. a *vēnire* (*eo*), verkocht worden; — *vēnit*, praes. a *vēnire* (*io*), komen.
38. *vēnīmus* = perf.; — *vēnīmus* = praes.

PARS II.

De Versibus.

68. Quum versibus nonnulla sint communia, alia verò propria, in hâc Prosodiae parte alterâ duo capita distinguemus:

Caput I. De versibus in genere.

Caput II. De versibus in specie.

Caput I.

De Versibus in Genere.

69. Caput hoc in tres paragraphos abit:

§ 1. De pedibus.

§ 2. De naturâ et divisione versûs.

§ 3. De caesuris.

§ 1. De Pedibus.

70. *Pes* est certus syllabarum numerus et ordo, ad partem versûs efficiendam idoneus.

71. Pedes numerantur *viginti octo*, qui in *dissyllabos*, *trissyllabos* et *quadrisyllabos* dividuntur.

1. *Disyllabi* sunt quatuor:

- - *spondæus*; v. g. *ōmnēs*, *prōsunt*.

- - *pyrrhichius*; v. g. *āgē*, *fūrōr*.

- - *trochaeus*; v. g. *ārmā*, *vīncōr*.

- - *jambus*; v. g. *vīrōs*, *rōgās*.

2. *Trissyllabi* numerantur octo:

- - - *molossus*; v. g. *ārmātis*, *āudīrī*.

- - - *tribrachys*; v. g. *fācērē*, *vīrīdis*.

- - - *dactylus*; v. g. *cōrpōră*, *līnguimūs*.
- - - *anapaestus*; v. g. *ānimōs*, *dōmīnō*.
- - - *bacchius*; v. g. *dōtōrēs*, *mōrērī*.
- - - *antibacchius*; v. g. *clāmārē*, *lēgissē*.
- - - *creticus*; v. g. *aēquītās*, *ānimōs*.
- - - *amphibrachys*; v. g. *pōēmă*, *dēdissē*.

3. *Quadrissyllabi* dantur sedecim :

- - - *spondēus*; v. g. *ōrātōrēs*, *clāmāvērunt*.
- - - *proceleusmaticus*; v. g. *mēmōriă*, *ābrētē*.
- - - *ditrochaeus* s. *dichorēus*; v. g. *civītātē*, *ērūdītūs*.
- - - *dijambus*; v. g. *prōpīnquītās*, *pōtēntiāe*.
- - - *choriambus*; v. g. *nōbilitās*, *prōspiciūt*.
- - - *antipastus*; v. g. *rēcūsārē*, *rēdūxērē*.
- - - *ionicus major*; v. g. *aūlaciă*, *cālcārībūs*.
- - - *ionicus minor*; v. g. *rēdēuntēs*, *fūgiēndōs*.
- - - *paeon primus*; v. g. *hīstōriă*, *īnsīdēt*.
- - - *paeon secundus*; v. g. *pōtēntiă*, *mōdēstior*.
- - - *paeon tertius*; v. g. *dōmīnātōr*, *ānimātūs*.
- - - *paeon quartus*; v. g. *cālāmītās*, *cēlērītās*.
- - - *epitritus primus*; v. g. *rēpēntinōs*, *sālūtāntēs*.
- - - *epitritus secundus*; v. g. *cōmprōbārī*, *īmpērābūt*.
- - - *epitritus tertius*; v. g. *aūctōritas*, *clāmāvērāt*.
- - - *epitritus quartus*; v. g. *ōrnāmētă*, *fōrtūnātūs*.

Nota 1. Hi pedes separatim considerantur in singulis vocibus, in versibus autem conjunguntur. Sic v. g. in versu :

Ōmnē gē|nūs scri|pti grāvi|tātē trā|goediă | vīncit.

pedes ligati sive in versu conjuncti omnes sunt dactyli aut spondei; soluti autem variant, ita ut vox *ōmnē* sit trochaeus, — *gēnūs*, pyrrhichius, — *scri|pti*, spondeus, — *grāvitātē*, paeon tertius, — *trāgoediă*, paeon secundus, — *vīncit*, trochaeus.

Versus in suos pedes dividere vocatur *scandēre* (belgicè: scandeeren, afmeten).

Nota 2. Omnes suos pedes, sicut et plurima sua metra, Latini a Graecis mutuarunt, ut patet ex nominibus.

Nota 3. Tempus, quod requiritur ad pronuntiandam syllabam *brevem*, dicitur *mora*, ita ut pronuntiatio *longae* syllabae *duas moras* supponat.

Unde liquet, cur plures pedes sibi mutuo substitui possint; sic v. g. frē-

quenter pro dactylo (- - -) ponitur spondeus (- -), item pro iambo (- -) vel trochaeo (- -) tribrachys (- - -), etc., ut infra dicetur.

72. Ex pedum conjunctione oritur *rhythmus* (ῥυθμός, gelijkmatige beweging), qui est certa et numerosa arsium et thesium successio (cf. Praen. ad n. 3), et pro varietate pedum varium sortitur nomen. Ita rhythmus vocatur *dactylicus*, *jambicus*, *trochaicus*, etc., prout in versu certis locis occurrit pes dactylus, jambus, trochaeus, etc.

Certus autem pedum seu potius mensurarum in versu numerus dicitur *metrum* (μέτρον, mensura, maat). Hinc versus appellatur *monomëter* (rarissimi usûs), *dimëter*, *trimëter*, *tetramëter*, (n. 98. Nota), *pentamëter*, *hexamëter*, prout ex unâ, duabus, tribus, quatuor, quinque vel sex mensuris constat.

Nota. Per *metrum* vulgari sermone haud rarò simul intelligitur et rhythmus.

§ 2. De Naturâ et Divisione Versûs.

73. Versus definiri potest: vocabulorum juxta determinatum rhythmum atque metrum connexio.

Nota. *Versus* etymologicè est a *vertere*, sup. *versum*; etenim qui versus scribunt, absoluto uno versu, etsi minimo et lineae exiguum partem occupanti, retro tamen stilumvertere coguntur, quum soluta oratio pergat usque ad completam lineam, unde haec etiam vocatur *prosa* (scil. oratio), a *prosus*, i. e. *prorsus* (ex *pro* et *vorsus* s. *versus*), recht voor zich uit gaande.

74. Versus generatim dividuntur:

1° In *simplices* et *compositos*.

Simplex versus est, cujus pedes omnes *eundem* rhythmum habent; v. g. *hexameter*, *pentameter* (n. 94), *adonius* (n. 106. II), quorum pedes omnes constant ex dactylis vel, qui his aequiparantur, spondeis.

Compositus est, qui *diversos* rhythmos habet, v. g. versus *scæzon* (n. 102), *sapphicus* (n. 106. II), etc.

2° In *acatalecticos*, *catalecticos* et *hypercatalecticos*.

Acatalecticus (ex α priv. $\equiv$ non, et καταληκτικός, desinens, a καλλήγω, desino) est, qui non desinit, nisi completis omnibus pedibus, sive qui *omnes* syllabas habet; v. g. hexameter, pentameter (n. 94. Nota), etc.

Catalecticus igitur est, qui ante completos pedes desinit, sive cui syllaba in fine *deficit*; ut v. g. nonnumquam contingit in jambico, n. 101.

Hypercatalecticus (ὑπέρ, super, et καταληκτικός) dicitur, cui syllaba in fine *abundat*, ut interdum fit in hexametro (versus hypermeter, n. 13. Nota 3), frequentius in jambico, n. 102. II.

Nota. Series versuum de eodem argumento dicitur *carmen*.

Si in carmine idem metrum in *singulis* versibus recurrit, vocatur *monostichon* (μόνος, solus, et στίχος, ordo, versus), v. g. versus heroicus; — si in *binis*, appellatur *distichon* (ῶς, bis, et στίχος), v. g. versus elegiacus; — si in *pluribus*, dicitur *strophe* (στροφή, conversio, a στρέφω, verto), v. g. in odâ alcaicâ, sapphicâ, etc.

§ 3. De Caesuris.

Praen. Versus, aliquatenus longior, in quo finis cujusque vocis finem etiam pedis constituit, numero caret, ut hic Ennii:

Sparsis | hastis | longis | campus | splendet et | horret.

Praeterea si tales versus uno habitu essent enuntiandi, eorum pronuntiatio foret difficilior.

Cui duplici incommodo poëtae provident per *caesuras*.

75. *Caesura* (a *caedere*, sup. *caesum*, doorsnijden) est incisio, quâ versus in partes dividitur.

Generatim distinguitur duplex: *caesura verborum* et *caesura versûs*. (*)

76. *Caesura verborum*, quae a nobis etiam simpliciter *caesura* dicitur, est, quum vox per pedes ita intercitur, ut posterior ejusdem pars initium constituat pedis subsequenter. Sic v. g. quatuor habentur *caesurae verborum*, quae notantur signo ||, in hoc versu :

(*) Ab aliis, quibus haec nomina non ita placent, *caesura verborum* appellatur *caesura syllabica*, *caesura versûs* autem simpliciter *caesura*.

Silvē|strēm || tēnū'ī || mū|sām || mēdī|tarīs || ā|vēnā.

Subdividitur haec caesura in *masculinam* sive *longam* et in *femininam*, quae ab aliis *debilis* vel *trochaëca* vocatur.

Masculina sive *longa* est, quando vox ita intercitur, ut posterior pars desinat in syllabam *longam*; v. g. in hexametro supra posito post syllabam *strēm* vocis *silvestrem*, post ī vocis *tenui* et post *sām* vocis *musam*; item in tertio et quarto pede hujus sapphici :

Istē | cōfēs|sōr || Dōmī'nī, || cō|lētēs.

Feminina dicitur, quum vox ita dividitur, ut posterior pars exeat in syllabam *breve*; v. g. in hexametro supra posito post syllabam *rīs* vocis *meditaris*; tales etiam sunt omnes caesurae in his jambicis :

Bēa|tūs || ī|lē || quī | prōcūl | nēgō|tīs

Pāter|nā || rū|rā || bō|būs || ēx|ercēt | sūis. *Hor.*

Nota. Non impeditur caesura per elisionem, dummodo pars vocis supersit; v. g.

Fōrtū|nām Prīū|mī cān|tābo || ēt | nōbīlē | bellūm. *Hor.*

Quinimo caesura manet, etsi pars vocis posterior tota eliditur, quando sequens vox ita est ipsi annexa, ut vi significationis in recitatione ab eā *separari nequeat*, quod praesertim contingit in voce *est*; v. g.

Jām|jām | nūllā mō|ra ēst: || sēquōr | ēt, quā | dūcītūs, | ādsūm.

Aen. II. 701.

Ob eandem rationem vices caesurae nonnumquam supplet *duplex*, interdum *unum monosyllabum*; v. g.

Ipsū autem sumptis Priamū juvenilibus armis

Ūt vī|dit: Quāe | mēns || tam | dira, miserrime conjux;

Impulit his cingi armis, aut quo ruis, inquit. *Aen. II. 518.*

Sī scēlūs | intrā | sē || tācī|tum quis cogitat ullum,

Facti crimen habet.

Juv.

77. Caesura *versūs* est, quum pausa fit in pronuntiando versu, sive quum sensus plus minusve suspenditur; v. g.

Siceli|des Mu|sae, || pau|lo majora canamus:

Non o|mnēs ar|busta ju|vant || humi|lesque my|ricae. *Ecl. IV. 1.*

Bea|tus il|le, || quī | procul negotiis

Pater|na ru|ra || bo|bus exercet suis. *Hor.*

Quis cla|dem illi|us no|ctis, || quis | funera fando

Explicit? | || aut pos|sit lacrymis aequare labores? *Aen. II. 362.*

Caesura versûs, si cum caesurâ verborum conjungitur, dicitur caesura *principalis*, ut in *quinque* primis versibus propositis.

Nota. Propter caesuram versûs consonantes *l, n, r, s, t* interdum producuntur in arsi (rarò in thesi), quamvis per se breves; v. g.

Crudelis ubique

Luctus, ubique pa|vôr, || ôt | plurima mortis imago. *Aen. II.* 368.

Emicat | Eurya|tūs, ôt | munere victor amici

Prima tenet.

Aen. V. 337.

Eâdem ratione negligitur nonnumquam elisio; cf. n. 13. 2°. *Nota* 1; v. g.

Et suc|cus peco|rî || ôt | lac subducitur agno.

Ecl. II. 6.

Hujusmodi tamen licentiae in brevi praesertim carmine non sunt imitandae.

Caput II.

De Versibus in Specie.

Praen. Multiplices sunt versuum species pro vario genere, numero ordineque pedum, qui in iis adhibentur. Nos autem praecipuas tantùm examinabimus, quae ex auctoribus classicis pertractari solent. Quare primùm fusiùs dicemus de *hexamëtro* ejusque proprietatibus, tùm de *pentamëtro*, (quamvis hi propriè ad dactylicos pertineant), demùm reliquas species usitatiores exhibebimus, in quatuor classes distributas: in versus *jambicos*, *trochaicos*, *choriambicos* et *dactylicos*; ita ut caput hoc in sex paragraphos sit abiturum.

§ 1. De Hexametro.

78. In versu hexametro quatuor spectari debent: *metrum*, *caesurae*, *finis*, *numerus*.

1. Metrum Hexametri.

79. Versus *hexameter*, ut nomen indicat (cf. n. 6. *Nota*), *sex* constat pedibus. *Quatuor priores* possunt esse vel *dactyli* vel *spondei*, *quintus* pes semper est *dactylus*, *sextus* semper *spondeus*; v. g.

Titýrē, | tū pātū|lāe rēcū|bāns sūb | tēgmīnē | fāgī,
Silvē|strēm tēnū|ī mū|sām mēdī|tārīs ā|vēnā. *Ecl. I. 1.*

Nota 1. Appellatur etiam versus *heroicus*, quia propter suam dignitatem semper adhibetur in carmine heroico.

Nota 2. Dicitur: *sextum* pedem semper esse *spondeum*, pro quo observa *ultimam* syllabam cujusque versūs esse *indifferentem*; cf. n. 4.

80. Versus hexameter interdum est *spondaicus*, i. e. in *quinto* pede *spondeum* habet; sed tunc *quartus* pes solet esse *dactylus* et *ultima vox quatuor syllabarum*. — Valet hujusmodi versus ad aliquid *magni* indicandum, ut: rei gravitatem et amplitudinem, stuporem, ingentem dolorem vel aliud simile; v. g.

Cārā dē|ūm sōbō|lēs. māgnūm Jōvīs | incrē|mentūm. *Ecl. IV. 49.*

Cōnstītīt, | ātque ōcū|līs Phrýgī|a āgmīnā | cīrcūm|spērīt.

Aen. II. 68.

Sūprē|māmque āu|rām, pō|nēns cāpūt, | ēxpi|rāvīt. *Vida.*

Nota. Versus hexameter interdum est *hypermeter*, ut dictum est pag. 12. *Nota 2.*

II. Caesurae Hexametri.

81. Quivis hexameter caesuram *tūm verborum tūm versūs* postulat, quia versus est longior; cf. Praen. ad n. 75.

82. Caesura *verborum* semper in hexametro requiritur *longa*, regulariter aut in solo *tertio* pede, aut in *secundo et quarto* pede simul; v. g.

Rēgŕā, | crēdē mī|hī, || rēs | ēst sūc|cūrrērē | lāpsīs. *Ov.*

O pās|sī || grāvī|ōrā, dā|bīt || Dēūs | hīs quōquē | finēm.

Aen. I. 203.

Nota 1. Interdum, praesertim ob harmoniam imitativam, invenitur caesura *longa* in *quarto* pede, et *feminina* tantum in *secundo* vel in *tertio*; v. g.

Finibus omnes,

Haūd mōrā, | prōsīlū|ērē || sū|īs: || fērīt | āethērā | clāmōr.

Aen. V. 139.

Nota 2. Hae caesurae verborum sufficiunt, non tamen aliae sunt negligendae; plurimum enim ad suavitatem versūs confert, ut caesuris abundet; v. g.

Sicēlī|dēs || Mū|sāe, || pāu|lō || mā|jōrā || cā|nāmūs;
Nōn ō|mnēs || ār|bustā || jū|vānt || hūmī|lēsquē || mŷ|ricāe.

Ecl. IV. 1.

At caesura *longa* in *quinto* vel in *sexto* pede per se (n. 85. 2°) vitiosa est, quia durum reddit versum; v. g.

Sēmpēr ā|vārūs ē|gēt: cēr|tūm vō|lō pētē | fiuēm.

Hor. Epist. I. 17.

Rōscŷūs | ōrā|bāt, sŷbi ād|ēssēs | ād Pūtē|āl crās.

Hor. Sat. II. 6.

Nota. Hae et similes licentiae, etsi aliquatenus excusari possunt in leviori carmine, carmen heroicum omnino dedecent, neque umquam a tironibus sunt imitandae; cf. n. 85. *Nota 1.*

83. Praeterea omnis hexameter alicubi caesuram *versus* exigit, quia longior est quam ut uno halitu faciliè pronuntietur; cf. Praen. ad n. 75 et exempla n. 77. Neque rarò in eodem versu plures inveniuntur; v. g.

Dilitu|ji, || dum | vela, || da|rent si | forte, || de|dissent.

Aen. II. 136.

Caesura autem *principalis* (n. 77) frequentissimè ponitur in *tertio* pede, saepe etiam in *quarto*; at in secundo vix aliter, nisi ubi res pingenda id exigit (n. 91 sqq.). Praeter exempla n. 77 proposita sint haec:

Donec c|ris fellix, || mul|tos numerabis amicos. *Op.*

Fortu|nam Pria|mi can|tabo || et | nobile bellum. *Hor.*

Nonne vi|des, || quum | praecipiti certamine campum

Corripu|ère, || ru|untque effusi carcere currus? *Georg. III. 105.*

Nota. Pausa praecipua, quae immediatè post *quartum* pedem incidit, vocari solet *caesura bucolica*, quia frequenter occurrit in carmine bucolico sive eclogâ, (ab aliis dicitur *diaerēsis*); v. g.

Hinc ade|o medi|a est no|bis via, | || jamque sepulcrum

Incipit | appa|rere Bi|anoris: | || hìc, ubi densas

Agricolae stringunt frondes, hìc, Moeri, canamus. *Ecl. IX. 59.*

De usu hujus caesurae vide n. 92.

III. Finis Hexametri.

84. Regula est, ut hexameter concludatur voce *duarum* vel *trium* syllabarum; vide exempla supra.

Nota. Etenim duri sunt versus sequentes, quorum primus monosyllabo (et caesurâ longâ in sexto pede, n. 82. Nota 2), alter quadrisyllabo (et caesurâ longâ in quinto pede, ibid.), tertius voce quinque syllabarum desinit:

Et me Phoebus amat: Phoebos semper apud me

Munera sunt: lauri et suave ru|bens hya|cinthus. *Ecl. III. 62.*

Plus dapis, et rixae multo minus invidiaeque. *Hor. Epist. I. 17.*

85. Attamen in fine hexametri toleratur:

1° Monosyllabum est, quum per illud fit *elisio*, (cf. n. 76.

Nota); v. g.

Ad quem tum Juno supplex his vocibus locuta est. *Aen. I. 68.*

Quidquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est. *Aen. V. 710.*

2° Quodvis monosyllabum, quum id imaginem praebet rei *grandis* vel *ridiculae* aut imitatur *lapsum*; v. g.

Tum prora avertit et undis

Dat latus: insequitur cumulo praeruptus aquae mons.

Aen. I. 105.

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. *Hor. Art. 139.*

Sternitur exanimisque tremens procumbit humi bos.

Aen. V. 481.

3° Duplex monosyllabum, praesertim quum inde nova inchoatur phrasis (overloop, enjambement); v. g.

Martius ille aeris rauci canor increpat, et vox

Auditor, fractos sonitus imitata tubarum. *Georg. IV. 71.*

4° Vox quatuor vel quinque syllabarum, si est nomen proprium, hominis, fluvii, regionis, etc.; v. g.

Dic mihi, Damoeta, cujum pecus? an Meliboei? *Ecl. III. 1.*

Saltantes satyros imitabitur Alpheisiboeus. *Ecl. IV. 73.*

Xanthum et Simoënta

Redde, oro, miseris.

Aen. X. 60.

Nota 1. In epistolis et satyris, quae magis prosam imitantur, sat

frequenter in fine hexametri invenitur vox quatuor vel quinque syllabarum, etsi non est nomen proprium; cf. n. 82. pag. 59. Nota et n. 84. Nota.

Nota 2. Vitandus est versus *leoninus*, i. e. cujus finis consonat cum medio vel cum fine versûs praecedentis; v. g.

Si Trojae *fatis* aliquid restare *putatis*.

Ovid.

His amor unus erat, pariterque in bella *ruebant*:

Tum quoque communi portum statione *tenebant*. *Aen. IX. 182.*

Hic versus dictus est a monacho quodam Parisiensi saeculi X, cui nomen *Leo*, et medio aevo erat valde usitatus; v. g.

Dum canis os *rodit*, socium, quem diligit, *odit*.

Hâc sunt in *fossâ* Bedae venerabilis *ossa*.

Nota 3. Vitari quoque debet *monotonia* in fine versuum. Nam si ubique sensus cum versu cessat, aut si multi versus eodem fere modo desinunt, putidi fiunt et pueriles, ut hi Catulliani:

Pharsalum coeunt, Pharsalia *lecta frequentant*.

Rura colit nemo; mollescent *colla juvencis*;

Non humiles curvis purgatur *vinea rastris*;

Non glebam prono convellit *vomere taurus*;

Non falx attenuat frondatorum *arboris umbram*.

Nota 4. Cavendum est insuper, ne hexameter *bis terminari* videatur, i. e. ne tertius et quartus pes contineant finem hexametri, v. g.

Aeta|tis cui|jûsqûe nô|tândi | sunt tibi mores. *Hor. Art. 156.*

Nota 5. Denique ne facîle versus, et multo minùs phrasis in initio versûs sequentis (n. 91. Nota), claudatur adjectivo, participio vel adverbio, quod superfluum esse videatur et metri solùm necessitate assutum. Etenim ad poësim quoque pertinent ea, quae de collocatione vocum diximus in Syntaxi, n. 5. Nota 1 et alibi passim; cf. Kleutgen n. 35 sqq.

IV. Numerus Hexametri.

Praen. In omni scribendi genere caput est elocutio; etenim ne optime quidem cogitata placere possunt, nisi rectè exprimuntur. Quod in primis affirmandum est de poësi, cujus finis proprius est delectatio. Hinc poëta, quantum potest, pingit, sive, monente Horatio, *ut pictura poësis erit*, ideoque non solùm sententiis sed ipsis adeo vocibus ac vocum sonis rem suam lectorum oculis et auribus ingerere non minùs quam animis imprimere satagit; cf. Kleutgen n. 225 sqq. et n. 465. (*)

86. Numerus poëticus (welluidendheid in de dichtkunst) itaque non ex solis pedibus efficitur, sed, ubi liberum est aliis alios substituere, ut in hexametro, praeterea oritur ex conve-

(*) Editio, quam passim citabimus, est Taurina anni 1890.

nienti horum pedum permutatione, deinde ex recto vocum et syllabarum selectu, tandem ex ipso usu elisionis et caesurae, — quae omnia argumento sunt accommodanda. Sicque :

87. *Majestas* vel *tristitia* adumbratur frequentibus spondeis, vocibus longis, syllabis lentis (*um, am, orum, arum, os, as, au, an, un, etc.*), crebris elisionibus, modò non durioribus — praesertim si haec occurrunt in illis vocibus, quae ipsam majestatem vel dolorem exprimunt. Sic v. g. a Virgilio pingitur:

Majestas Jovis (ubi simplici dactylo *ānnūit* pulchrè exprimitur ipse nutus, n. 92):

Annūit, | ēt tō|tūm nū|tū trēmē|fēcīt Olȳmpūm. *Aen. X.* 115.

Item *Junonis* (ubi majestas augetur caesuris post *regina* et *conjux*):

Ast ēgō | quāē dī|vūm incē|dō rē|gīnā, Jō|visquē

Et sōrōr | ēt cōn|jūx.

Aen. I. 50.

Item *Aeneae* :

Sūbtl|mēmquē fē|rēs ād | sidērā | cōeli

Māgnānī|mum Aēnē|am.

Aen. I. 259.

Tristitia mulierum Trojanarum de morte Anchisae :

Amīs|sum Anchī|sēn flē|bānt, cūn|ctāequē prō|fūdūm

Pōntum ā|spēctā|bānt flēn|tēs.

Aen. V. 614.

Pestis animalium :

It | tristīs ā|rātor

Māerēn|tem ābjūn|gēns frā|tērnā | mōrtē jū|vēcūm.

Georg. III. 517.

Dolor de Marcelli praematurâ morte :

Ostēn|dēt tēr|ris hūnc | tāntūm | fatā, nē|que ūltrā

Essē sīnēnt.

Aen. VI. 869.

Vide insuper dicta de versu *spondaico*, n. 80, et de versu *hypermetro* n. 13. Nota 2.

88. *Difficultas* vel *horror* exprimitur spondeis pariter et vocibus longis, at simul elisionibus duris et concursu consonantium difficiliorum. Sic a Virgilio pingitur :

Dido vulnerata suspiciens (ubi caesura versûs post *deficit* in-

super imitatur lapsum, n. 92):

Illā grā|vēs ōcū|lōs cō|nāta ā|tōllērē, | rūrsūs

Dēfīcīt.

Aen. IV. 588.

Cyclopes laborantes:

Illi in|tēr sē|sē mū|tā vī | brāchīā | tōllūnt. *Georg. IV. 174.*

Nautae remigantes:

Adnī|xī tōr|qūent spū|mās ēt | caērūlā | vērrūnt. *Aen. III. 208.*

Eruptio Aetnae:

Quoties Cyclopum effervere in agro

Vīdīmūs | ūndān|tēm rū|ptīs fōr|nācībūs | Aētnām.

Georg. IV. 471.

Polyphemus gigas:

Mōnstrum hōr|rēndum, in|fōrme, in|gēns, cūi | lūmēn ād|ēmp-
ptūm. *Aen. III. 658.*

89. *Lenitas et suavitas* adumbrantur versibus, in quibus fere alternatim ponuntur dactyli et spondei; praesertim si elisiones sunt raras ac consonantes paucae et faciles, velut *l, f, v*; v. g.:
Sēmpēr hō|nōs nō|mēnquē tū|ūm laū|dēsquē mā|nēbunt.

Ecl. V. 78.

Flectīt ē|quōs, cūr|rūquē vō|lāns dāt | lōrā sē|cūdō.

Aen. I. 160.

Atquē rō|tis sūm|mās lēvī|būs pēr|lābītūr | ūndās. *Aen. I. 151.*

Vēr ērāt | aētēr|num, plācī|diquē tē|pēntībūs | aūris

Mūlcē|bānt zēphyrī nā|tōs sīnē | sēmīnē | flōrēs. *Ov.*

Lānēā | dūm nīvē|ā cīr|cūmdātūr | infūlā | vītā.

Georg. III. 487.

90. *Contrā*, per frequentes dactylos et voces multiplicatas exprimitur quidquid est *rapidum* vel *lene*, ut celeritas, facilitas, laetitia, etc.; v. g.

Quādrūpē|dāntē pū|trēm sōnī|tū quātīt | ūngūlā | cāmpūm.

Aen. VIII. 596.

Excūtī|tūr prō|nūsquē mā|gīstēr

Vōlvītūr | in cāpūt. | (n. 92).

Aen. I. 118.

Indē ūbŷ | clārā dē|dīt sōnŷ|tūm tūbā, | finŷbūs | ōmnēs,
Haūd mōrā, | prōsŷlŷ|ērē sū|is: fērīt | aēthērā | clāmōr. (n.92).

Aen. V. 139.

Mōx | āērē | lāpsā quŷ|ētō
Rādŷt ŷ|tēr lŷquŷ|dūm, cēlē|rēs nēquē | cōmmōvēt | ālās.

Aen. V. 216.

Haēc ūbŷ | dictā, cā|vūm cōn|versā | cūspīdē | mōntēm
Impŷlŷt | īn lātūs: | āc vēn|tī, vēlŷt | āgmīnē | fāctō,
Quā datā | pōrtā rū|ūt, āc | tērrās | tūrbīne | pērflānt.

Aen. I. 85.

Ergo ālā|eris sī|vās ēt | cētērā | rūrā vō|lūptās
Pānāquē | pāstō|rēsquē tē|nēt Dryā|dāsquē pŷ|ēllās. *Ecl. V. 58.*
Sāltān|tēs Sātŷ|rōs īmŷ|tābŷtŷr | Alphēsŷ|boēus. *Ecl. V. 73.*

Exsūl|tāntŷā|que haūrīt

Cōrdā pā|vōr pŷl|sāns. *Georg. III. 105.*

91. *Subitus eventus* optimè depingitur, si verbum principale est dactylus, claudens phrasim in initio versūs; v. g.

Ecce autem duro fumans sub vomere taurus

Concēdīt, | et mixtum spumis vomit ore cruorem. *Georg. III. 514.*

Ruit arduus aether

Et pluviā ingenti sata laeta boumque labores

Dilŷt: | implentur fossae et cava flumina crescunt.

Georg. I. 324.

Nota. In eundem locum rejicitur eleganter epitheton, quod singularem vim habet, (n. 85. Nota 5 et n. 130. Excipe etc.); v. g.

Conscendit (Dido) furibunda rogos, enseque recludit

Dardanium, non hos quaesitum munus in usus. *Aen. IV. 646.*

Cervicem inflexam posuit, jacuitque per antrum

Immensus (Polyphemus gigas). *Aen. III. 631.*

Pariter, ut excitetur attentio, quodecunque vocabulum magis notandum nitidè praepositum, praesertim si caesuram versūs efficit; v. g.

Jam coelum terramque, meo sine numine, venti,

Miscē|re, || et tantas audetis tollere moles? *Aen. I. 138.*

Cernes urbem et promissa Lavīnī

Moēnŷā. || *Aen. I. 262.*

Lībēr|tas: || quae sera tamen respexit inertem.

Ecl. I. 28.

Dixērāt. || et spissis noctis se condidit umbris.

Aen. II. 621.

92. Caesura versûs ante vel post vocem, quae constituit *pyrrhichium*, praesertim si caesuram efficit bucolicam (n. 83. Nota), aptissimè imitatur *lapsus*, *ictus* et similia, quae majore digna sunt attentione; v. g.

Et foedam glomerant tempestatem imbris atris

Colle|etae ex al|to nu|bēs: rŭit | arduus aether. *Georg. I.* 323.

Et ca|ptum le|to posu|it cāpŭt, | arma relinquens. *Aen. XI.* 830.

Supre|mamque au|ram, po|nēns cāpŭt, | expiravit. *Vida.*

Inde ubi | clara de|dit soni|tūm tūbā, | finibus omnes,

Haūd mōrā, | prosilu|ere su|is: fērīt | aethera clamor. (n. 90).

Aen. V. 139.

Franguntur remi: tum prora avertit et undis

Dāt lātūs: | insequitur cumulo praeceptus aquae mons.

Aen. I. 109.

Ipsius ante oculos ingens a vertice pontus

In pup|pīm fērīt: | excutitur pronusque magister

Volvitur | in cāpŭt. | (n. 90).

Aen. I. 118.

Talia flammato secum dea corde volutans

Aeoli|ām vēnīt. |

Aen. I. 50.

Sic ūit, | et dicto citius tumidos aequora placat. (n. 91. Nota).

Aen. I. 146.

93. Quaedam *consonantes*, crebrò in versu repetitae, peculiarem vim habent. Sic praesertim littera *m*, repetita vel geminata, gravis est, — *l* lenis, — *r* aspera; — *f* flatum, — *s* sibilum, — *t* conflictum exprimit; — quum vocalis *u*, quam Latini probabiliter efferebant ut nunc Germani, egregiè murmur imitetur. V. g.

Huc illuc *vinclorum immensa volumina* versant. *Aen. V.* 408.

Mollia luteola pingit *vaccinia caltha*.

Ecl. II. 50.

Tum *ferri rigor* atque *arguta lamina serrae*,

Tum *variae venere artes*.

Georg. I. 143.

Ergo aegre rastris terram rimantur.

Georg. III. 534.

Nimborum in patriam, loca foeta furentibus Austris,

Aeoliam venit.

Aen. I. 51.

*Ardentesque oculos, suffecti sanguine et igni,
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.* *Aen. II. 210.*
Luclantes ventos tempestalesque sonoras
Imperio premit. (n. 92). *Aen. I. 57.*
Tam multa in tectis crepitans salit horrida grando. *Georg. I. 449.*
Illi indignantes magno cum murmure montis
Circum claustra fremunt. *Aen. I. 59.*

Nota. Ea, quae hic de selectu syllabarum dicta sunt, aliis etiam versuum speciebus applicentur.

Ceterum in omnibus cavenda est affectatio, neque propter harmoniam imitativam versus vocibus inutilibus infarciendus.

Qui de numero poëtico latinè plura cupit, adeat inter alia Artem Poëticam Vidæ, ubi pulcherrimis versibus praecepta simul inveniet et exempla.

§ 2. De Pentametro.

94. Versus *pentamēter* (πέντε, quinque, et μέτρον, mensura) ita nuncupatur, quia constat ex quinque pedibus completis.

Dividitur enim in duo hemistichia (ἡμι-, semi-, et στίχος, versus), quorum prior habet duos *dactylos* vel *spondeos*, dein *syllabam longam*; — posterior *duos dactylos*, dein pariter *syllabam longam*.

Nota. Itaque utrumque hemistichium constat ex $2\frac{1}{2}$ pedibus: $2\frac{1}{2} \times 2 = 5$. Est igitur pentameter versus *acatalectic*us, cf. n. 74. 2º.

Inter duo illa hemistichia semper requiritur caesura verborum *longa*, et regulariter sensus aliquatenus suspenditur.

En schema et exempla ex Ovidio:

- - - | - - - | - || - - - | - - - | -

Lābītūr | ēx ōcū|lis || nūnc quōquē | gūt|tā mē|is.

Et tā|dēm sēn|sūs || cōnvālū|erē mē|i.

Estē sā|lūtātī || tēmpūs īn | ōmnē mī|hī.

Accē|dām prōfū|gae || sārcinā | pārvā rātī.

Nota. Monosyllabum, quod arctissimè praecedenti voci cohaeret, quale est in primis vocabulum *est*, elidens praecedentem syllabam, non tollit caesuram, ut dictum est n. 76. *Nota*; ideoque in fine prioris hemistichii toleratur; v. g.

Illūm, | quo lae|sa ^{est}, || hōrrēt ād|irē lō|cūm.

Ov.

Perperam autem dicerēs :

Ignā|vūs māgīs, | a quō tīmē|ārīs, ē|rit.

95. Regula est, ut pentameter *concludatur* voce *duarum* syllabarum; vide exempla n. praec.

Nota 1. Duri sunt pentametri, qui desinunt in *monosyllabum* aut *trisyllabum*; injucundi autem, qui in vocem *quatuor* aut *quinque* syllabarum; quia sic perit numerus, his versibus proprius; v. g.

Nec tecum possum vivere nec sine te.

Mart.

Haesura in nostro tela gerit *latēre*.

Tib.

Advenio has miseram, frater, ad *inferias*.

Cat.

Quacvis pro nostrā semper *amicitiā*.

Prop.

Toleratur tamen in fine vocabulum *est*, elidens praecedentem syllabam, vel arctissimē praecedenti monosyllabo annexum, (n. 85. 1° et 3°), — item vox *trium* vel *plurium* syllabarum, si est nomen *proprium* (ib. 4°); v. g.

Et pars abrumpi corpore visa *suo est*.

Ov.

Musa nec in plausus ambitiosa *mea est*.

Id.

Praemia si studio consequar ista, *sat est*.

Id.

Ipsa Venus campos ducet ad *Elysios*.

Tib.

Nota 2. Quamvis ultima cujusque versūs syllaba sit indifferens (n. 4), rarò tamen in fine pentametri reperitur vox, desinens in *vocalem brevem*; v. g. *bonū*, *benē*.

96. Pentameter in carmine nusquam solus usurpatur, sed semper subjungitur *hexametro*, quocum constituit *distichon* (δίσ, bis, et στίχος, versus), ita quidem, ut cum illo *sensum integrum* vel *sallem suspensum* efficiat; v. g.

Principiis obsta : serò medicina paratur,

Quum mala per longas convaluere moras.

Ov.

Quum subit illius tristissima noctis imago,

Quae mihi supremum tempus in Urbe fuit;

Quum repeto noctem, quā tot mihi cara reliqui:

Labitur ex oculis nunc quoque gutta meis.

Id.

§ 3. De Jambicis.

97. Versus *jambicus* est, qui constat ex pedibus *jambis* (˘ ˘).

Nota. *Jambus*, graecè ἵαμβος, dicitur ab ἵαπτω, *laccio*, quia hunc pedem usurpabant primū in satyris. Ejus inventor, teste Horatio de Art.

Poët. ὃ. 79, est Archilochus, poëta Graecus saeculi VII a. C.

98. Dividitur:

1° Ex *naturâ* pedum: in *purum* et *mixtum*, prout *totus* aut *partim* componitur ex jambis; n. sq.

2° Ex *numero* pedum: in *quaternarium*, *senarium* et *octonarium*, prout *quatuor*, *sex* aut *octo* pedes habet.

Nota. Quia in jambicis duo pedes pro unâ mensurâ computantur, quaternarius etiam dicitur *dimeter*, senarius *trimeter*, octonarius *tetrameter* (α δίς, τρεῖς, τέσσαρες, et μέτρον); cf. n. 72.

Praecipui versus jambici sunt *quaternarius* et *senarius*; octonarius autem vix reperitur nisi apud dramaticos. Quare de solis prioribus hic sermo erit.

99. Versus jambicus tum quaternarius tum senarius potest esse vel *purus* vel *mixtus*.

1. *Purus* est v. g.:

Quaternarius: Săcēr | nēpō|tībūs | crūōr. *Hor. Epod. 2.*

Senarius: Bēātūs il|lē, quī | prēcūl | nēgō|tīs. *Hor. Epod. 8.*

2. *Mixtus* alios quoque pedes admittit, apud Horatium usitatus ut sequitur:

a) *quaternarii* pedes *impares* possunt esse vel *jambi* vel *spondei* (maximè pes paenultimus), — *pares* autem sunt *jambi*.

b) *senarius* (seu potiùs *jambicus tragicus*) praeter metra quaternarii insuper admittit in *primo* pede *anapaestum*, in *secundo* *tribrachyn*, in *tertio* *dactylum*.

En schema utriusque:

1	2	3	4		
~ -	~ -	~ -	~ -		
- -	- -	- -	- -		
1	2	3	4	5	6
~ -	~ -	~ -	~ -	~ -	~ -
- -	- -	- -	- -	- -	- -
- -	- -	- -	- -	- -	- -

Nota. In quaternio Horatius vix utitur pedibus trisyllabis, neque in senarii primo pede ipsi frequens est dactylus neque in quinto anapaestus, quin etiam in hujus tertio pede multò rariùs usurpat dactylum quam Seneca.

Licentiae verò comoedorum, ut Plauti, Terentii, item fabulistarum, ut Phaedri, qui in senario saepe nihil aliud curarunt, nisi ut excluderetur trochaeus et sextus pes esset jambus, nequaquam sunt imitandae. (Jambicus comicus sive liber).

100. *Quaternarius*, quia brevior est, non certo loco adstringitur caesurae, dummodò *alicubi* ulla habeatur caesura *verborum*; — *senarius* autem regulariter caesuram *principalem* habet in *tertio* vel in *quarto* pede, rarò in *secundo* tantum. V. g.

Bēa|tūs il|lē, || quī | prēcūl | nēcō|tīs

Ut pri|scā gēns | mōrtā|liūm,

Pātēr|nā rū|rā || bō|būs ēx|ērecēt | sūs,

Sōlū|tūs ō|mnī fōe|nōrē.

Hor. Epod. 2.

Ut gāu|dēt, || in|siti|vā dē|cērpēns | pīrā. *Hor. ibid.*

Nota. Ad usum horum versuum quod attinet:

Quaternarius ab Horatio numquam usurpatur solus (quidem in hymnis Ecclesiae), sed alternat post *senarium*, ut n. prae., aut ponitur ante vel post *archilochium* minorem, ut dicetur n. 111. I.

Senarii verò adhibentur soli aut alterni ante *quaternarios* (n. prae.) vel post *hexametros*, ut:

Altera | jam teri|tur bellis ei|vilibus | aetas

Sūs | ēt ip|sā Rō|mā vī|rībūs | rūit.

Hor. Epod. 11.

101. Inter jambicos catalecticos notandus est *senarius catalecticus*, qui a *senario* simplici differt, quòd in *quinto* pede semper habet *jambum*; v. g.

Vulcā|nūs ar|dēns ū|rīt ōl|fici|nās. *Hor. Od. I. 4.*

Nota 1. Hic versus post alium versum poni solet, quocum alternat, in primis post trochaicum quaternium (n. 105) vel post *archilochium* majorem (n. 111. II).

Nota 2. Jambicus quaternius catalecticus tragoediorum et comicorum proprius est, octonarius catalecticus comicorum tantum.

Nota 3. Jambicus quaternarius hypercatalecticus non usurpatur nisi in strophâ alcaicâ, ut dicetur n. sq. II.

102. Ad versus jambicos referuntur versus compositi duo: *scazon* et *alcaicus*.

I. *Scazon* (σκαζων a σκαζω, claudico, hinken), qui etiam dicitur *choliambus* (a χολός, claudus), per omnia similis est *senario*, prae-

terquam quòd pro *quinto* pede semper habet *jambum*, pro *sexto* semper *spondeum*; v. g.

Mīser, | Cātū|lē, dē|sīnās | īnē|ptīrē. *Catull.*

Sēd nōn | vīdē|mūs, mān|tīcāe | quòd īn | tērgo ēst. *Id.*

Nota. Hic versus, cujus inventor dicitur Hippōnax, poēta satyricus Graecus saeculi VI a. C., usurpatur solus, et frequens est apud Catullum et Martialem, qui rarò pedes trisyllabos adhibent; cf. schema n. 99. 2°.

II. *Alcaicus* (ab Alcaeo, poētā Graeco saeculi VII a. C.), qui, ut distinguatur ab alcaico dactylico (vide infra), a numero syllabarum etiam *alcaicus hendecasyllabus* dicitur (ἑνδεκά, undecim), *quatuor pedes cum dimidio* habet, quorum duo *priores* sunt *jambi*, tum *syllaba longa*, *vocem finiens*, dein *duo dactyli*.

Sed Horatius pro primo jambo praefert spondeum. En schema:

~ - | ~ - | - || ~ - ~ | ~ - ~
- - | - - | - || - - - | - - -

Numquam alcaicus usurpatur solus, sed semper post *duos alcaicos* sequitur *jambicus quaternarius hypercatalecticus*, dein *alcaicus dactylicus*; vide exemplum infra.

Jambicus quaternarius hypercatalecticus autem est, qui ex *quatuor pedibus cum dimidio* constat: pedes *impares* semper sunt *spondei*, *pares* semper *jambi*. Itaque:

- - | - - | - - | ~ - | - -

Alcaicus dactylicus verò componitur ex *duobus dactylis* et *duobus trochaeis*. Hinc:

- ~ ~ | - ~ ~ | - ~ ~ | - ~ ~

Quatuor hi versus simul efficiunt *stropham alcaicam*; v. g.

Vīdēs | ūt ā|tā || stēt nīvē | cāndīdūm

Sōrā|ctē, nēc | jān || sūstinē|ant ōnīs

Silvāe | lābō|rāntēs, | gēlū|quē

Flūmīnā | cōstitē|rīnt ā|cūtō. *Hor. Od. I. 8. (*)*

Nota 1. Has strophas ante omnes ita dilexit Horatius, ut oda, ex iis composita, dicatur *oda Horatiana*.

Nota 2. In odā profanā finem cujusvis strophae annexere licet initio strophae sequentis, dummodò ne laedatur numerus poëticus.

(*) In citantis odis Horatii numerus Romanus indicat librum, Arabicus odam.

In hymnis Ecclesiae autem post singulas strophas requiritur pausa, ut alternatim recitari possint.

§ 4. De Trochaicis.

103. Versus *trochaicus* est, qui constat ex pedibus *trochaeis* (—).

Nota. Vox *trochaicus*, graecè τροχῆος, currens, derivatur a τροχός, rota, quia celeriter currit ut rota.

Dicitur etiam *chorēus* a χορός, chorus, quia saltantes imitatur.

104. Dividitur:

1° Ex *naturâ* pedum: in *purum*, qui ex *solis* trochaeis constat, — et *mixtum*, qui etiam *alios* pedes aequivalentes admittit, ut dicetur n. sq. *Nota.*

2° Ex *numero* pedum: praecipuè in *quaternarium* et *octonarium*, prout *quatuor* aut *octo* pedes habet; — quibus adde *phalaecium* et *sapphicum* (n. 106).

Nota. Quaternarius etiam vocatur *dimēter* et octonarius *tetramēter*; n. 98. *Nota.*

105. Usitator trochaicus est *quaternarius catalecticus*, qui ab Horatio semper construitur *purus* ante jambicum senarium catalecticum; v. g.

Trūdē|tūr dī|ēs dī|ē

Nōvāē|quē pēr|gūnt īn|tērī|rē lū|naē. Hor. Od. II. 15.

Nota. *Octonarius*, sive purus sive mixtus, sive *acatalecticus* sive *catalecticus*, in primis occurrit apud dramaticos cum plurimis, apud comicos maximè, licentiis, ita quidem ut nonnumquam solus pes ultimus completus sit trochaeus, excluso tamen ubique jambo; (trochaeus *comicus* sive *liber*); cf. n. 99. *Nota* sub finem.

Ab Ecclesiâ autem adhibetur *octonarius catalecticus*, hâc ratione tantum, ut pedes *impares* semper sint *trochaei*, *pares* autem vel *trochaei* vel *spondei*, et quartus pes cum voce terminetur; v. g.

Pāngē, | līnguā, | glōrī|ōsī || laūrē|ām cēr|tāmī|nīs,

Et sū|pēr crū|cīs trō|phacō || dīc trī|ūmphūm | nōbī|lēm.

Medio aevo, (quod et alias licentias invexit, v. g. ut pro quovis trochaeo poneretur spondeus vel pyrrhichius), octonarius dividebatur in duos quaternarios, quorum prior erat *acatalecticus*, posterior *catalecticus*, hoc modo:

Pāngē, | līnguā, | glōrī|ōsī
Laūrē|ām cōr|tām|nis.

106. Ad trochaicos versus referri insuper possunt duo compositi: *phalaccius* et *sapphicus*.

I. *Phalaccius* (a Phalaeco, poëtâ Graeco), qui a numero syllabarum etiam *hendecasyllabus* dicitur, ex *quinque* constat pedibus: *spondeo* (vel rariùs trochaeo), dein *dactylo*, tandem *tribus trochaeis*, — et plerumque caesuram *longam* habet in *tertio* pedo.

- ~ | - ~ ~ | - || - ~ | - ~
Nūmqūam | dīvītī|ās || dē|ōs rō|gāvī.

Mart.

Nota. Adhibetur phalaccius praecipuè in tenero vel levi argumento, ut in carmine, quod ipso nomine *hendecasyllabum* dicitur; cf. Kleutgen n. 247 et in *Selectis Poëticis* excerpta e Catullo et Martiale.

II. *Sapphicus* (quem invenit Sappho, celeberrima poëtria Graeca seu potiùs Lesbica saeculi VI vel V a. C.) pariter constat ex undecim syllabis vel *quinque* pedibus: *trochaeo*, *spondeo*, *dactylo*, dein *duobus trochaeis*, — et caesuram *longam* postulat in *dactylo*, rarò femininâ contentus.

- ~ | - - | - || ~ ~ | - ~ | - ~
- ~ ~ | - -

Post tres sapphicos sequitur semper *adonius*, constans ex *dactylo* et *spondeo*:

Nota. *Adonius* dicitur, quia maximè usurpabatur in carminibus, quibus celebrabatur *Adōnis*, ab apro miserè interemptus.

Quatuor hi versus, tres sapphici et unus adonius, simul efficiunt *stropham sapphicam*; v. g.

Scāndīt | aērā|tās || vītī|ōsā | nāvēs
Cūrā, | nēc tūr|mās || ēqū|tūm rē|linquīt,
Ocī|ōr vēm|tis, || ēt ā|gētē | nīm|bōs
Ocīōr | Eūrō. *Hor. Od. II. 13.*

Nota 1. Dicitur supra, in sapphiciis rarò adhiberi caesuram *femininam* tantum; toleratur tamen in odâ, dummodò sit suavissima neu frequentius occurrat; v. g.

Mērcū|rī fā cūndē, || nē|pōs A|tlāntīs.

Hor.

Laūrē|ā dō|nāndūs || A|pōlli|nārī.

Id.

Nota 2. In hac strophā reperiuntur nonnumquam versus hypermetri, praesertim cum annexis encliticis *que, ve*; v. g.

Flebili sponsae juvenemve raptum

Plorat, | et vi|res ani|munque | mores*que*

Aurē|os e|ducit in | astra, | nigro*que*

Invidet Orco.

Hor. Od. IV. 1.

Rarissimè autem adonius-cum praecedenti versu tam aretè conjungitur ut in his Horatianis Od. I. 2:

Labitur ripa, Jove non probante, u-
xorius annis.

§ 5. De Choriambicis.

107. Versus *choriambicus* dicitur, qui unum vel plures pedes *choriambo*s habet (~ ~ ~).

Nota. Vox *choriambus*, graecè χοριαμβος, ex χῆρος et ἔμπος, nomen sortita est, quòd hoc pede utebantur in *choreis* ejusque posterior pars est *jambus*.

108. Praecipui versus choriambici sunt quatuor: *glyconēus*, *pherecratēus*, *asclepiadēus minor* et *asclepiadēus major*.

Nota. Tres poëtae Graeci his versibus nomen suum indiderunt: Glycon (sacc. V a. C.), Pherecrates (sacc. V a. C.) et Asclepiades (sacc. VII a. C.)

Conveniunt in eo, quòd omnes in *initio spondeum* habent, in *medio choriambum* et (praeter *pherecrateum*) in *fine jambum*.

Differunt autem, quòd:

1° *Glyconēus* et *pherecratēus* (cui insuper deest ultima syllaba) *unum* habent choriambum, — *asclepiadēus minor*, *duos*, — *asclepiadēus major*, *tres*.

2° In *asclepiadeo minore prior* choriambus, in *maiore duo priores* cum voce terminari debent, quod neque in *glyconeo* neque in *pherecrateo* requiritur.

En schemata et exempla ex Horatio;

Glyconeus : - - | - - - - - | - - -
 Aūdāx | ōmnīā pēr|pēti.

Pherecrateus : - - | - - - - - | -
 Pērsās | ātquē Brītān|nōs.

Ascl. min. : - - | - - - - - || - - - - - | - -
 Gēns hū|mānā rūit||pēr vētītūm | nēfās.

Ascl. maj. : - - | - - - - - || - - - - - || - - - - - | - -
 Nūllām, | Vārē, sācrā || vitē prīūs || sēvērīs ār|bōrēm.

109. Ex his ab Horatio *asclepiadeus major semper solus* ponitur (Od. I. 10, 16); *nonnumquam* etiam *asclepiadeus minor* (Od. I. 1; IV. 7).

Glyconēus autem et *pherecreatēus* apud ipsum non nisi stropham choriambicam ingrediuntur his praecepūe modis :

1° Glyconeus alternat ante asclepiadeum minorem ; v. g.

Sic tē | dīvā pōtēns | Cypri,

Sic frā|trēs Hēlēnaē, || lūcīdā si|dērā. Hor. Od. I. 3.

2° Tres asclepiadei minores alternant ante glyconeum ; v. g.

Eheū ! | quāntūs ēquis, || quāntūs ādēst | vīrīs

Sūdōr ! | quāntā mōvēs | fūnērā Dār|dānāē

Gēnti ! | jān gālēām || Pallās ēt ael|gīdā

Cūrrūs|que ēl rābīēm | pārāt. Hor. Od. I. 13.

3° Post duos asclepiadeos minores sequitur pherecateus, et glyconeus stropham claudit ; v. g.

O fōns | Blāndūs|īaē, | splēndīdīōr | vītrō,

Dūlci | dignē mērō | nōn sīnē flō|rībūs,

Crās dō|nābērīs haē|dō

Cūī frōns | tūrgīdā cōr|nībūs. Hor. Od. I. 9.

Nota 1. *Glyconeus* tamen eleganter solus usurpatur a Senecā aliisque.

Nota 2. Ad choriambicos a nonnullis referuntur :

1° *Priapēus* (quo in primis celebrabatur *Priāpus*, hortorum deus), constans ex conjunctione glyconei cum pherecrateo ; in quorum utriusque primum pedem Catullus haud rarō ponit trochaeum ; v. g.

Hūnc lā|eum tibi dē|dicō || cōnsē|crōquē, Priā|pē.

Catull.

Hūnc ē|go, iūvēnēs | lōcūm || villā|lāmquē pālū|strem.

Id.

2° *Aristophānēus* (ab Aristophāne, poētā Graeco saeculi V a. C.), constans ex choriambō et duobus jambis, demptā syllabā ; cui subjungi solet

alcaicus major (qui ab aliis sapphicus major dicitur), ex trochaeo, spondeo, duobus choriambis et duobus jambis demptâ syllabâ; v. g.

Lŷdīā, dic, | pēr ō|mnēs

Tē dē|ōs ō|rō, || *Sybārin* | cūr prōpērās | āmān|dō. *Hor. Od. I. 7.*

§ 6. De Dactylicis.

110. Versus *dactylicus* est, qui constat ex pedibus *dactylis* (— — —).

111. Praeter hexametrum, pentametrum, alcaicum dactylicum, et adonium, de quibus jam dictum est, inter versus dactylicos praecipui sunt: *archilochius minor*, *archilochius major* et *almanius*.

Nota. Hisce versibus nomen suum indiderunt *Archilochus* et *Alcman*, poëtae Graeci saeculi VIII vel VII a. C.

I. *Archilochius minor* (archilochius dimeter hypercatalecticus) duos pedes habet cum dimidio: *duos dactylos* et *unam syllabam abundantem*; (itaque similis est posteriori hemistichio versûs pentametri).

— — — | — — — | —

Plerumque alternat post hexametrum; v. g.

Immōr|tālīā | nē spē|rēs, mōnēt | ānnūs, ēt | ālmūm,

Quāē rāpīt | hōrā, dī|ēm. *Hor. Od. IV. 6.*

II. *Archilochius major* septem pedes habet, quorum *tres priores* sunt *dactyli* vel *spondei* (ita tamen ut saltem unus ex iis sit dactylus), — *quartus* semper est *dactylus*, vocem finiens, — *tres reliqui trochaei*. — Caesuram verborum *longam* postulat in *tertio* pede.

— — — | — — — | — || — — — | — — — | — — — | — — —

Alternat ante jambicum scēnarium catalecticum; v. g.

Sōlētūr | ācrīs hī|ēms || grā|tā rīcē || vērīs | ēt Fā|rōnī,

Trāhūnt|quē sic|cās mā|chīnāc | cārī|nās. *Hor. Od. I. 4.*

Altēr|nō tēr|rām || quātī|unt pēdē; || dūm grā|rēs Cŷ|clōpūm

Vūlcā|nūs ār|dēns ū|rīt ō|ffici|nās. *Hor. Od. I. 4.*

III. *Alcmanius* pedes habet *quatuor*, per omnia similes quatuor ultimis pedibus hexametri:

- - - | - - - | - - - | - - -

Alternat apud Horatium post hexametrum; v. g.

Nervōs | atquē cū|tēm mōr|tī cōn|cēssērāt | ātraē,

Jūdicē | tē, nōn | sōrdīlūs | auctōr

Nātū|raē vē|rīquē. Sēd | omnēs | ūnā mā|nēt nōx

Et cāl|candā sē|mēt vīā | lēti.

Hor. Od. I. 23.

Nota 1. Interdum pes *tertius* est *spondeus*, sed tunc *secundus* semper est *dactylus*; v. g.

Mēnsō|rēm cōhī|bēt, Ar|chytā.

Ibid.

Nota 2. Versus anapaesticos ceterosque, qui dramaticorum sunt, praetermittimus, quandoquidem, ut ad n. 78 praenotavimus, mens nostra fuit, *praecipuas* tantum versuum species exhibere. Qui reliquas cupit, alios adeat auctores, qui fusius hanc de re tractaverunt.

APPENDIX

ad Prosodiam.

112. Quum poësis suam fere linguam habeat, ita ut haud rarò deflectat a solutae orationis regulis; deinde quum in condendo carmine saepe occurrant voces, minùs ad versum componendum idoneae ac proin cum aliis commutandae; denique frequenter, maximè quidem in poësi, aliae voces addantur ad ornatum, aliae autem a propriâ significatione ad impropriam transferantur: de rebus illis omnibus nonnulla hoc loco adjicere visum est, si forsàn intellectus poëtarum et ipsa versificatio, ad quam tendit Prosodia, tironibus reddatur facilior. Dicemus igitur:

- § 1. De licentiis poëticis.
- § 2. De mutatione vocum s. de synonymis.
- § 3. De additione vocum.
- § 4. De tropis.

§ 1. De Licentiis Poëticis.

113. *Licentiae poëticae* vocantur dicendi formulae, quae praeter regulas a solis fere poëtis usurpantur; cf. Kl. n. 239. Verum etc.

Nota. Itaque in sequentibus numeris abstrahemus ab illis licentiis, quae passim ab ipsis oratoribus vel historicis adhibentur; v. g. *prudens* cum *ablativo* et *in*, usus *infinitivi historici*, etc., de quibus consule *Syntaxim*.

Rationes autem, quibus licentiae illae fiunt, sunt in primis: *mutatio litterarum, numeri, casus, temporis, modi, partium orationum*.

114. Mutationes *litterarum* praecipuae sunt: *diaerësis* et *synaerësis*, *diastôle* et *systôle*, *syncöpe* et *apocöpe*, *diplasiasmus* et *paragöge*, *tmësis*; de quibus singulis suffecerint dicta supra n. 7. Nota 1 et n. 8. Nota; n. 10. Nota 3 et 4.

115. Mutatio *numeri*, poëtis usitatissima, ea est, quâ adhibetur numerus *singularis pro plurali* vel *pluralis pro singulari*; v. g. *Hostis habet muros*, i. e. hostes habent (Virg.); contrà: *Ora natant lacrimis*, i. e. os natat (Virg.); vide latius n. 146. I. b). — Ita, si datur argumentum: *Primum voluptatis limen variis est sparsum floribus, sed interiùs plurimae rigent spinæ*; mutato numero substantivorum *limen, floribus, spinæ*, conficitur distichon:

Prima voluptatis vario sunt limina flore

Sparsa; sed interiùs plurima spina riget.

116. Mutatio *casus* hic intelligitur, quum per constructionem, poëtis propriam, casus variatur.

Sic pro *ablativo* apud verba passiva saepe ponitur *dativus*; v. g.

Neque cernitur ulli. *Aen. I. 444.*

Nulla placere diu nec vivere carmina possunt,

Quae scribuntur aquae potoribus.

Hor. Ep. I. 19.

i. e. ab ullo; ab aquae potoribus; cf. Synt. n. 95. Nota 3.

Item pro *ablativo partis* ponitur saepe *accusativus* (acc. graecus); v. g. *Os humerosque deo similis* (Virg.); *Redimitus tempora lauro* (Id.); cf. Synt. n. 105. Nota 3.

Frequenter etiam ante cuiusvis nomina *locorum praepositio* *supprimitur*; v. g.

Italiam, fato profugus, *Laviniaque* venit

Littora.

Aen. I. 6.

Silvisque agrisque viisque

Corpora foeda jacent.

Ovid.

i. e. in *Italiam*... ad *Lavinia* (ia = ja, pag. 10. Nota 4. a) *littora*; in *silvis* etc.; cf. Synt. n. 115. Nota 3. pag. 147. — Quinimo pro *accusativo* cum *in* vel *ad* ad quaestionem *quò?* interdum reperitur *dativus*; v. g. *It clamor coelo*, i. e. ad coelum (Virg.)

Item post verba sentiendi et declarandi, more Graecorum, invenitur *nominalivus cum infinitivo*, (Synt. n. 213. 1°); v. g.

Sensit medios *delapsus* in hostes. *Aen. II. 377.*

Phaesus ille, quem videtis, hospites,

Ait fuisse navium *celerrimus*.

Catull.

Sic quoque per mutationem casûs legitur: *Belloque accendit agrestes*, i. e. ad bellum (Virg.); *Solus tibi certet Amyntas*, i. e. tecum (Id.); etc. — Ita ex argumento: *Sibi erit vilis, qui se ipsum novit*, conficies pentametrum, mutato casu nominis *ipse*, (Synt. n. 45. Nota 1):

Vilis erit, qui se noverit *ipse*, sibi.

117. Mutatio *temporis*, poëtis maximè propria, illa est, quâ *perfectum indicativi* ponitur pro *praesenti*; sic v. g. Virgilius de apum moribus cecinit:

Rege incolumi, mens omnibus una est;

Amisso, *rupère* fidem, constructaque mella

Diripère ipsae, et crates *solvère* favorum. *Georg. IF. 213.*
pro *rumpunt*, *diripiunt*, *solvunt*.

Ita etiam vel solius metri causâ, praesertim in pentametro, *perfectum infinitivi* ponitur pro *praesenti*; v. g.

Nec tamen interdum pudeat *tenuisse* bidentem

Aut stimulo tardos *increpuisse* boves.

Tibull.

Similiter haud rarò poëtae in phrasi conditionali ponunt *praesens conjunctivi* pro ejusdem *imperfecto*, vel *perfectum* pro *plusquamperfecto*, (Synt. n. 188. 3°); v. g.

Ni *faciat*, maria ac terras coelumque profundum

Quippe *ferant* rapidi secum, *verrantque* per auras. *Aen. I. 63.*

Ni mea cura *resistat*

Jam flammae *tulerint*, inimicus et hauserit ensis. *Aen. II. 600.*

118. Mutatio *modi*, poëtis propria, est in primis, quâ pro *gerundio* vel *gerundivo*, item pro *supino* ponitur infinitivus; v. g. *Cantare* peritus, i. e. cantandi peritus (Virg.); *Audax omnia perpèti*, i. e. ad omnia perpetienda (Hor.); *Non ferro populare Penates venimus*, i. e. populatum etc. (Virg.); cf. Synt. n. 238. Nota 2 et n. 239. Nota 3.

Ita et *imperativus* usurpatur pro conjunctivo post conjunctionem *ne*, (Synt. n. 207. Nota); item *indicativus* in *interrogationibus indirectis*, (Synt. n. 199); v. g.

Ne *fugite* hospitium.

Aen. VII. 202.

Aspice, ut antrum

Silvestris raris *sparsit* labrusca racemis.

Ecl. V. 6.

119. Mutatio *partium orationis* longè frequentior est poëtis quam oratoribus.

Sic mutatur saepe *adjectivum concretum* in *substantivum abstractum*, (Synt. n. 28. Nota 3); v. g. *Inclementia divum*, i. e. dii inclementes; *Maris ira*, i. e. mare iratum; *Strata viarum*, i. e. stratae viae. — Ita argumentum: *Vidi concurrere omnes ventos praeliantes*, convertit Virgilius:

Omnia ventorum concurrere praelia vidi. Georg. I. 318.

Contrà, *genitivus subjectivus* (Synt. n. 62) frequenter mutatur in *adjectivum*; v. g. *Aedes patriae*, i. e. patris; *Ora puerilia*, i. e. pueri; *Casus marini*, i. e. maris; *Littoreae arenae*, i. e. littoris. Hinc:

Pacatumque reget patriis virtutibus orbem. Ecl. IV. 17.

Inter opus monitusque genae maduère seniles

Et patriae tremuère manus.

Ovid.

Numeros *cardinales* solent quidem mutare poëtae in *adverbia numeralia* vel cum cardinalibus vel cum distributivis; v. g. *bis duo*, i. e. quatuor; *bis quinque* vel *bis quini*, i. e. decem; *bis septem* vel *bis septeni*, i. e. quatuordecim; etc. V. g.

Bis quinos silet ille dies.

Aen. II. 126.

Sunt mihi *bis septem* praestanti corpore Nymphae. *Aen. I. 75.*

Adverbia autem mutant in *adjectiva* frequentius quam oratores, (Synt. n. 30); v. g. *Suave* rubens hyacinthus, i. e. suaviter (Virg.); *Instant ardentes* Tyrii, i. e. ardentem (Id.); *Solvite vela citi*, i. e. cito (Id.).

Denique negationem haud rarò separant a voce, quae illam continet; v. g. *Non exorabilis*, i. e. inexorabilis; *Non bene gnarus*, i. e. ignarus; *Male cautus*, i. e. incautus.

Nota. In usurpandis licentiis semper attende ad poëtarum usum, ne loquaris aliena.

§ 2. De Mutatione Vocum.

120. Mutatio vocum propriè est duplex: aut enim *tota* vox permutatur cum aliâ, et dicitur *mutatio vocis*, vulgò *synonymum*; aut mutatur *ex parte* tantùm, variatis litteris, numero, casu, tempore, modo, etc., et a nonnullis *mutatio in voce* nuncupatur, a nobis *licentiae poëticae* dictae sunt. Itaque superest, ut agamus:

De Synonymis.

121. *Synonymum* (σύν, cum, et ὄνομα, Ael. et Dor. pro ὄνομα, nomen) est vox, quae alteri voci substitui potest, eodem circiter permanente sensu. — Sic v. g. pro *religiosus* dici potest *pius*, pro *colere* autem *devenerari*. Itaque si datur argumentum distichi:

Quando redit lux alma, de more virùm religiosorum

Artificem lucis, cole Deum;

in hexametro longior est vox *religiosorum*: itaque adhibeatur brevior ejusdem sensûs, quae versum finiat, v. g. *piorum*; — contrà, in pentametro brevior est vox *cole*; substituto synonymo *devenerare*, habebis:

Quândo rēdit || lūx | ālmā, vīrūm || dē | mōrē pīōrum

Artifi|cēm lū|cīs, || dēvēnē|rārē Dē|um.

Nota. Dicitur supra: „eodem circiter permanente sensu”. Etenim in nullâ linguâ duae dantur voces, quae planè idem significant; nam etsi una synonymorum est notio principalis, haec tamen in singulis semper aliquâ ratione variatur.

122. In *selectu* synonymorum curanda sunt haec duo:

1° *Sensus servetur integer*. Itaque non omnia synonyma, quae in Gradu ad Parnassum reperiantur, illico sunt assumenda. Etenim una eademque vox saepenumero plures significationes habet, et pro variâ significatione variis gaudet synonymis. Sic v. g. si sententiae: *Scintilla contemplata magnum excitat incendium*, quaesiveris synonyma, ineptè prorsus pro *contemno* assumetur *conculco*, vel pro *excito* dicetur *adhortor*,

Nota. Dicitur: „*sensus servetur integer*”; non ideo semper constructio. Sic in argumento: *Quantum pallens oliva superat lentam salicem*, si pro verbo *supero* (aliquem) sumpseris *cedo* (alicui), versus prodibit sequens: *Lenta salix quantum pallenti cedit olivae.* *Ecl. V. 16.*

2° Synonymum, quantum possit, sit *poëticum*. Poëta enim, qui, ut n. 86 praenotavimus, non tantum rem dicit, sed eam oculis lectorum subijcere satagit, eas solet sibi eligere voces, quae rei adjuncta sicque imaginem exhibeant. Quenam illae sint, partim praecepta (cf. n. 128 et 136), magis vero attentae poëtarum lectio et meditatio docebunt. Sic v. g. a Virgilio pingitur: Pastor, lugens tempus, quo felix pascebat oves:

Non ego vos posthâc, viridi *projectus* in antro,

Dumosâ *pendere* procul de rupe videbo. *Ecl. I. 76.*

Species apum deformis:

Namque aliae turpes *horrent*. . . . *Georg. IV. 96.*

Juno, Jovis uxor:

Ast ego, quae divum *incedo* regina. . . . *Aen. I. 50.*

Polyphemus gigas, in specu dormiens:

Jacuitque per antrum

Immensus.

Aen. III. 631.

Agri inculti:

Infelix lolium et steriles *dominantur* avenae. *Ecl. V. 37.*

Supposito etiam metro, pro *projectus* dic *sedens*; pro *pendere*, *pasci*; pro *horrent*, *sunt*; pro *incedo*, *sum*; pro *jacuit* . . *immensus* pone *recubuit* . . *maguus*; pro *dominantur*, *crescunt*: imago sicque omnis elegantia poëtica peribit.

Nota 1. Ad synonyma pertinent nomina *patronymica* (cf. Etym. n. 20) et *gentilia* (ib. Nota 2), quibus in primis delectantur poëtae; v. g. *Atrides* (= Agamemnon aut Menelaüs, a patre Atreo), *Aeacides* (= Achilles, ab avo Aeäco), *Aeneidae* (= comites Aeneae vel Trojani, a rege Aeneâ), *Romulidae* (= Romani, a Romulo, urbis conditore), *Iliades* (= feminae Trojanae, ab Ilio, arce Trojae).

Nota 2. Ad mutationem vocis nonnulli etiam referunt *tropos*, de quibus nos seorsum dicemus n. 137 sqq.

§ 3. De Additione Vocum.

123. Addere aliquid argumento possumus per *epithēta*, per *paraphrāsim*, per *breviorem amplificationem*. Nam longior amplificatio hūc non pertinet.

I. Epitheta.

124. *Epithēton* (ἐπιθετον, additio, ab ἐπιθημι, addo, adjicio) propriè designat *adjectivum*, quod *ad ornatum* additur.

Adjectivo autem hūc assimula *substantivum attributive sumptum* (de apposito dicemus infra n. 135) et *participium*, facilitatis gratiā etiam *adverbium*. V. g.

Tityre, tu *palulae recubans* sub tegmine fagi,

Silvestrem tenui Musam meditaris avenā. *Ecl. I. 1.*

Inde toro *pater* Aeneas sic orsus ab alto. *Aen. II. 2.*

Arma *dū* senior *desueta* trementibus aëro

Circumdat *nequidquam* humeris. *Aen. II. 509.*

Nota 1. Dicitur: „quod *ad ornatum* additur”; quibus verbis epitheton distinguitur cū ab inani versūs complemento (n. sq.), tū ab adjectivo etc., sententiae necessariis, i. e. sine quibus nullus vel incompletus saltem foret sensus, v. g.

Donec eris *felix*, multos numerabis amicos:

Tempora si fuerint *nubila*, *solus* eris. *Ovid.*

Saepe malum hoc nobis, si mens *non laeva* fuisset,

De coelo tactas memini praedicere quereus. *Ecl. I. 16.*

Est *tritus* sermo: serò venientibus ossa.

Nota 2. Epitheta miram in condendis versibus non solum elegantiam habent, ut n. sqq. explicabitur, verum etiam facilitatem. Sic ex argumento: *Jam nunc horti floribus pinguntur*, duplici modo efficies hexametrum, addendo epitheton alterutri e substantivis vel *horti* vel *floribus*:

Jam nunc *irrigui* pinguntur floribus horti.

Jam nunc *purpureis* pinguntur floribus horti.

125. In epithetorum *selectu* duo sunt curanda:

1° Ut sint *apta*, i. e. suis substantivis etc. convenient.

2° Ut aut *decus* aut *vim* adjiciant.

Utriusque praecepti exempla vide n^{is} sqq.

126. *Fontes*, e quibus hauriuntur epitheta, distinguuntur duo: *natura* et *adjuncta*.

Natura subministrat epitheta, quae *necessarias* vel *consuetas* rei vel personae qualitates significant; — *adjuncta* verò suppetunt illa, quae exhibent qualitates cum re vel personâ quasi fortuitò *conjunctas* tantùm, easque maximè ex *praesenti* illius conditione desumptas; cf. Kl. n. 119 et infra n. 136. — Sic v. g. ex *naturâ suâ* aqua est *liquida*, avis *alata*, nix *candida*, sol *lucidus*, etc.; sic etiam ex naturâ sive indole Achilles dicitur *velox* vel *iracundus*, Hector *fortissimus*, Aeneas *pius*, etc.; — ex *adjunctis* autem potest esse aqua *limpida* aut *turbida*, avis *laeta* aut *tristis*, nix *densa* aut *rara*, sol *oriens* aut *occidens*, etc.; item Achilles *cristatus*, Hector *flebilis*, Aeneas *profugus*, etc.

127. Epitheta ex *naturâ* praecipuè valent in *descriptionibus* quasi *generalibus* (vix enim placebunt descriptiones omnino generales, Kl. n. 241) sive quum res exhibetur, qualem natura produxit.

Ita Virgilius describens hortum, ex quo apes mellificent:

Haec circum casiae *virides*, et *olentia late*

Serpylla, et *graviter spirantis* copia thymbrae

Floreat, *irriguumque* bibant violaria fontem. *Georg. IV.* 30.

Idemque poëta, docens frumenta in agro esse varianda:

Aut ibi *flava* seres, mutato sidere, farra;

Unde prius *laetum* siliquâ *quassante* legumen,

Aut *tenuis* foetus viciae, *tristisque* lupini

Sustuleris *fragiles* calamos silvanque *sonantem*. *Georg. I.* 73.

Extra talem descriptionem, epitheta ex naturâ deprompta tolerari possunt, si non repugnant adjunctis; illustrant verò, si qualitas, per epitheton expressa, propter adjuncta magis conspicitur vel imaginem format, cf. n. 125; v. g.

Sic Ovidius in descriptione diluvii:

Et, modò qua *graciles* gramen carpsêre capellae,

Nunc ibi *deformes* ponunt sua corpora phocae.

Item praeclarè Horatius, ut exhibeat brevitatem vitae mortisque necessitatem:

Eheu! *fugaces*, Posthume, Posthume,
 Labuntur anni; nec pietas moram
 Rugis et *instanti* senectae

Afferet, *indomitaeque* morti. *Lib. I. Od. 11.*

Vide etiam egregiam anguium descriptionem apud Virgilium Aen. II. 204-211, in quâ nullum epitheton occurrit, quod non pingat.

Aliàs autem saepe frigeant hujusmodi epitheta, ut inutilia; imo nonnumquam erunt inepta. Sic avis *garrula* dicitur, quum *cantat in silvis*; nix *candida*, quum *colore suo inficit oculos*; sed in argumento: *Nix avibus mortem affert*, perperam diceretur:

Aligeris avibus nix affert *candida* mortem.

Alitibus mortem nix *alba loquacibus* affert.

Profectò, in utroque versu epitheta naturae avis et nivis conveniunt; sed *aligeris*, *candida*, *alba* hic inutilia sunt; *loquacibus* verò est ineptum, quia aves *morientes* non garriunt. Quomodo rectiùs, vide n. sq.

Similiter epitheta, ex indole *personarum* desumpta, parum vel nihil tribuunt elegantiae, nisi agitur de aliquâ actione, qualitati, per epitheton expressae, consonâ; v. g.

At *pius* exsequiis (nutricis) Aeneas rite solutis. *Aen. VII. 5.*

Hinc a nonnullis reprehenditur Homerus, ubi enarrat *velocem* Achillem in tentorio culinam parare; et Virgilius, ubi Aeneam hostem ferro percutientem exhibet:

Tum *pius* Aeneas hastam jacit. . . *Aen. X. 783.*

Nota. Alii tamen excusant, quia epitheta illa ita frequentantur, ut ipsi nomini proprio videantur adhaerere. Certè fatendum est, poëtas Graecos et Latinos in usu epithetorum ex solâ naturâ minùs scrupulosos fuisse quam hodiernos; quare apud illos passim legitur: *flavum* aurum, *humida* vina, *aequoreum* mare, et similia.

128. Epitheta *ex adjunctis* (*), i. e. quae speciali de causâ huic substantivo etc. tribuuntur, prioribus generatim longè sunt praeferenda.

(*) Adjuncta, de quibus latius n. 136, vulgò enuntiantur hoc versiculo:
Quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando?

Haec autem reperies *meditando argumentum*, i. e. examinando statum rei tùm *physicum* sive qui externè apparet oculis ceterisque sensibus, tùm *moralem* sive qui internè latens indicat, quomodo res affecta sit.

Generatim epitheta ex statu rei *morali* praestant iis, quae hauriuntur ex ejus statu *physico*; — optimum autem fere fit, quum ex *utroque statu* simul desumuntur, quia tunc poëta et imaginem praebet sensui et ideam animo; cf. Praen. ad n. 86. — Sit v. g. hoc argumentum: *Nix avibus mortem affert*. Si quaesieris, qualis sit nix, quae occidat aves? invenietur pro statu *physico*: *frigida, algida, densa*; pro statu *morali*: *noxia, inimica, barbara, crudelis*. Dein si te ipsum interrogaveris, quales sint aves *morientes*? reperientur in statu *physico*: *torpentes, mutae, languidae*; pro statu *morali*: *tristes, maestae*, etc. Hinc fluent versus:

1. *Frigida* nix avibus mortem *torpentibus* affert.
2. Heu! *maestis* avibus nix affert *frigida* mortem.
3. Heu! *maestis* avibus nix affert *barbara* mortem.
4. Heu! *mutis* avibus nix affert *barbara* mortem.

Duo primi versus valent, quia epitheta hausta sunt ex adjunctis, considerato rerum statu *physico*; melior est tertius, quia consideratur earum status *moralis*; optimus verò quartus, quia status *physicus* et *moralis* permiscetur. Contrà, perperam diceretis:

Mortem avium turbae nix affert *alba loquaci*;
quia epitheton *alba* hìc est inutile, *loquaci* autem ineptum.

Quantam elegantiam epitheta bene selecta versibus conferant, docebunt haec exempla:

Virgilius Priamum senem in extremo Trojae periculo arma capientem, ut in hostes ruat, ita exhibet:

Arma *din* senior *desueta trementibus* aevo

Circumdat *nequidquam* humeris, et *inutile* ferrum

Cingitur, ac *densos* fertur *moriturus* in hostes. *Aen. II.* 509.

Idem Tityum gigantem, in inferis tortum a vulture, qui illi jecur perpetuò renascens exedebat, sic pingit:

Rostroque *immanis* vultur *obunco*
Immortale jecur tundens, *fecunda*que poenis
 Viscera.

Aen. VI. 597.

Et Horatius, in cujus concinnitate atque numero semper stup-
 ebant et despondebant animum quidquid interpretum est, adhor-
 tans Delliū, ut pari mente ferat res adversas et prosperas :

Aequam memento rebus in *arduis*

Servare mentem, non secūs in *bonis*,

Ab *insolenti* temperatam

Laetitiā, *moriture* Delli. *Lib. I. Od. 3.*

Nota. Ex dictis patet, mutatis adjunctis, mutanda esse quoque epi-
 theta. Sit v. g. per pentametrū dilatanda sententia: *Fulgur ab axe venit.*
 Si de *initio* tempestatis agitur, dicam v. g.

Obscuro rarum fulgur ab axe venit.

At si jam toto coelo tonat ac fulgurat, longè aliter dicendum; v. g.

Accenso crebrum fulgur ab axe venit.

129. Cuique substantivo etc. *unum* tantū additur epitheton;
 vide exempla jam proposita et n. sq. proponenda.

Excipe, si *ad rem depingendam* plura conglobentur, aut alterum
 sit *participium*; v. g.

Monstrum *horrendum*, *informe*, *ingens* . . . *Aen. III. 658.*

Fulgebatque altā *decurrens aureus* arce. *Aen. XI. 490.*

130. De loco epithetorum regula est, ut suis substantivis
 etc. *praeponantur.*

Elegantia autem est, si per alias voces ab iis *separantur*, maxi-
 mē si *duo epitheta*, quae ad *diversa* substantiva pertinent, *con-*
junguntur; cf. Kl. n. 121.

En tum regulae tum elegantiarum exempla:

Tityre, tu *patulae* recubans sub tegmine *fagi*,

Silvestrem tenui Musam moditaris *avend.* *Ecl. I. 1.*

Molli paulatim flavescet campus *aristā*,

Incultisque rubens pendebit *sentibus* *uva.* *Ecl. IV. 28.*

Mollia securae peragebant *otia* *gentes.* *Ovid.*

Excipe, si epitheton *vim singularem* habeat aut praebeat *ima-*
ginem, aliū in mentem lectoris infigendam. Tunc enim *elegan-*

ter *postponitur*, imo ad finem versûs quin ad initium versûs sequentis reservatur (n. 91. Nota; Kl. n. 121); v. g.

Tela manu jam tum tenerâ puerilia torsit. Aen. XI. 578.

Vox quoque per lucos vulgo exaudita silentes

Ingens, et simulacra modis pallentia miris

Visa sub obscurum noctis.

Georg. I. 476.

Nota 1. Caveant tirones, ne passim in suis epithetis peculiarem illam vim inesse arbitrentur. Attamen quò propius epitheton postponitur suo substantivo etc., eò minor vis in illo requiritur.

Nota 2. Elegantia epithetorum, praeterquam tropis, de quibus latius dicemus n. 137 sqq., mirificè crescit in primis *oppositione*; v. g. in versibus n. 127 citatis ex Ovidio, item in his:

Ecce creat molles aspera spina rosas.

Ille ego, qui quondam gracili modulatus avenâ

Carmen, at nunc horrentia Martis

Arma virumque cano.

Aen. I. 1.

Huc etiam refer *oxymoron* (ὀξύς, acutus, et πορρός, stultus) i. e. figura, quâ junguntur notiones, quae primâ specie videntur repugnare; v. g. *silentium eloquens*, *dulcis labor*, *inimica amicitia*, *viridis senectus*, etc.; cf. Kl. n. 78. Schol.

Futura participiorum quoque nonnumquam elegantissima praebent epitheta; v. g. *moriture Delli* (Hor. vide n. 128), item:

Ardua palma

Nascitur, et casus abies visura marinos.

Georg. II. 67.

Bella geri placuit, multos habitura triumphos.

Luc.

Idem faciunt epitheta, quae adjunctam habent *negationem*; v. g. *non imitabile fulmen*, *mors non placanda*; praesertim in comparativo; v. g. *quo non fortior alter*; — item *superlativi*; v. g. *servantissimus aequi*, *justissimus unus*, etc.; cf. n. 132. II.

II. Periphrasis.

131. *Periphrâsis* (περίφρασις, circumlocutio, a περιφράσσω, undique saepio) est vocis aut sententiae dilatatio.

Itaque duplex distinguitur: altera *unius vocis* in plures, altera brevioris et inconcinnae *sententiae* in longiorem et ornatorem; cf. Kl. n. 117.

In quibus singulis ante omnia cavendum est, ne sensus perperam immutetur, neu voces significatione vacuae introducantur.

Sicut enim n. 125 de epithetis praecepimus, ita et periphrasis semper sit *apta* atque *decus* aut *rim* sententiae adjiciat; cf. n. 133. Nota 1 et Kl. n. 118.

132. Inter *orationis partes*, quae per periphrasim *vocis* dilatari possunt, praecipuè consideranda veniunt *substantivum*, *adjectivum* et *verbum*.

I. Periphrasis *substantivi* fit praesertim duplici modo:

1° Usitatissimè, mutando substantivo in aliud *magis generale*, cui *propria prioris qualitas* jungitur per epitheton vel per genitivum vel per utrumque; (est igitur species antonomasiae, n. 147). Ita pro *gallus* sumi potest nomen genericum *avis* et huic voci addi aliquid gallo proprium, ut: *avis cristata*, *Phoebe avis*, *Martius aris*, *avis lucis nuntia*, etc.; pro *aquila*: *avis custos fulminis*, *avis deum dilecta parenti*, *ales Jovis armiger*, *fulvus Jovis ales*, etc.; sic *aves* dici possunt *cohors pennata*, *agmen aligerum*; etc. etc.

2° Frequenter, mutando substantivo in aliud, quod illius *effectum* vel *adjunctum* exprimit, cui subjungitur in genitivo vel prius substantivum vel ejus synonymum; v. g. pro *ira* dici potest *irarum vis*, *irarum ardor*, *commoti pectoris aestus*, etc.; pro *nox*: *silentia noctis*, *noctis umbra*, etc.

II. Periphrasis *adjectivi* plurimis fit modis pro argumento. Sic pro *fortis* dici potest: *virtute praestans* (*egregius*, *potens*), *eximiae virtutis*, *praestanti virtute*; *quo non fortior alter*, *haud illi virtute secundus*, *ante alios fortissimus*, *virtute qui exsuperat* (*vincit*, *praeterit*) *omnes*, etc.

III. Periphrasis *verbi* plerumque fit grammaticâ definitione, i. e. plura, quae verbo insunt, singulis vocabulis explicando. Placent autem prae ceteris, quae imaginem praebent, sive actionem sensu aliquo, visu maximè vel auditu, exhibent. — Ita pro *susplicere* dicitur *attollere oculos*; pro *sonare*: *sonitum edere*, *murmura miscere*; pro *fugere*: *fugam capere* (*maturare*, *corripere*); pro *cupio*: *cupidine* (*ardore*) *flagro* (*incendor*), *cupido me habet* (*tenet*), *cupido mihi est*; etc. etc.

133. Periphrasis *sententiae*, quae priore longè est praestan-

tior, quia vividius rem pingit sicque melius legentium oculis sub-
jicit, praesertim ita fit, ut pro re ipsâ ponatur ejusdem *effectus*
vel *adjunctum*.

I. *Effectus*. Sit v. g. amplificandum per periphrasim verbum
dormire. Quaerens, qui sint *effectus* somni, invenies, quòd *corpus*
quiescat, *vires reficiantur*, *pellantur curae*, etc.: en varios hexa-
metros pro argumento:

Corpora jam placidum carpebant fessa soporem.

Jam lenti refovent jucundâ membra quiete.

Pellit jam somnus toto de pectore curas.

Sententiam: *Ager, qui per annum quieverit, copiosam dabit*
messem, sic dilatat Virgilius per effectus:

Illa seges demum votis respondet avari

Agricolae, bis qui solem, bis frigora sensit:

Illius immensae ruperunt horrea messes. *Georg. I. 47.*

Et Ovidius pro: *Troja cecidit*, quatuor ruinae hujus urbis ef-
fectus enumerat his distichis:

Jam seges est, ubi Troja fuit; resecandaque falce

Luxuriat Phrygio sanguine pinguis humus;

Semiseputa virum curvis feriuntur aratris

Ossa; ruinosas occulit herba domos.

II. *Adjuncta*. Sit v. g. per periphrasim dilatandum verbum
vesperascit. Quaerens, quae sint *adjuncta vesperi* seu potiùs *quid*
fiat vespere, invenies, quòd *sol occidat*, *oboriatur frigus*, *luna*
surgat, *pecus ad stabula redeat*, *rustici coenam parent*, *umbra cre-*
scat in montibus, etc.

En versus Virgilii:

(Sol) emenso quum jam decedet Olympo. *Georg. I. 450.*

Solis ad occasum, quum frigidus aëra vesper

Temperat, et saltus reficit jam roscida luna. *Georg. III. 337.*

Cogere donec oves stabulis numerumque referre

Jussit, et invito processit Vesper Olympo. *Ecl. VI. 85.*

Et jam summa procul villarum culmina fumant,

Majoresque cadunt altis de montibus umbrae. *Ecl. I. 83.*

Virgilius quoque phrases: *Tum incipiant agricolae terram co-
lere, et Nondum homines bella noverant, per adjunctum quibus
auxiliis? s. instrumentorum* praecipuè explicat:

Depresso incipiat jam tum mihi taurus aratro

Ingemere, et sulco attritus splendescere vomer. *Georg. I.* 45.

Nondum etiam audierant inflari classica, necdum

Impositis duris crepitare incudibus enses. *Georg. II.* 539.

Hanc vero sententiam: *Habeo mille agnos, per adjunctum ubi?*
s. *loci* exornat:

Mille meae Siculis errant in montibus agnae. *Ecl. II.* 21.

Nota 1. Invenies in Gradu ad voces *aro, cano, navigo, mane, nox, sol, tuba, semper*, et alias passim, quot modis Virgilius ceterique poëtae sententias planè obvias per hujusmodi periphrases exornaverint. In quorum tamen imitatione semper vide, *quid ferat argumentum* (n. 131); sic v. g. *somnus agilitus* non levat sed *fatigat*; nec vespere in *urbibus* redit pecus ad stabula, sed *clauduntur officinae, homines cessant a negotiis*, etc. Neque hodie, quum naves ventis et vapore aguntur, de nautis canere licebit cum Virgilio:

Adnixi torquent spumas et caerulea verrunt. *Aen. III.* 208.

Nota 2. Periphrasi tum poëtae tum oratores dictu deformia operiunt vel quae duriora videri possent; cf. Kl. n. 118. Ita v. g. Virgilius coram parentibus mortem Marcelli immaturam atque violentam egregiè sic expressit:

Ostendent terris hunc tantum fata, neque ultra

Esse sinent. (Cf. n. 87).

Aen. VI. 869.

Et Cicero in oratione pro Milone ne diceret: *Servi Milonis interfecerunt Clodium*, hæc praeclarâ usus est periphrasi: *Fecerunt id servi Milonis quod suos quisque servos in tali re facere voluisset*. Cf. n. 153.

Nota.

III. Amplificatio.

134. *Amplificatio* (amplus, wijd, et facere), de quâ hic sermo est, designat breviorē cujusdam sententiae expositionem.

Nota. Differt igitur propriè hæc amplificatio tum ab epitheto tum a periphrasi. *Epitheton* enim *attributivè* alii vocabulo jungitur; *periphrasis* alteri voci vel sententiae *substituatur*; *amplificatio* autem notioni primariæ *explicativè superadditur*. Ceterum, periphrasis et amplificatio saepenumero confunduntur.

Duo complectitur: *appositum* et *complementum*.

In quorum usu eadem illa curanda sunt, quae de epithetis n. 125 et de periphrasi n. 131 praecepimus: ut sint *apta* atque *decus* aut *vim* sententiae adjiciant.

135. *Appositum* (ab apponere) vocatur substantivum vel adjectivum, quod additur *explicationis* gratiâ; Synt. n. 6; Kl. n. 119.

Multum venustatis habet in versu, si *ex naturâ* (rei vel personae) aut *ex adjunctis* aptè eruitur *et cum argumento intimè cohaeret*; v. g.

Effodiuntur opes, *irritamenta malorum.* Ovid.

Est in conspectu Tenedos, *notissima famâ*

Insula, dives opum. Aen. II. 21.

Ite meae, *felix quondam pecus*, ite capellae. Ecl. I. 75.

Troas, *reliquias Danaûm atque immitis Achillei*,

Arcebat longe Latio. Aen. I. 34.

136. *Complementum* hoc loco denotat *adjuncta*, quibus venustas sententiae additur.

Adjuncta autem enumerantur *septem*, hoc vulgari versiculo:

Quis? quid? ubi? quibus auxiliis? cur? quomodo? quando?

i. e. adjuncta personae, rei, loci, instrumenti, finis, modi, temporis.

Sit v. g. amplificanda haec sententia: *Arma capit miles*. Quae-remus: *Quis* capit arma? miles: multum versatus in armis, avidus praedae sitiensque cruoris, violentâ concitus irâ, etc. — *Quid* capit? arma: dura necis instrumenta, invisa matribus, quae luce clarescunt, quae terrore pectora complent, etc. — *Ubi?* in pugnae campo, sub oculis ducis, Trojae sub moenibus altis, etc. — *Quibus auxiliis?* feroci, vindice dextrâ, etc. — *Cur?* ut caedat, ut vincat, item: arma capit multum bibitura cruorem, claros paritura triumphos, etc. — *Quomodo?* ore truci, vultu minaci, ardentibus oculis, etc. — *Quando?* ipsâ horâ pugnae, quum superest spes nulla salutis, etc.

De *inventione et selectu* adjunctorum alia regula statui vix potest, quam *sedula meditatio argumenti*, quod tractatur, conjuncta cum *studio et imitatione poetarum*. En quaedam exempla:

Ovidius narrans, quomodo Daedalus sibi et Icaro alas finxerit, quibus e loci exsilii evaderent ambo, ita pingit filium, opus ejus impredientem: *Una erat Icarus et modò plumas capiebat* (quis? quomodo?), *quas aura moverat; modò ceram mollebat* (quibus auxiliis?) *et opus patris impediabat* (quibus auxiliis?):

Puer Icarus una

Stabat, et *ignarus sua se tractare pericla*,
Ore renidenti, modò quas vaga moverat aura
 Captabat plumas; flavam modò *pollice* ceram
 Mollebat, *lusuque suo* mirabile patris
 Impediabat opus.

Nota. In his versibus attende insuper ad epitheta *puer*, *vaga*, *flavam*, *mirabile* et ad synonymum *stabat* pro *erat*.

Deinde ita pergit in argumentum: *Inter opus gemitusque flevit, et manus tremuere; nato suo dedit oscula* (quid?):

Inter opus gemitusque genae maduere seniles,
 Et patriae tremuere manus: dedit oscula nato
Non iterum repetenda suo.

Nota. Attende etiam ad periphrasim verbi *flevit* et ad egregium epitheton *patriae* apud vocem *manus*.

Virgilius comparisonem instituit inter Orpheum, qui mortuam deflet uxorem, et philomelam, lugentem amissos foetus:

Qualis philomela amissos foetus queritur (ubi?), *quos arator abstulit* (ubi?); *at illa luget* (quando?) *et triste carmen repetit* (ubi?), *et late loca questibus implet.*

Qualis *populeâ* maerens philomela *sub umbrâ*
 Amissos queritur foetus, quos durus arator
 Observans *nido* implumes detraxit: at illa
 Flet *noctem*, *ramoque sedens* miserabile carmen
 Integrat, et maestis late loca questibus implet. *Georg. IV. 511.*

Nota. Reflecte praeterea epitheta *maerens*, *amissos*, *durus*, *observans*, *implumes*, *maestis*; et synonyma *detraxit* pro *abstulit*, *flet* pro *luget*, *miserabile* pro *triste*, *integrat* pro *repetit*.

Idem poëta Meliboeum ad capellas suas sic inducit loquen-

tem: *Ego vos posthac non videbo* (ubi?) *pasci* (ubi?):

Non ego vos posthac, *viridi projectus in antro*,

Dumosâ *pendere procul de rupe* videbo. *Ecl. I. 76.*

Nota 1. Attende quoque ad epitheton *dumosâ*, maximè autem ad synonymum *pendere* pro *pasci* (n. 116. 2°).

Nota 2. Per epitheta, periphrases, synonyma amplificationemque assequemur etiam illa, quae juxta Kl. n. 241 propria sunt sermoni poetico: pro universo singularia ponere et omnibus vitam afflare eademque illustri imagine sensibus admoveere. Hùc quoque faciunt tropi, quibus hunc libellum sumus conclusuri.

§ 4. De Tropis.

137. *Tropus* (τροπός, conversio, keering, a perf. med. τέτροπα verbi τρέπω, verto) est translatio vocis vel sermonis a propriâ significatione ad impropriam.

Dicitur 1°: „*translatio*”, i. e. mutatio, „a *propriâ* significatione ad *impropriam*”. Plurimae enim voces duplicem significationem habent: alteram *propriam* sive primariam, alteram *impropriam* sive secundariam, propter nexum sive relationem, quae inter utramque notionem existit. Sic v. g. *flos* propriè significat *bloem*, impropriè *het beste*, ob relationem similitudinis inter utrumque; item *carina* propriè *kiel*, impropriè *schip*, ob relationem conjunctionis internae (partis ad totum). Jam verò si pro propriâ significatione intelligitur impropria, habetur tropus. V. g. *flos*, *floridus*, *florere* propriè dicuntur de *plantis*: itaque tropus erit, si dico: *flos aetatis*, *florida juvenus*, *florent artes*; (cf. Kl. n. 57).

Dicitur 2°: „*translatio vocis vel sermonis*”, i. e. *unius* vocabuli vel *plurium conjunctorum*. Hinc a nonnullis tropi dividuntur in *simplices* et *complexos*, ita ut v. g. metaphora (n. 140) dicatur tropus simplex, allegoria (n. 142) tropus complexus; cf. Kl. n. 57 sub finem.

138. Ut rectè adhibeatur tropus generatim requiruntur duo:

1° Ut *relatio existat* inter vocum significationem propriam et impropriam, de quâ re latius n. sq.

2° Ut mutatio illa fiat *cum virtute*, i. e. ut aliqua *gratia* aut *vis* sententiae accedat; cf. Kl. n. 57.

Itaque, ut cum eodem Auctore n. 68 sqq. procedamus, in usu troporum generatim tria sunt curanda :

1° Ne sint *otiosi* sive *inutiles* ; v. g. in sermone familiari si quis diceret *reginam florum* pro *rosâ* vel pro *nani* usurparet *carinam*.

2° Ne sint *longiùs accersiti* sive *obscuri* ; v. g. si quis *pileum* vocaret *turrim capitis*, vel *helluonem* appellaret *Charybdim bonorum*.

Nota. Ad tropos longiùs accersitos refer *inusitados* sive quos lingua, quâ dicimus, non patitur. Sic v. g. latinè perperam diceretur *fluctus malorum* vel *diluvium malorum*, quamvis rectè dicatur belgicè *een vloed van rampen*, et gallicè *un déluge de maux*; contrà, rectè latinè *cornua exercitûs*, insulsè autem *de horens van het leger*, *les cornes de l'armée*.

Quibus autem modis molliri possit tropus, qui videatur durior vel audacior, vide apud Kl. n. 68 sub II.

3° Ne *dedeçant*; i. e. ne sint *nimis viles vel nimis alti*; v. g. si quis cum Tertulliano *diluvium* vocaret: naturae generale *lixivium*; vel cum illo, quem irridet Horatius, diceret:

Jupiter hibernas canâ nive conspuat Alpes. Sat. II. 5.

Quinimo in duo posteriora simul peccant haec, quae jure improbat Vida in egregio carmine de Arte Poëticâ:

Ut si quis stabula atra *Lares* appellet *equinos*,
Aut *crines Magnae Genitricis* gramina dicat.

Nota 1. Dicitur: „*nimis viles vel nimis alti*”; rectè enim, si res ornanda est, a meliore nomen mutuaveris; a viliori, si vituperanda; dummodò ne excedatur modus; cf. Kl. n. 69. Ita v. g. rectè Ovidius de malo oratore cecinit:

Latrat et in toto verba canina foro.

Lucretius verò de bono:

Largos haustus diti de pectore fundit.

Nota 2. Quartum, quod superaddit Kleutgen n. 68. III, ne tropi sint *frequentiores*, non ita ad poëtas quam ad prosae auctores pertinet; vide latius Kl. n. 69. pag. 60. 2°.

139. Quatuor modis fieri potest illa vocum translatio juxta quadruplicem relationem, quae inter significationem propriam et impropriam potest existere:

1° Propter *similitudinem* notionum, i. e. quum inter significationem vocis propriam et impropriam aliqua *similitudo* intercedit. Hùc in primis pertinet *metaphõra*, ad quam refertur etiam *allegoriã*;

cf. n. 140 sqq. — Sic *homo festinans* metaphoricè dicitur *volare*, quia celeritate cursûs similitudinem habet cum avibus volantibus; — *adolescentia* vocatur *ver ætatis*, quia est vitæ tempus amoenissimum, sicut ver anni; — *sapiens regni administer* appellatur *columna imperii*, quia, ut columna aedificium, sic ille regnum sustinet. Itaque intercedit in primâ metaphorâ similitudo *celeritatis*, in alterâ *amoenitatis*, in tertiâ *fuleri*. Pariter dicimus hominem *splendere* rebus gestis, *fulgere* honoribus, similitudine ab *astris* ductâ.

2° Propter *conjunctionem internam* notionum, i. e. quum inter utramque significationem, propriam et impropriam, *vera et quasi necessaria* existit conjunctio, eo quòd una in alterâ aliquo modo continetur. Haec translatio dicitur *synecdoche*; cf. n. 145 sqq. Ita *caput* ponitur pro *toto homine*, *mare* pro illius *fluctibus*, *rosa* pro *quovis flore*, *aureum* pro *vase aureo*: quia homo necessariò habet caput, mare fluctus; rosa necessariò pertinet ad flores; vas aureum necessariò confectum est ex auro.

3° Propter *conjunctionem externam* notionum, i. e. quum inter utramque significationem intercedit conjunctio, quæ *mente tantùm concipitur*, ita ut una nobis alteram in memoriam solummodò revocet, quamvis ea conjunctio in rebus ipsis per se non subsistat. Haec translatio vocatur *metonymia*; cf. n. 147 sqq. — Sic Romani dicebant: *Bacchum* bibere, *Cerère* vesci, pro: *vinum* bibere, *frumento* vesci, quia Bacchus habebatur deus vini, Ceres dea frumenti; sic dicitur: hic mons non habet *umbras* i. e. arbores; haurire *pocula* i. e. liquorem, in iis contentum; *lauream* referre i. e. victoriam, etc. Bacchus enim prorsus quid aliud est quam vinum, Ceres quam frumentum: uterque sine illis existere poterat; arbor existit etiam sine umbrâ, pocula possunt esse vacua, in signum victoriae potuerat alia arbor eligi quam laurea.

4° Propter *oppositionem* notionum, i. e. quum significatio propria et impropria sibi *opponuntur*, sive quum aliud dicimus, aliud intelligimus. Hæc pertinent *ironiâ*, *litôles* et *hyperbôle*, de quibus n. 151 sqq.

Nota. Qui et quando ex recensitis propriè ac philosophicè tropi appellandi sint, multa est inter eruditos disputatio. Quæ quum nihil efficiat neque ad poëtam neque ad oratorem instituendum, nobis veterem consuetudinem servandam esse duximus.

I. Metaphora et Allegoria.

140. *Metaphōra* (μεταφορά, translatio, overdracht, a μετα-φέρω, transfero) est tropus, cujus translatio fit propter notionum *similitudinem*; cf. n. 139. 1°; Kl. n. 58.

Nota 1. Vocatur *metaphora* i. e. *translatio*, overdracht, *per excellentiam*, quia est omnium troporum sive translationum cum frequentissima tum longè pulcherrima; cf. Kl. n. 61.

Nota 2. Ex definitione intelligitur, metaphoram nihil aliud esse quam similitudinem, in quā omissae sunt particulae comparativae *tanquam*, *sicut*, *quasi*, etc. V. g. quum dico: *Moenia surgunt*, intelligo: moenia sese mihi exhibent sicut homo, qui surgit, sive brevius: *moenia quasi surgunt*. Item quum dico: *Flos juventutis periit*, intelligo: illi perierunt, qui erant inter juvenes sicut flos inter reliquas plantas, sive: *quasi flos juventutis periit*. In similitudine illae particulae comparativae exprimuntur, in *metaphorā* omittuntur; v. g. per similitudinem dicemus: Achilles ruit *sicut leo*; per metaphoram autem simpliciter: *Ruit leo* (*De leeuw stormt aan*).

141. Fontes, e quibus derivantur metaphorae cum Quintiliano distinguuntur quatuor, ita ut translatio fieri possit: *ab animato ad animatum*, *ab inanimato ad inanimatum*, *ab animato ad inanimatum*, *ab inanimato ad animatum*.

I. *Ab animato ad animatum*, dicitur v. g. *crudelitas* tigridis, *improbilas* lupi, *victor* equus, canis *providus*, *tristis* juvenecus, apes venturae hiemis *memores*, catulorum *oblita* leaena, (omnia ab homine); item dices hominem *rugire* (a leone), *ululare* (a lupō), *latrare* (a cane), belli ducem amplam gloriae *segetem metere* (ab agricolis), etc.

II. *Ab inanimato ad inanimatum*; v. g. *fulgor* nominis (ab astris), honorum *culmen* (ab aedificio vel monte), lac *niveum* (a nive), *viridis* senectus (a plantis); — item dices: scientiam *excōli* (ab agro), artes *florere* (a plantis), famam *crescere* (a plantis), etc.

III. *Ab animato ad inanimatum*, quae etiam vocatur *metaphora audacior*; v. g. *murmur* montis, *inclementia* aëris; *crudelia* funera, *dolosa* retia, *iratum* mare, *ingratus* ager; *moenia surgunt*, arbores *sudant*, pontem *indignatur* Araxes, varios *mentitur* lana

colores, steriles *dominantur* avenae, dolum *meditantur* retia cervis, dominum sterilis saepe *fefellit* ager, nemus *flebat* amissas opes, (omnia ab homine); — item *rugilus* tonitruum (a leone), *mugilus* nemorum (a bove), etc.

IV. *Ab inanimato ad animatum*; v. g. strenuus belli dux dicitur belli *fulmen* (a fulgure), juvenum inconstantia vocatur *levitas* (a stipulâ); item dices: homo *durus* (a ferro), vir *maturus* (a segete), irâ *incensus* (ab igne), *ardere* cupidine (ab igne), morbis *jactari* (a navi), etc. — Cf. Kl. n. 59.

142. *Allegoria* (ἀλληγορία, beeldspraak, leenspreuk, ab ἀλλήγορέω, aliud dico quam sentio, ex ἄλλος, alius, et ἀγορέω, dico) est *mētaphora* per sententiam *continuata*; v. g. innocentem puerum si *agnum* appello, metaphora est; sed quum dico *agnum lupo tradidisti*, i. e. innocentem puerum homini pravo commisi, est allegoria.

Dividitur in *puram* et *mixtam*.

I. *Pura* est, quae *tota* verbis translatis constat (Kl. n. 60) seu potius in quâ metaphora, ab initio assumpta, per totam sententiam continuatur; v. g.

Claudite jam rivos, pueri: sat prata biberunt. *Ecl. III. 111.*

Et mea cymba, semel vastâ percussa procellâ,

Illum, quo laesa est, horret adire locum. *Ov.*

Primo versu Virgilius significat: *Tacete jam, pueri: satis cantastis*; duobus aliis Ovidius: *Post ersilium timeo adire aulam*.

Vide etiam apud Horatium Od. lib. I. Od. XIII. Ad Rempublicam, ubi per totum poëmation servatur allegoria navis.

Nota. Ad allegoriam praeter fabulas et parabolas (Kl. n. 248-252) pertinent multa proverbia et aenigmata; v. g.

Naturam expellas furcâ, tamen usque recurret. *Hor.*

(Een vos verliest zijn haren, maar niet zijn knepen).

Dat veniam corvis, vexat censura columbas. *Juv.*

(De kleine dieven hangt men op, de groote laat men loopen).

A bove majori discit arare minor.

(Zoo de ouden zongen, piepen de jongen).

Dic quibus in terris, et eris mihi magnus Apollo,

Tres pateat coeli spatium non amplius ulnas. *Ecl. III. 104.*

II. *Mixta* est, in quâ *nonnullae voces propriae* occurrunt. Ita v. g. Virgilius similitudinem instituens Trojam eversam inter et excisam ornum, allegoriâ ductâ ab homine ait:

Ac veluti summis antiquis in montibus ornum
Quum ferro accisam crebrisque bipennibus instant
Ernuere agricolae certatim: illa usque minatur,
Et tremefacta *comam*, concusso *vertice* nutat,
Vulneribus donec paulatim *evicta*, supremum
Congemuit, traxitque jugis avulsa ruinam. *Aen. II. 626.*

Plura vide apud Kl. n. 60.

Nota. Multa est viris doctis disceptatio, quomodo metaphora et allegoria, praesertim mixta, inter se differant et quaenam ad singulas propriè sint referenda. Quidquid est:

143. De usu utriusque hujus tropi, praeter vitia generatim fugienda, de quibus n. 138 dictum est, in primis duo praecipiuntur (cf. Kl. n. 62):

1° *Vera existat similitudo*; unde v. g. perperam *virtus* generatim diceretur *arundo*, quam *inclinat turbo*, non *frangit*.

2° *Quo ex genere translationis inceperis, hoc desinas*, i. e. ne conjungantur vocabula, quae conjungi nequeant; v. g. *Absterge sordes* vitiorum, qui te *irretitum* tenent; (recte: *Disrumpe laqueos*, quibus vitia te *irretitum* tenent). Nec plerique excusant haec Horatii:

Urit enim fulgore suo, qui praegravat artes

Infra se positas. ()*

Epist. II. 1.

In utrumque verò peccat haec sententia: Novi Zephyri *liquefecerunt corticem* aquarum. (**)

Nota. Interdum tamen aptè alio genere desinitur quam coeptum est, *factâ facili transitione*; v. g. versus Horatiani sic immutari possunt: Qui *praegravat artes* infra se positas, etiam illis *praeferget, uritque fulgore suo*.

(*) Hij, die (door zijne bekwaamheid) mindere talenten *nederdrukt*, brandt door zijn *glans*.

(**) Et les jeunes Zéphirs, de leurs chaudes haleines,
Ont fondû l'écorce des eaux.

Rousseau.

144. Ad metaphoram insuper pertinent *catachrēsis* et *syllepsis oratoria*.

I. *Catachrēsis* (καταχρήσις, abusus, a καταχρᾶσθαι, abutor) est metaphorā, quā voce abuti videmur s. in quā reperitur contradictio. Sic v. g. *parricīda* (contr. ex patricīda) vocatur non solūm patris, sed etiam matris, fratris, sororis etc. interfector. Similiter dicimus: *equitare in arundine longā* (stokpaard rijden), *aedificare equum*, *navem*; *zilveren hoefijzer*; *ferrer d'argent un cheval*; *aller à cheval sur un âne*; den vogelenzang *met de ooren indrinken* (Vondel); cf. Kl. n. 67. Schol.

II. *Syllepsis oratoria* (σύλληψις, comprehensio, samenvatting, a συλλαμβάνω, comprehendo, colligo) est, quum idem vocabulum in eādē sententiā semel *propriè*, semel *impropriè* sumitur; v. g. *levare oculos et cor in coelum*; populo mores et moenia *ponere*; dicta, felle *amariora*.

Nota. Vix vel nevis admittitur catachresis vel syllepsis oratoria, quae apud probatos auctores non occurrit.

II. Synecdoche.

145. *Synecdōche* (συνεκδοχή, comprehensio, samenvatting, a συν-εκ-δέχομαι, simul comprehendo) est tropus, cujus translatio fit propter notionum *conjunctionem internam*; cf. n. 139. 2° et Kl. n. 63.

146. Triplex distinguitur synecdocharum species:
quum ponitur *pars pro toto* et *vicissim*, —
quum *genus, species et individuum permutantur*, —
quum sumitur *materia pro re, ex illā materiā factā* et *vicissim*.

Nota. Hae synecdocharum species facilè memoriā retinentur voce ficticiā *PaGeMa*, quae primas earum litteras continet.

I. a) *Pars pro toto*; v. g. *caput* pro homine, *puppis* vel *carina* pro navi, *tectum* vel *limen* pro domo, *aestas* vel *hiems* pro anno; item: Hectoris *audax* dextra, i. e. dextra Hectoris audacis, *viduae* manus Penelopes, i. e. manus Penelopes viduae,

aquilae (pullos ferentis) *timidi* ungues, i. e. ungues aquilae timidae; etc.

b) *Totum pro parte*; v. g. *fluvius* vel *fons* pro ejus aquâ, *pontus* vel *pelagus* pro fluctu maris, *arbor* pro ramo, *elephantus* pro ebore; item: *redimtus* tempora lauro, i. e. temporibus redimitis; etc.

Ad hanc speciem refertur *numerus singularis pro plurali* vel *vicissim*; v. g. *miles* pro militibus, *arbor* pro arboribus, *collis* pro collibus, et saepius in nominibus propriis: *Romanus* pro Romanis, *Parthus* pro Parthis, etc.; — *vicissim*: *pectora* pro pectus, *aquae* pro aqua, *miscere gaudia fletibus*, i. e. gaudium fletui; etc. Cf. n. 115.

II. a) *Genus pro specie vel individuo*; v. g. *mortales* pro hominibus, *armenta* pro bobus, *greges* pro ovibus; — *lapis* pro smaragdo, *arma* pro gladio vel sagittâ vel sclopeto, etc.

b) *Species pro genere vel individuo*; v. g. *pinus* vel *abies* vel *quercus* pro quâvis arbore, *lilium* vel *rosa* pro quovis vel pro certo flore, *philomela* vel *passer* pro quâvis vel pro certâ aviculâ. Sic Virgilius pro: *Terra omne genus plantas producet* aliquot solum species enumerat:

Errantes *hederas* passim cum *baccare* tellus

Mixtaque ridenti colocasia fundet acantho. Ecl. IV. 19.
item sic ponitur *numerus certus pro incerto*; v. g. *unus et alter* pro paucis, *centum* vel *trecenti* (*ter centum*) pro magno numero, *bis* vel *ter* pro aliquoties, *millies* pro saepissime; cf. Synt. n. 34.

c) *Individuum pro genere vel specie*, quod ut plurimum referri poterit ad antonomasiam, de quâ n. sq.

Ad hanc secundam synecdocharum speciem refer *abstractum pro concreto* vel *vicissim*; v. g. *servitus* pro servis, corvi *stupor* pro corvo stupido; victa jacet *pietas*, i. e. homines pii victi jacent; per *silentia* noctis, i. e. per noctem silentem vel tranquillam; etc.; — *vicissim*: *poëta* placeat, *orator* persuadeat, i. e. poësis . . . eloquentia; *rura* quoque oblectant animos, i. e. vita agrestis.

III. a) *Materia pro re, ex illâ materiâ factâ*; v. g. *ferrum* pro gladio vel hastâ, *pinus* pro navi, *aes* pro tubâ, *aurum* pro poculo aureo vel freno aureo, *arundo* pro sagittâ, *arbor* pro remo.

b) *Res, ex materiâ facta, pro ipsâ materiâ*; v. g. *fur pocula aurea* inhiat, i. e. aurum; et Ovidius:

.... Quaeque diu steterant in montibus altis,

Fluctibus ignotis insultavere *carinae*.

i. e. pini, e quibus carinae sive naves (cf. supra I. a) conficiuntur; unde ulterius patet, eodem vocabulo nonnumquam plures contineri tropos. — Cf. Kl. n. 63.

147. Ad synecdochen secundae speciei pertinet tropus valde usitatus, quae proprio nomine dicitur *antonomasia* (ἀντωνομασία, mutatio nominis, ab ἀντωνομαζέω, nomen muto, ex ἀντί, pro, et ὄνομα, nomen), quâ ponitur *nomen commune pro proprio* (= genus vel species pro individuo) vel *proprium pro communi* (= individuum pro genere vel specie), eo quòd persona quaedam vel res prae ceteris ejusdem conditionis emineat, — aut quâdam ratione (ut ingenio, aliquo facinore, etc.) similis est illi, quae nomine proprio designatur; cf. Kl. n. 67. Schol.

I. *Nomen commune pro proprio*; v. g. *poëta* (de dichter), i. e. Virgilius, (graecè: Homerus); *orator* (de redenaar), i. e. Cicero, (graecè: Demosthenes); *urbs*, i. e. Roma; *astu*, i. e. Athenae; *Beata Virgo*, i. e. Maria; *Apostolus*, i. e. S. Paulus; *Doctor angelicus*, i. e. S. Thomas Aquinas; *Ithacus*, i. e. Ulysses; *Anchisiades*, i. e. Aeneas; *Carthaginensis*, i. e. Hannibal; etc. Cf. n. 132. I. 1°.

II. *Nomen proprium pro communi*; v. g. Hic vir est *Virgilius* (vel *Maro*), i. e. eximius poëta; *Cicero*, i. e. eximius orator; *Sardanapālus*, i. e. princeps luxuriosus; *Nero*, i. e. princeps crudelis; *Cato*, i. e. homo austerus: (unde S. Hieronymus: Intus *Nero*, foris *Cato*, = simulator); *Maecenas*, i. e. patronus litterarum: (Sint *Maecenates*; non deerunt, Flacce, *Marones*); item dicitur: vinum *Caecūbum*, *Falernum*, *Massicum*, i. e. optimum; *Hectori* socii, i. e. fortissimi; etc.

III. Metonymia.

148. *Metonymia* (a μετά et ὄνομα s. ὀνομα = transnominatio, overnaming) est tropus, cujus translatio fit propter notionum *conjunctionem externam*; cf. n. 139. 3°. et Kl. n. 64.

149. Triplex distinguitur metonymiarum species; poni enim potest: *causa pro effectu* vel *vicissim*, — *continens pro contento* vel *vicissim*, — *signum pro re significatâ* vel *vicissim*.

I. a) *Causa pro effectu*; v. g. Tres soles erramus pelago, i. e. tres dies, (causa enim diei est sol); tempestas boum labores diluit, i. e. segetem, (cujus causa sunt boum labores); cecidit coelitum labor, i. e. Troja, (aedificata ab Apolline et Neptuno); item: *triumphale* gaudium, (cujus causa est triumphus); ira memor, (cujus causa est memoria); *Cerealia* dona, humor *Bacchicus*, *Martia* tela, etc.

Ita Romani passim usurpabant nomina deorum pro rebus, quibus praeerant; v. g. *Jupiter* dicebatur pro aëre, *Neptunus* pro mari, *Ceres* pro frumento, *Bacchus* pro vino, *Mars* pro bello, *Vulcanus* pro igne, *Musa* pro carmine, etc.

Metonymicè sic etiam rei *auctor vel possessor* ponitur pro re, a se effectâ vel possessâ; v. g. legere *Virgilium* vel *scriptorem Aeneidos*, *Homerum* vel *scriptorem belli Trojani*, i. e. carmina Virgilii, *Homeri*; ardet *Ucalegon*, i. e. domus Ucalegontis, etc.

Item *instrumentum* pro re, instrumento efficiendâ; v. g. nullus aratro honos, i. e. agriculturae; vitemus oculos hominum, si linguas minus facillè possumus, i. e. conspectus... sermones; etc.

b) *Effectus pro causâ*; v. g. Mons non habet umbras, i. e. arbores, (quarum effectus est umbra); dirigere vulnera, i. e. tela; ante focum, si frigus erit; si messis in umbra, i. e. hiems... autumnus; Cacus, Aventinae timor atque infamia silvae; Nate, meae vires, mea magna potentia; — item: timor pallidus, (cujus effectus est pallor); tristia vincula; laetae segetes; etc.

Nota. Effectui, metonymicè posito pro causâ, saepe eleganter adduntur epitheta causae propria; v. g.

Sirenas, *hilarem* navigantium *poenam*,
Blandasque mortes, *gaudiumque crudele*,
 Quas nemo unquam deserebat auditas,
 Fallax Ulysses dicitur reliquisse.

Mart.

II. a) *Continens pro contento*; v. g. *terra* pro hominibus, (quorum continens sive domicilium est terra); *aedes* pro habitantibus; *stabulum* pro pecoribus; *cerebrum* pro ingenio; *pectus* pro fortitudine; haurire *pocula*, i. e. vinum; nobis *coeli* te *regia*, Caesar, invidet (Georg. I. 503), i. e. coelites. — Item dicitur: *domus* honesta; *naves* timidae; *forum* insanum; *silva* garrula (cf. n. sq. *Nota*).

Sic etiam nomina regionum, urbium, fluviorum etc. saepe pro ipsis populis usurpantur; v. g. *Italia* pro Italis; *Roma* vel *Tiber* pro Romanis; hinc movet *Euphrates*, illinc *Germania* bellum (Georg. I. 509), i. e. Parthi... Germani.

b) *Contentum pro continente*; v. g. vastare *segetes*, i. e. agros, (quorum contentum sunt segetes); relinquere *Penates*, i. e. domum.

III. a) *Signum pro re significatâ*; v. g. *sceptrum*, *thronus*, *purpura* pro dignitate regia, (cujus signum est sceptrum, etc.); *fasces*, *securae* pro consulatu; *toga*, *olea* pro pace; *arma*, *sagum* pro bello, (hinc: cedant *arma togae*, i. e. belli duces magistratibus); *aquila* pro legione Romanâ, nunc pro Germaniâ; *leo* pro Neerlandiâ vel Belgio; *luna* pro Turciâ; *cothurnus* pro tragoediâ; *soccus* pro comoediâ.

b) *Res significata pro signo*; v. g. *Jovem* evertere, i. e. signum s. statuam, (quâ significatur Jupiter); *luctum* deponere, i. e. vestes lugubres, (quibus significatur luctus). — Cf. Kl. n. 64.

150. Ad metonymiam primae speciei pertinet tropus, cui nomen proprium est *metalepsis* (μετάληψις, commutatio, a μεταλαμβάνω, commuto), quâ ponitur *antecedens pro consequente* (= causa pro effectu) vel *consequens pro antecedente* (= effectus pro causâ).

I. *Antecedens pro consequente*; v. g. *vela dare*, i. e. navigare, navi proficisci; *amare focos*, i. e. exstruere focos; *amare littus*,

i. e. accedere ad littus; *oblitus beneficiorum*, i. e. ingratus.

II. *Consequens pro antecedente*; v. g. *dimittere Orco*, i. e. occidere; *non jam exaudiunt vocati*, i. e. jam mortui sunt; item:

Nec conjugis umquam

Busta meae videam, neu sim tumulandus ab illa. Ov.

i. e. nec conjugis mortem videam, neu moriar ante illam.

Nota. Substantivo, tropicè sumpto, si ejusdem sensus sat clarus non est, additur epitheton vel genitivus in significatione propriâ. Sic v. g. turba militum, qui stabant protensis hastis, a Virgilio dicitur *seges ferrea*; nix a Martiale *densum vellus aquarum*; item: torris vocatur *pinus flagrans*, navis *nautica pinus*, tuba *aes sonans*, poculum *aurum caelatum*. Verùm satis perspicua sunt: *aere* cière viros; bibit et pleno se proluit *auro*; equi mandunt sub dentibus *aurum*.

IV. Ironia, Hyperbole et Litotes.

151. *Ironia* (εἰρωνεία, dissimulatio, ab εἶρων, qui aliter loquitur ac sentit, ab εἶρω, ep. pro ἐρῶ, dico) est tropus, cujus translatio fit propter notionum *oppositionum*, ita ut *contrarium* indicetur; cf. n. 139. 3° et Kl. n. 65.

Dicitur: „ut contrarium *indicetur*”. Etenim semper requiritur, ut vera notio, quam intendimus, sat facilè audienti vel legenti in mentem veniat. Sicque ironia (et idem dic de hyperbole et litote) differt a mendacio, quo quis intendit falsam notionem alteri ingerere.

Intelligitur autem illud, quod dicimus, esse ironiam: in sermone ex gestu, vultu pronuntiandive modo; in scriptis verò vel ex personâ loquentis, vel ex rei naturâ, vel denique ex adjecto aliquo vocabulo v. g. *scilicet*, *quippe*, *nempe*, *nimirum*, *credo*, etc.; cf. Synt. n. 164. 3°. Nota 2.

Ita v. g. Cicero invehens in Verrem ironicè eum vocat hominem *sanctum et diligentem* (ex personâ loquentis); — item dicimus: O *praeclarum* pastorem ovium lupum! (ex naturâ rei); — item Dido, negans Aeneam monitum esse per Mercurium, ait:

Scilicet is Superûm labor est, ea cura quietos

Sollicitat.

Aen. IV. 379,

Nota. Sicut in hoc ultimo exemplo ita saepissime ironia, et idem dic de hyperbole et litote, per totam sententiam continuatur, (tropus complexus); cf. Kl. n. 66. — Insuper ex supra dictis patet, hunc tropum ob faciliorem intellectum in loquendo magis frequentari quam in scribendo.

Ironia autem dicitur *sarcasmus* (σαρκάζω, carnes distraho, a σάρξ, caro), si *amarulentam et hostilem irrisionem* continet, ut haec Pyrrhi (Neoptolemi) verba ad Priamum, qui cum patris ejus Achillis (Pelei filii) degenerem dixerat:

..... Referes ergo haec, et nuntius ibis

Pelidae genitori: illi mea tristia facta

Degeneremque Neoptolemem narrare memento:

Nunc morere.

Aen. II. 547.

Nota. Ad ironiam a nonnullis refertur *antiphrasis* (αντιφρασις, contraria locutio, ab αντι-φράσσω, contrarium loquor), quâ aliquid designatur nomine contrario; v. g. *lucus* (a lucēre), i. e. opacum nemus; *fides*, i. e. infidelitas; *timere*, i. e. sperare. — Alii tamen hunc tropum ut commentum grammaticorum rejiciunt, et quae allegantur exempla aliter explicant, ut *lucus* a lucentibus facibus, *fides* pro infidelitate per ironiam; *timere* autem pro sperare omnino improbant.

152. *Hyperbōle* (ὑπερβολή, exaggeratio, overdrijving, ab ὑπερ-βάλλω, ultra projicio, augeo) est tropus, cujus translatio fit propter notionum *oppositionem*, ita ut *plus* dicamus quam intendimus.

Sic v. g. dicitur: *ocior Euro, fulminis oclor alis, velocior aurd*, i. e. celerrimus; *largo* humectat *flumine* vultum, *diffluit* lacrimis, i. e. multas fundit lacrimas; *viae natant* sanguine, i. e. infectae sunt sanguine; hunc agrum *non nauci* habeo, (*geen cent waard*), i. e. parvi; cf. Kl. n. 67.

Nota. In usu hujus tropi caveatur *nimia* exaggeratio. Quocirca ab aliis cum Kl. l. c. hyperbole definitur: *decens* veri superlatio. Nam quo audacior est et insolentior, eo grandior requiritur res et vehementior animi motus; quare audaciores et frequentiores hyperbolae, ut et alii tropi, esse solent iis populis, quibus vividior est imaginatio. Neque tamen umquam licet excedere modum, ut fecit Hispanus quidam in hoc Caroli V epitaphio:

Pro tumulto ponas orbem, pro tegmine coelum,

Sidera pro facibus, pro lacrimis maria.

153. *Litōtes* (λιτότης, simplicitas, extenuatio, verkleining, a λιτός, simplex) est tropus, cujus translatio fit propter notio-

num *oppositionem*, ita ut *minus* dicamus quam intendimus.

Sic v. g. dicitur: homo *impiger*, i. e. gnavus; poëta *non spernendus*, i. e. bonus; *neque* enim *ignari* sumus ante malorum (Aen. I. 202), i. e. bene memores; *nec* me labor iste *gravabit* (ibid. II. 708), i. e. levissimus erit.

Valet autem litotes praesertim, ut nostrae vel alienae modestiae consulamus; cf. infra 2°.

Nota. Litoti affines sunt: *euphemismus* et *communicatio in verbis*.

1° *Euphemismus* (εὐφημισμός, verzachtende uitdrukking, ex εὖ, bene, et φημί, dico) est, quo res ingrata grato nomine effertur, saepe ex quâdam religione. Sic v. g. Furiae vocabantur *Eumenides*, i. e. benevolae (εὐμενίς, benevolus); mare, quod hodie dicitur Nigrum, olim ob feros accolae periculosissimum, appellabatur Pontus *Euxīnus*, i. e. hospitalis (εὐξείνιος); pariter Romani in sacrificiis dicebant *adotēre*, *maclare*, quae propriè *augere* significant, pro *cremare*, *perimere* et similia, quae verba habebantur funesta; sic et nos hodie dicimus: *vixit* vel *vitâ functus est*, *ad meliorem vitam transiit*, hij is *overleden* (= voorbijgegaan), etc. pro: *mortuus est*; item *vive!* vel *vale!* pro *abeas* vel *abeo*; sic juvenem *satis pigrum* dicemus interdum *non valde diligentem*, etc.

Hûc quoque a nonnullis referuntur *cautiones oratoriae*, i. e. artificiosae et mollitae dicendi rationes, quibus cavet orator ne tristitia vel ingrata, quae dicere cogatur, auditorum animos auresve vulnerent; vide exempla n. 133. pag. 91. Nota 2.

2° *Communicatio in verbis* dicitur, quâ nobis aut aliis partem damus eorum, quae tantum aliis aut tantum nobis conveniunt. Sic orator sacer saepe utitur primâ personâ plurali pro secundâ, ne durius videatur loqui, cavens tamen ab iis, quae ipsi forent indecora; v. g. de culpis minoribus verba faciens, exclamabit: Quoties sic *peccavimus!* pro: peccastis; item belli dux, ne arrogantiae arguatur, ad milites: Strategemata hostium *elusimus*, pro: elusi; et auctor in fine operis: Hisce librum *concludimus*, pro: concludo.

INDEX.

	PAG.
PRAENOTANDA	3
Pars I. De syllabarum quantitate.	4
CAPUT I. Regulae generales de quantitate	5
I. De diphthongis	6
II. De contractis	6
III. De vocali ante vocalem	7
IV. De positione	9
App. De elisione	11
CAPUT II. Regulae speciales de quantitate	13
§ 1. De vocabulorum radice	13
§ 2. De syllabis finalibus	14
I. De syllabis, quae desinunt in vocalem.	14
II. De syllabis, quae desinunt in conso-	
nantem	17
§ 3. De derivatis	23
I. De derivatis in genere	23
II. De perfectis et supinis	26
1. Perfecta	26
2. Supina	27
III. De paenultimâ in nonnullis derivatis.	28
1. Substantiva derivata	29
2. Adjectiva derivata	30

INDEX.

	PAG.
§ 4. De compositis	32
I. De quantitate simplicium in compositis.	32
II. De quantitate praepositionum in compositis	33
III. De quantitate prioris partis in reliquis compositis	34
§ 5. De incrementis	37
I. De incrementis nominum	38
1. Incrementa numeri singularis	38
2. Incrementa numeri pluralis	43
II. De incrementis verborum	44
App. De nonnullis vocibus, quae pro diversâ significatione diversam quantitatem habent	47

Pars II. De versibus. 52

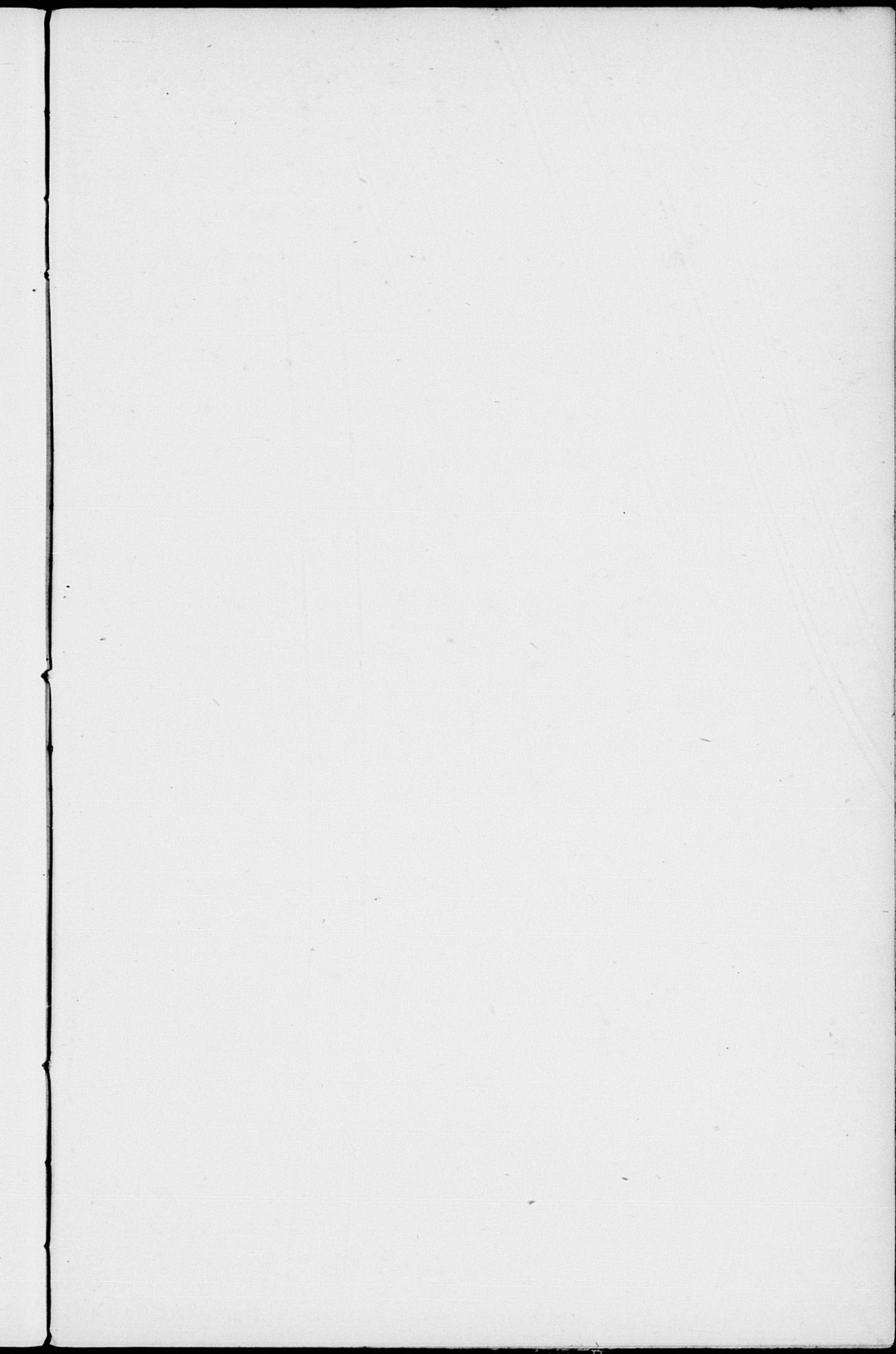
CAPUT I. De versibus in genere	52
§ 1. De pedibus	52
§ 2. De naturâ et divisione versûs	54
§ 3. De caesuris	55
CAPUT II. De versibus in specie	57
§ 1. De hexametro	57
I. Metrum hexametri	57
II. Caesurae hexametri	58
III. Finis hexametri	60
IV. Numerus hexametri	61
§ 2. De pentametro	66
§ 3. De jambicis	67
§ 4. De trochaicis	71
§ 5. De choriambicis	73
§ 6. De dactylicis	75

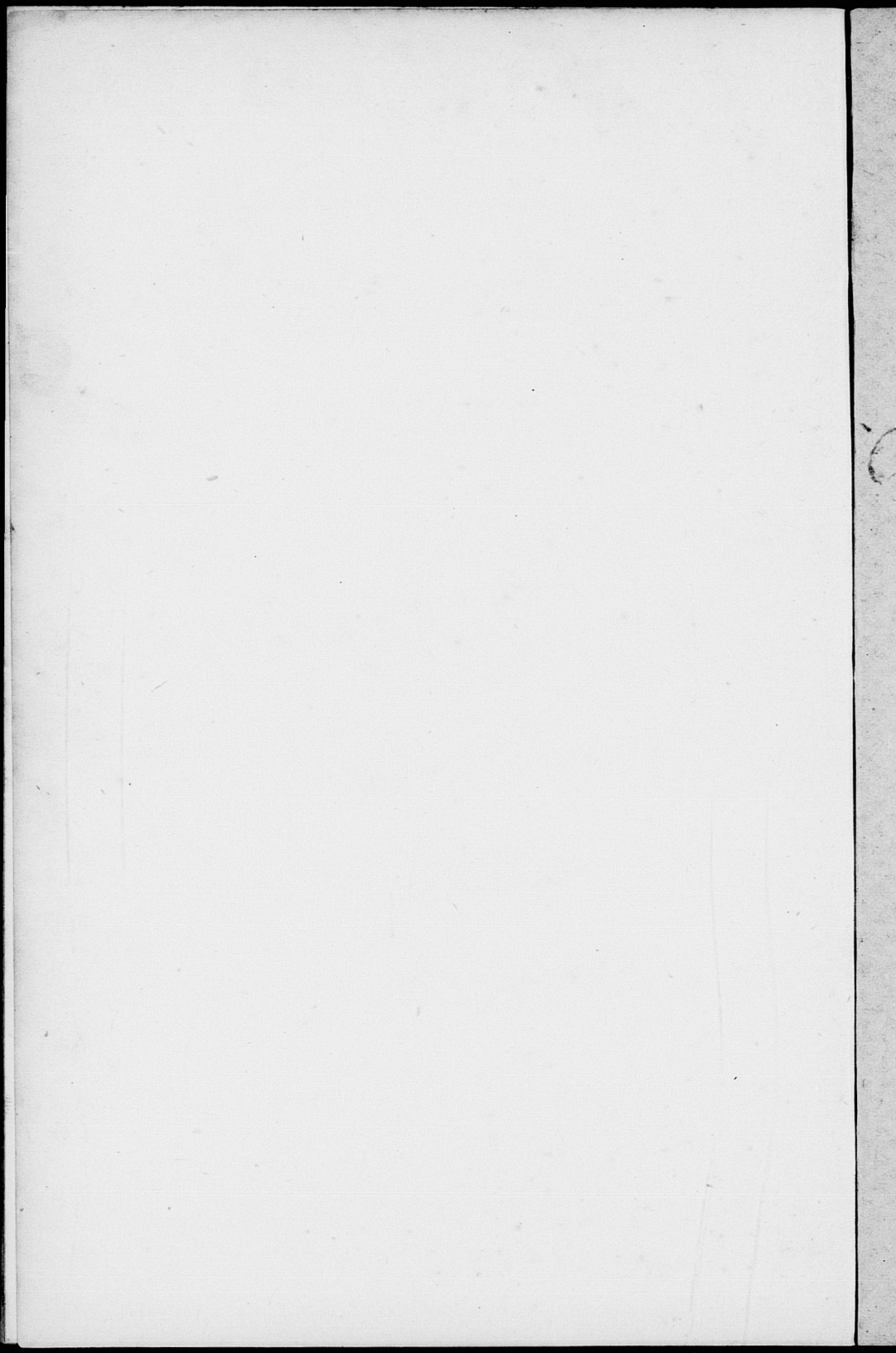
Appendix ad Prosodiam.

77

§ 1. De licentiis poëticis	77
§ 2. De mutatione vocum	81
De synonymis	81
§ 3. De additione vocum	83
I. Epitheta	83
II. Periphrasis	88
III. Amplificatio	91
§ 4. De tropis	94
I. Metaphora et allegoria	97
II. Synecdoche	100
III. Metonymia	103
IV. Ironia, hyperbole, litotes	105

200

100
90

24
1
24
24
24
24

